

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Otto Elbo

Det hændte i Næstved

1935-1985

Udgivet af
Næstved kommune

Det hændte i Næstved er udgivet af Næstved kommune i året 1985, da borgmester Svend Hansen ledede byens råd, og man markerede Næstved købstads 850 års jubilæum.

Bogens tekniske tilblivelse er en jubilæumsgave til kommunen fra A/S Næstved Tidende og De forenede Papirfabrikker A/S.

Bogen er sat med »Souvenir«, 12 punkt, og trykt i Næstved Tidendes Bogtrykkeri. Papiret er UNO MATT 114 fra De forenede Papirfabrikker A/S.

De små vignetter, som er karakteristiske Næstved-motiver, er tegnet af Kirsten Brok.

Indhold

9	Forfatterens forord
11	Slut på Tornerosesøvn
17	Forberedelser
20	Næstveds 800 års dag
24	Bøddelsværdet og arkitekten
26	Kuglepostens succes
28	Udviklingen begynder
30	Drømmen om »Havet ind til byen«
35	Kongen åbner Næstved havn
39	Atter hverdag
46	Næstved under krigen
49	Den niende april 1940
52	Stilfærdigt - sådan da . . .
56	Valgdag i 1943
58	Tysk gangsteroverfald på kasernen
61	Dom over borgmesteren
63	Næstved og Herlufsholm
64	Politimæssig undtagelsestilstand
67	Lys i vinduerne
70	Næstved passerer de 16.000
73	Næstved bliver forsidestof igen
75	De næste chok i Næstved
80	Ny anlæg for millioner
82	Næste bank-chok
86	Sygehus og friluftsbad
89	Ny borgmester
92	Kolossal byggevirksomhed
95	Fjernvarme og flyveplads
98	Det ny sygehus

100	Næstved bliver ikke universitetsby
104	Parkeringsproblemer løst
107	Næstved bliver storkommune
110	Storkommunens første styrelse
112	Specielle gaver
116	Vindue åbent til hele verden
117	Storkommuneproblemer
119	Borgerne spørges
123	Kommunen køber Kähler
125	Næstvedhistorie i levende billeder
126	Kæmpe-institution i Næstved
130	Med et lettelsens suk
132	Svært at administrere
134	Udvikling på kirkeligt område
136	»Fasan« vedtages
138	Skoleproblemer tårner sig op
140	En særlig dag for Næstved
142	Næstved ældre end 850 år
144	Uenighed om Uglebrokolen
146	Byrådet indkaldt i utide
149	Blusset skrues ned
153	Skoledebat i byrådet
155	Status undervejs
156	Næstveds kulturcenter
158	Projekt Grønnegade til 100 millioner
162	Nyt rådhus - en lang historie
164	Nej tak til gratis rådhus
168	Næstved foran jubilæet

Forord

I den bog om Næstveds 800 års historie, som Otto Smith og H. O. Borre skrev for Næstved kommune til 800-årsjubilæet, pegede sidst nævnte i sit afsnit af Næstvedhistorien (1870-1935) på to begivenheder, som fik betydning for byens udvikling: »den ny kommunalforfatning af 1868 og den sydsjællandske jernbanes åbning i 1870«.

Der er ligeledes to begivenheder i begyndelsen af den periode, jeg fik til opgave at skildre, som kom til at præge udviklingen: landsudstillingen i 1935 og anlægget af Næstveds ny havn og kanal. Med dette som udgangspunkt er her skildret hændelser og forløb, som karakteriserer perioden 1935-1985.

Jeg har valgt at skildre begivenhederne i den rækkefølge, hvori de forekom, og det er mit håb, at interesserede læsere vil læse denne beretning om hændelser i Næstved fra ende til anden - som en roman.

Der er da hændt meget spændende i bysamfundet i de 50 år, bogen omhandler, fra dengang havet blev bragt ind til byen og en udvikling igangsattes; en udvikling, som hist og her på nogle områder gik for stærkt; ind i billedet af byens udvikling kom også hændelser med skær af tragedie. Men sår heledes, og udviklingen fortsattes.

Næstved blev »storkommune« ved gennemførelse af en ny kommunalreform - linierne blev større, kommuneregnskabets tal voksede, og endog meget store opgavers løsning trængte sig på. Karakteristisk er det, at de, der hidtil har styret storkommunen Næstved, på god demokratisk vis har drøftet problemerne, ligesom de har sørget for i god tid at afsætte midler, således at borgerne er skånet for skattechok.

Forud for løsningen af store opgaver er gået lang tids overvejelser, og sundhed har præget Næstved kommunes økonomi gennem de 50 år, hvis begivenheder her er skildret.

Det er en velkonsolideret Næstved kommune, der i 1985 markerer sit 850-års jubilæum.

Ved udarbejdelsen af denne beretning har jeg mødt megen velvilje, hvor jeg har henvendt mig, og jeg takker herfor samt for den tillid, der ligger i overdragelsen af opgaven, ligesom jeg takker by- og egnshistorisk arkiv, Næstved museum, diverse kommunale arkiver og Næstved Tidende, som har stillet kontor og avisarkiv til min rådighed, samt for al øvrig bistand, der er ydet mig.

Otto Elbo

Slut på Tornerosesøvn

Denne beretning om, hvad der er hændt i Næstved i de 50 år, der er gået, siden Næstved fejrede sit 800 års købstadsjubilæum, tager udgangspunkt i januar 1935. Næstved var da en stilfærdig købstad med et indbyggertal på 12.001 - så stilfærdig, at der endda ymtes om »Tornerosesøvn«, - men der var ved årsskiftet visse tegn på, at denne tilstand var ved at ophøre.

Noget var i gære. Både i byrådet og fra privat hold arbejdede man med store planer, som sigtede på at sætte skub i Næstveds udvikling, og at planlæggerne skulle få ret med hensyn til deres syner og planer, det kom de følgende 50 år, som denne bog handler om, til at vise.

De tænkte dristigt, men de tænkte rigtigt, de gode Næstvedborgere i 1930'erne.

Planerne, der arbejdedes med, var af virkeligt format, og forberedelserne havde stået på i flere år.

Den største stod byrådet bag: Planen om at bringe havet ind til Næstved ved at anlægge en ny og større havn og grave en dyb kanal fra Ydernæs ind til Næstved, så skibene kunne sejle som efter en lineal fra fjord til havn - i stedet for at skulle følge Susåens mange bugtninger.

Den anden plan forberedte byrådet i samarbejde med en række driftige og dristige mænd fra byens erhvervs- og organisationsliv: en jubilæums- og landsudstilling, som skulle bringe Næstveds navn viden om og bane vej for en udvikling, man havde håb og drømme om.

Det var to store brød at slå op for en by af Næstveds størrelse; imponerende i betragtning af, at man også dengang i 1930'erne med rette talte om »vanskelige tider«.

Næstved kommunes driftsoverslag for 1935-36 balancerede med 1.205.728 kr., hvilket var en forhøjelse i forhold til året før, da tallet var 1.191.254 kr. Kontoen »Påliggende skatter« androg 904.401 kr. mod året forud 896.927 kr. Næstved Presseforening udgav i hine tider hvert år en »Skattebog«, hvori offentliggjordes, hvad hver enkelt borger skulle betale i skat til kommunen, og den bog var en »bestseller«.

Det fremgik af skattebogen for 1935, at byens største skatteyder skulle betale 7142 kr., og nummer 2 var sat til 6815 kr.

*Borgmester A. M. Kristensen,
Næstveds første folkevalgte borgmester*

Nogle få andre tal for at belyse Næstveds format dengang: I Næstved og Karrebæksminde havne var antallet af indgåede skibe 519, og de medbragte 98.000 tons varer; heraf losset i Karrebæksminde 82.000 tons, som i 721 pramlaster var bugseret til Næstved. Havnens indtægter i havne- og bropenge androg 92.000 kr.

Lidt større skibe kunne dengang ikke med deres dybgående sejle op ad den snoede Suså til købstadens lille havn, så de lossede deres laster i Karrebæksminde - over i havnevæsenets store fladbundede pramme, som så af havnevæsenets to små dampere »Suså« og »Enø« bugseredes gennem fjorden og op ad Susåen til Næstved havn.

Havnens største kunde var papirfabrikken »Magle Mølle«, der havde sit eget private bolværk, hvortil havnedamperne slæbte prammene med kul og papirmasse. På vej fra Næstved havn til papirfabrikken måtte bugsérdamperne sejle under »Storebro«, der forbandt Lille Næstved med byen. Susåen dannede her grænse mellem Næstved kommune og Herlufsholm sogn samt mellem Præstø og Sorø amter.

»Storebro« hængte så lavt over åen, at havnedamperne måtte lægge skorstenen ned, når de skulle passere under broen, men det var der taget højde for ved skibenes konstruktion, og det gik udmærket.

Det var en lidt primitiv måde at bringe købstadens forsyninger til byen på, og det var en af motiveringerne for planen om at »bringe

Havnedamperen »Enø« på vej til Gl. Magle Mølle med fuldt lastede pramme

havet ind til Næstved«. Og det skulle ske ved at uddybe sejløbet i fjorden, ved at grave en kanal fra Ydernæs til Næstved havn, samt ved at anlægge en ny og større havn beregnet for større skibe, som havnen i 1935 ikke kunne modtage.

Det var en stor beslutning at tage, men byens vise fædre havde altså taget den, da denne beretning tager sin begyndelse.

I 1935 bestod byrådet af følgende: Borgmester A. M. Kristensen, redaktør af »Sydsjællands Social-Demokrat«, forretningsfører på Arbejdernes Fællesbageri Hans Andersen, faktor på »Sydsjælland Social-Demokrat« H. L. Christiansen, blikkenslagermester C. C. Reitz, kontorbestyrelser Carl Hansen, fabrikant C. V. Hansen, kommunelærer Herman Nielsen, fru Karen Emilie Billehøj, papirarbejder J. P. Brendorph - alle valgt af Socialdemokratiet, købmand Chr. Lorenzen, amtsfuldmægtig F. H. Høyrup og murermester J. Chr. Storgaard valgt af konservative, direktør Vilh. Larsen, Næstved Tidende, og murermester P. Larsen valgt af Venstre samt sagfører Johan Clausen valgt af de radikale.

Borgmesteren havde kontortid hver dag kl. 12-14 på sit kontor på

førstesalen i ejendommen Jernbanegade 1, hvor også øvrige kommunekontorer havde til huse.

Byrådssmøderne holdt man på rådhuset, Hjultorv (nu retsbygningen), hvor byrådssalen fandtes på første sal. Skattekontorerne havde til huse i ejendommen Vinhusgade 12.

De ovenfor nævnte borgere styrede kommunen fra de nævnte faciliteter, og byens orden styredes fra politistationen i Skomagerrækken af politimester W. Schmit og hans personel, medens de i bysamfundet begåede forseelser takseredes af dommer Diderichsen i retslokalet, der fandtes i rådhuset.

Forlystelseslivet i Næstved bidrog ikke væsentligt til brud på dagens og nattens orden; det udfoldedes hovedsageligt i foreningerne ved sammenkomster på Vinhuset, Axelhus og teatret i Industribygningen i Jernbanegade, hvor de rejsende teatertourner gav forestillinger, samt i biograferne. Næstved havde tre.

Næstved Bio i Jernbanegade spillede, da denne beretning begynder, »Barken Margrethe af Danmark«, Kino, ligeledes i Jernbanegade, spillede et dobbeltprogram bestående af den tyske »Jazzband-Girl« med Anny Ondra og »Glade Ungdomsdage« i 10 akter, og Fønix-Teatret, der lå umiddelbart ved Susåens bred ved Storebro, spillede »Syndebukken« - en amerikansk farce med datidens store komiker Harold Lloyd. Dette billedteater kaldtes »Flodbiografen« på grund af dets beliggenhed ved åen.

Man havde i Næstved i 1935 fire dagblade: »Næstved Tidende«, »Sydsjællands Social-Demokrat«, »Næstved Avis« og »Sydsjællands Venstreblad« repræsenterende henholdsvis Venstre, Socialdemokratiet, de konservative og de radikale. I disse fire aviser afspejlede sig, hvad stort og småt der hændte i bysamfundet.

Til belysning af prisniveauet i Næstved for 50 år siden, kan det efter et kig i avisernes annoncespalter oplyses, at en møbelhandler averterede med spisestuer til 350 kroner og dagligstuer til 400 kroner. En skotøjsforretning havde laksko, smart luksus, til 6.75 kr., en herreekvi-peringshandler solgte habitter til 15.50 kr. og overfrakker til 16.00 kr. En forsåling af herresko kostede hos skomageren 4.00 kr., og et kilo Java kaffe hos købmanden 2.20 kr.

Samtidig med at Næstvedbladene begyndte at skrive om den kommende jubilæums- og landsudstilling i Næstved, bragte de også meddelelser om verdensudstillingen i Bruxelles, der skulle åbne i april, og om den forestående åbning af Lillebæltsbroen 14. maj samt om indsamlingen til folkegaven til kronprins Frederik og prinsesse Ingrid i anledning af deres bryllup 24. maj. Amtmand Gustav Toft kunne fra

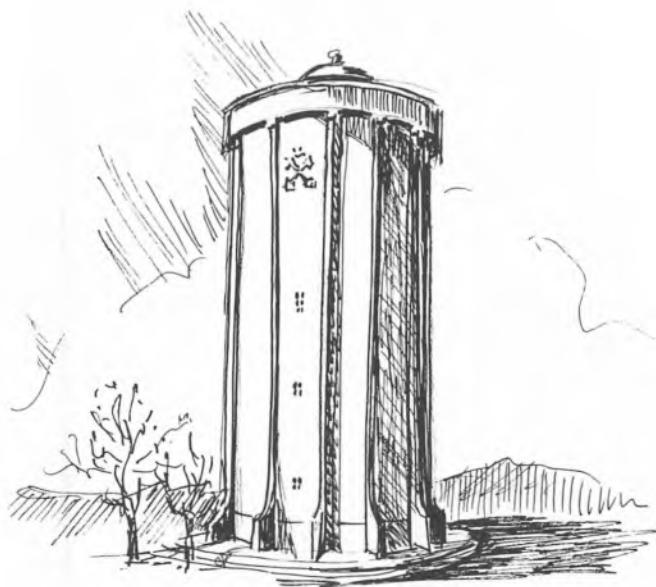
Papirfabrikken Gamle Magle Mølle med egen havnekaj, hvortil pramtransporterne kom med forsyninger.

sin amtmandsbolig i Næstved via Næstvedbladene takke 9665 borgere i Præstø amt, som til formålet havde ydet 12.338 kr.

Næstveds placering på det sportslige område markeredes 30. maj i 1935 ved, at Næstved Boldklub besejrede HIK med 3-1, hvorved klubbens bedste fodboldhold rykkede op i Danmarksturneringens mesterrække, hvori landets 10 bedste fodboldhold indbyrdes kæmpede om Danmarksmesterskabet.

Den dag sattes tilskuerrekord, idet 3000 tilskuere overværede kampen på Dyrskuepladsen.

Næstved var den største købstad i Præstø amt og havde derfor status af amtshovedstad, selv om amtet var opkaldt efter en anden og mindre by. Det var Næstved, der havde »Amtsgården«, hvor amtmanden residerede, og hvor amtskontorerne fandtes.

Forberedelser

Forberedelserne til festligholdelse af Næstveds købstadsjubilæum havde været i gang længe, da man passerede årsskiftet 1934-35. Byens 800 års jubilæum skulle fejres med manér, og samtidig var man i byrådet og i forskellige organer uden for rådet enige om at gøre et forsøg på at skabe en ny æra for byen.

Det vigtigste initiativ i selve jubilæumsåret skulle være jubilæumsudstillingen, der skulle have karakter af »Landsudstilling«. Der var nedsat et »Jubilæumsudstillingens forretningsudvalg« bestående af borgmester A. M. Kristensen (formand), konsul Rs. Grønholt (næstformand), konsul Wilh. Smith, bankdirektør Chr. Dragheim, Næstved Diskontobank, og arkitekt Urban Hansen Reistrup.

Konsul Grønholt, der uofficielt omtaltes som »udstillingens fader«, havde erfaring i henseende til større udstillingsarrangementer, idet han en årrække havde været med til at arrangere Dansk Arbejde's »Købestævne« i Fredericia, og hans også internationalt set udadvendte virke som salgsdirektør for A/S Herman A. Kähler - en Næstvedvirksomhed med verdensry - bidrog sit til at gøre Grønholt til en erfaren mand på området.

Der var nedsat en række arbejdsgrupper - »Sektioner« kaldte man dem - som arbejdede hver med sin brik i puslespillet, og der var stiftet en kreds af garanter, som økonomisk skulle borge for Næstveds store udstilling og om fornødent dække et eventuelt underskud.

På et for denne garantkreds afholdt møde 12. april kunne konsul Grønholt oplyse, at der var tegnet en garantikapital på 145.000 kr. foruden det af Næstved kommune tegnede beløb på 25.000 kr.

Udstillingens inspektør var fabrikant H. P. Christensen, der kunne meddele forsamlingen, at hver af de fire uger, udstillingen skulle vare, ville få sit eget præg: en landbrugs-uge, en sports-uge, en håndværks-uge og en industri-uge. Entreen var sat til 1 krone for voksne og 50 øre for børn. Partoutkort for hele perioden skulle koste 7 kroner. Udstillingens arkitekt, Urban Hansen Reistrup, holdt foredrag og viste lysbilleder vedrørende selve udstillingen, hvis anlæg og opbygning var lagt i hans hænder. Det skulle blive en hel by med bygninger opført i

Arkitekt Urban Hansen Reistrup, der skabte udstillingsbyen og siden markante bygninger rundt om i Næstved. Billedet er selvportræt

»Insulite-plader«, og den skulle anlægges på de arealer, der var udstykket til en del af den ny havn. En væsentlig del af udstillingsarealet bestod af Lille Næstved præstegårdshave og præstegårdens enge ned mod Susåen.

Just året før udstillingen var præstegården nedbrændt, og såvel brandtomten som præstegårdens øvrige arealer var reserveret Næstvedkommunale formål.

Der blev slået vældigt på tromme for Næstved-udstillingen, som havde sit eget presseudvalg og propagandaudvalg, hvis ledende personer var direktør Svend Holst, Sydsjællands Annoncebureau, og grosserer Sven Fredholm, Esso Næstved.

Der var trykt og udsendt 35.000 brochurer på tysk, engelsk, svensk og dansk, og udstillingen havde sit eget mærkat og poststempel, som på hvert et postkort og brev udgået fra Næstved gjorde opmærksom på den kommende store begivenhed.

Propagandaudvalget havde fået gjort redaktør Svend Carstensen i Statsradiofonien interesseret i udstillingen og dens forberedelse, så konsulerne Grønholt og Smith samt udstillingens arkitekt blev hentet ind til Radiohuset, hvorfra de fik lov at fortælle Danmarks radiolyttere om de forestående begivenheder i Næstved.

De var endvidere i Syd-Sverige for at informere om Næstved og om byens jubilæumsudstilling.

Så det var med store forventninger, man så hen til jubilæumsmåne-

den 15. juni til 15. juli. Det fremgik bl. a. af en tale, formanden for Turist- og Forskønnelsesforeningen, grosserer E. L. Demuth, holdt på foreningens generalforsamling 1. maj 1935. Formanden sagde bl. a.:

- Næstved er i øjeblikket i støbeskeen. Vi går ind i en ny tid, og jeg håber, at alle borgere vil løfte i flok, således at sommerens store fest kan blive byen værdig.

Musikdirektør F. Eriksen, Hjultorv, overraskede byen med to kompositioner, en jubilæumsmarch og »Næstvedvalsen«, der udkom på Wilh. Hansens kendte musikforlag som noder, og de blev indspillet på grammofonplade af selveste kapelmester Erik Tuxens orkester. Jo, der var stil over forberedelserne i Næstved.

På det 22. tdr. land store udstillingsareal var man langt fremme med opførelsen af udstillingsbyen, da en skypumpe 5. juni drog hen over byen og forårsagede store skader på de lette bygningsværker, så der var nerver på til det sidste - kunne man nå det?

Ja, man nåede det, og det blev alle tiders udstilling og jubilæum i Næstved.

Næstveds 800-årsdag

På den dag, da man markerede Næstveds 800 år som købstad, den 15. juni 1935, afvikledes et meget højtidsfuldt program, som guldrandedes ved kongeparrets deltagelse i festlighederne.

Ved dagry ringede klokkerne fra Sct. Mortens og Sct. Peders kirkers tårne jubilæumsdagen ind, og kl. 7.00 samledes byrådet i byrådsalen på rådhuset, som i dagens anledning var rigt udsmykket med flag og grønne guirlander.

Foruden byrådet mødte byrådsmedlemmernes damer, kommunens embedsmænd, pressefolk fra den københavnske og den lokale presse, og statsradiofonien var repræsenteret ved en mindre hær af teknikere samt den meget populære redaktør Jens Frederik Lawaetz, der skulle skildre det historiske byrådsmøde for landets lyttere.

Borgmester A. M. Kristensen sagde i sin tale: »Vi vil gøre alt, hvad vi formår, for at føre vor by fremad og opad, således at man om Næstved kan sige, at her er fremdeles godt at bo og bygge«.

Byrådets næstformand, forretningsfører Hans Andersen, fik derpå ordet for kort at skildre byens udvikling og tolke byrådets medlemmers hyldest til borgmesteren, der da i 30 år havde deltaget i det kommunale arbejde i Næstved by og siden 1919 havde været byens folkevalgte borgmester.

Hans Andersen sluttede sin tale med at afsløre et portræt af borgmester A. M. Kristensen, malt af kunstmaler Dohm; maleriet var en gave til Næstved af fra byrådets medlemmer.

Hermed sluttede det historiske byrådsmøde, og da deltagerne kom ud på rådhustrappen, hørtes gjaldende hornsignaler fra 8 ridende herolde, der fra byens yderkanter, to fra hvert verdenshjørne, red mod byens centrum for foran rådhuset at blæse jubilæumsfanfarer.

Så begav man sig til festgudstjenester i Sct. Mortens og Sct. Peders kirker.

Derefter var Hjultorv atter begivenhedernes skueplads. Her var samlet en tusindtallig skare, som hørte borgmesteren holde den officielle jubilæumstale, hvori han fastslog: »Det er ikke Næstveds oprindelse, vi i dag fester for, thi den ligger skjult i oldtidens mørke. Vi fester for, at det er 800 år siden den sjællandske stormand Peder Bodilsson

præsenterede Næstveds navn for Danmarkshistorien«. Og så læste borgmesteren op af gamle dokumenter om Peder Bodilssøns gave og hans forhold til Næstved.

Dommer Diderichsen talte på borgernes vegne og overdrog disses gave til Næstved: mindebrønden, tegnet af arkitekt Urban Hansen Reistrup og udført af billedhuggeren Elo - brønden med den snoede søjle, på hvilken statuetten af Peder Bodilssøn troner i egenskab af Danmarks mindste rytterstatue.

Indsamlingskomiteen havde fået bidrag fra 2059 bidragydere. Beløbet var dog ikke tilstrækkeligt til at dække omkostningerne ved denne borgernes jubilæumsgave, men en gammel Næstveddreng, direktør Frederik Sander, Carlsberg, havde fra Carlsbergs midler til kunstneriske formål skaffet det manglende beløb.

Efter højtideligheden ved mindebrønden holdt byrådet reception på rådhuset, hvor man modtog 40 gratulerende deputationer med et væld af gaver. Det var ved denne lejlighed, Næstved Diskontobank skænkede byen 25.000 kr. til stiftelse af en legatformue, hvoraf der hvert år skulle ydes et beløb til en borger i Næstved, der havde ydet en særlig indsats i og for Næstved.

Blandt gratulanterne var statsminister Thorvald Stauning, som også deltog i byrådets officielle frokost i teatersalen efter receptionen. Ved denne lejlighed var Stauning eneste taler, og han udtalte bl. a.: »Jeg venter, at Næstveds højtflyvende fremtidsplaner vil lykkes, thi det vil betyde gavn og glæde for os alle«.

Så gik turen atter til Hjultorv, hvor tusinder af mennesker trængtes, da klokken nærmede sig tretten: man ventede på Danmarks kongepar, Kong Christian X og Dronning Alexandrine, og på slaget rullede den kongelige Cadillac ind på torvet og op foran rådhuset, nedover hvis trapper en rød løber var rullet ud.

Straks da kongen steg ud af bilen, udbragte amtmand Gustav Toft det obligatoriske nifoldige leve for kongeparret, som derefter modtoges på rådhustrappen af borgmester A. M. Kristensen og statsministeren.

Kongeparret hilste i rådhusalen på særligt indbudte og beså de mange gaver. Kongen, der var i admiralsuniform, gratulerede stads- og havneingeniør R. Frandsen, da han hilste på denne, med at han nu stod foran igangsættelsen af havne- og kanalarbejdet.

Fra rådhuset spadserede kongeparret til Axeltorv, hvor andre tusinder stod afventende; omkring Frederik VII's obelisk stod soldaterforeringerne opmarcheret og sammen med dem to krigsveteraner fra 1864: general Hegermann Lindencrone og smedemester Adolf Christensen, og disse to fik et kongeligt håndtryk.

Et kig ud over udstillingsterrænet, som tidligere var præstegårds-enge og senere blev til havne- og industriområde. Hallen og skorstenen i billedets venstre baggrund er »Krydsfinérfabrikken«

Efter at ceremoniellet på Axeltorv var afsluttet, kørte kongeparret til udstillingsterrænet. Kongen skulle som udstillingens protektor åbne Næstveds jubilæums- og landsudstilling. Det skulle ske ved en kongelig tale i udstillingens hovedrestaurant, hvor man imidlertid - oh skræk - ikke var helt færdige med forberedelserne, da majestæten nærmede sig. Man manglede bl. a. at få rullet den røde løber ud.

Arkitekt Urban Hansen Reistrup, der sjældent lod sig slå ud af fatning, blev sat til at klare situationen; han gik smilende kongen i møde og forklarede lige ud, hvad der var galt. Det tog kongen meget roligt:

»Så venter vi lidt«, sagde majestæten, og det gjorde man så.

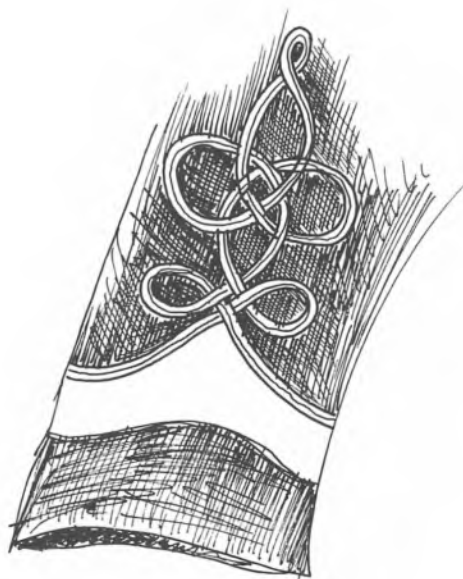
Åbningsceremoniellet bestod bl. a. af en kantate med tekst af digteren Hans Hartvig Seedorff-Pedersen til musik af Næstvedkomponisten, organist C. C. Olsen. Forfatteren udførte selv recitativet, medens operasanger Christian Frederiksen sang solopartierne.

Efter at statsminister Stauning havde talt, foretog kongen den officielle åbning med ønsket om at »denne udstilling må blive et vendepunkt for byen og dens trivsel, for håndværk og for industri«.

Kongeparret foretog efter den officielle åbning en rundtur på udstillingen, ledsaget af honoratiorens og anført af Hansen Reistrup.

Blandt mange gode ideer, der var realiseret i forbindelse med udstillingen, var postmester Nikolajsens: Breve og postkort stemples i jubilæumsudstillingens eget posthus med et specielt jubilæumsstempel, og al post befordredes fra udstillingens posthus til Næstveds rigtige posthus i den gamle »Kuglepost«. Et hestekøretøj kørt af pensioneret overpostbud Ludvig Larsen, som ved siden af sig på bukken havde musikdirektør F. Eriksen, der som postillon undervejs på posthornet blæste forskellige gamle signaler og postgalopper.

Kongen fik under sit besøg i udstillingens posthus et udstillingspostkort, på hvilket kongeparret sendte en hilsen til prins Knud, og det kongelige postkort sendtes af sted med kugleposten en time senere.

Bøddelsværdet og arkitekten

I Næstved by's pavillon standsede kongen foran det udstillede bøddelsværd fra det middelalderlige Næstved. Borgmesteren havde ladet en bemærkning falde om, at det skulle bruges på udstillingsarkitekten, hvis udstillingen blev en fiasko.

- Jeg håber ikke, det kommer i brug, sagde Reistrup til kongen.
- Det ville også berøre mig ilde! svarede kongen.

Kongen hyggede sig med den kvikke arkitekt, og denne dristede sig under rundgangen til at spørge kongen, om ikke kronprinsparret kunne tænkes at besøge udstillingen.

- Tag ind og tal med dem, svarede kongen. De kender dog min søn, og min svigerdatter er meget sød. Hende vil De sikkert synes om.

Efter at kongeparret havde forladt udstillingen, åbnedes portene for de mange, der stod ventende udenfor den imponerende indgangsport - et kæmpemæssigt 800-tal. På åbningsdagen og den påfølgende søndag var besøgstallet 50.000!

Om aftenen på åbningsdagen holdtes på Munkebakken en højtidelighed, under hvilken Turist- og Forskønnelsesforeningen afslørede og skænkede til byen en kæmpemæssig mindesten for Peder Bodilssøn. En kampesten fundet i Herlufsholmskoven og af Falcks Redningskorps transporteret på plads på Munkebakken.

Stenen bar denne inskription: »Minde for Peder Bodilsen, Byens Velgører, Fædrelandets gode Søn, Stifter af Sct. Peders Kloster. Skænkes By og Borgere af Musæums-, Turist- og Forskønnelsesforeningen«.

Samme forening skænkede sammen med Landboforeningen og Sønderjydske Forening en »Genforeningssten« og Munkebakkens talerstol.

Efter jubilæumsdagens begivenhedsrige forløb fulgte så en måned med uophørlig festivitas. Udstillingsgæster strømmede til byen i tusindvis hver dag. Skoler og foreninger havde udstillingen som rejsemål, adskillige landsorganisationer henlagde deres årsmøde til Næstved i jubilæumsårets anledning, og med fryd berettede de lokale aviser også om udenlandske delegationer, der besøgte Næstved og dens landsudstilling.

Alt, hvad der skete på udstillingen, berettedes i en speciel udstillingsavis, som omdeltes gratis. Den blev skrevet og trykt i Næstved Tidendes pavillon, hvori var indrettet et arbejdende mini-bladhus. Udstillingsavisens oplag varierede fra 5000 til 15.000 pr. dag, alt efter gæsternes antal. Redaktør var Hans Wolff Jürgensen, journalist på Næstved Tidende.

Udstillingens propaganda-udvalg og andre udvalget nær stående bidrog til udstillingsmånedens program med mange gode ideer. Det gjaldt om hele tiden at have noget at »fodre« pressen med, så de landsdækkende aviser stadig kunne fortælle nyt om Næstved og udstillingen.

En af de gode ideer, som trak mange udstillingsgæster, var »Australiensflyvernes besøg«. Flyveren Michael Hansen og hans mekaniker, Daniel Jensen, havde just gennemført en flyvning fra Croydon i England til Melbourne i Australien i en lille Desoutter-maskine, hvis max-hastighed var 170 km/t. Maskinens brændstoftank kunne kun rumme brændstof til 8½ times flyvning, så det havde været en både spændende og farlig tur, hvorom der var talt og skrevet meget i den inden- og udenlandske presse. Den 32-årige Michael Hansen og hans mekaniker var »helte«.

Udstillingskomiteen fik hyret dem begge, og Michael Hansen landede maskinen på en plads bag udstillingsterrænet. Herfra blev flyvemaskinen trukket ind på udstillingen, hvor den naturligvis var den dags sensation.

Næste store nummer skulle være kronprinsparrets besøg. Urban Hansen Reistrup havde fået løfte om parrets besøg 1. juli, men forinden kom der afbud fra Marselisborg; kronprinsen havde pådraget sig en fibersprængning under tennispil, og han fik aldrig udstillingen at se.

Kuglepostens succes

Men man havde andre store numre - et af dem var »Kugleposten«s todages tur med post fra udstillingens posthus til hovedpostkontoret i København. Overpostbud Larsen og postillon Eriksen rullede ad landevejen via Ringsted til Osted, hvor man »bedede« på kroen for næste morgen at fortsætte til hovedstaden.

Overalt, hvor Kugleposten kom frem, var der folk, som ville have breve og postkort med - et resultat af en kolossal presseomtale.

Efter besøget på hovedpostkontoret, kørte Kugleposten hjemad igen, men først aflagde den besøg på Carlsberg, hvor bryggerhestene, der havde trukket køretøjet fra Røde Vejmølle Kro gennem hovedstadstrafikken, skulle afleveres. De var mere vant til Københavnstrafikken, og mens de gæsteoptrådte, hvilede Næstvedhestene ud på Carlsberg.

Turen til Næstved gik over Køge, og Kugleposten blev også på hjemturen pakket med post. I alt havde det historiske køretøj på denne Københavnstur transporteret 50.000 breve og postkort.

Den 14. juli var udstillingens sidste dag; den afsluttedes med borgmestertale og festfyrværkeri. Allerede tidligt på formiddagen passerede udstillingsgæst nr. 300.000 gennem indgangsportalen; det var en 12-årig pige, Anna Petersen, Bogø, og hun førtes i triumf til pressekontoret, hvor entre-sektionens formand, boghandler Georg Christensen, overrakte udstillingskomiteens gaver: en jubilæumsske, 10 lodsedler til udstillingens bortlodning af »Ønskevillaen« på udstillingsarealet og en splinterny 5-kroneseddel.

Sidstedagens besøg var på mellem 25.000 og 30.000 gæster, og totalbesøget på udstillingen var altså ligeså meget over de 300.000.

Så blev det mandag og atter hverdag i Næstved - den triste nedbrydning af »den hvide by« begyndte.

I forbindelse med landsudstillingen dekoreredes tre Næstvedborgere med ridderkorset: arkitekt Urban Hansen Reistrup, udstillingens arkitekt, grosserer E. L. Demuth, formand for agitations- og reklameudvalget, og bankdirektør Chr. Dragheim, der havde opsigts med udstillingens økonomi.

I udstillingens anledning udgaves to bogværker: forfatteren Otto Smiths Næstvedhistorie 1135-1935 og grosserer E. L. Demuths billedbog med mange interessante fotos fra livet i Næstved.

Også på Herlufsholm kostskole fejrede man jubilæum, men det markeredes først 28. november, 800 årsdagen for klostrets stiftelse. Postrytter F. Eriksen ankom om morgenen med jubilæumsposten til rektor O. Friis-Hansen, og i den gamle klosterkirke holdt sognepræst Knud Hee Andersen morgengudstjeneste.

Senere på dagen modtog skolens forstander, lensbaron H. Rosenkrantz og amtmand Topsøe dagens fornemste gæster, kongen og kronprinsen. I festmiddagen på skolens festsal om aftenen deltog statsminister Stauning, der i sin tale kaldte Herlufsholm lærde skole »en mønsteranstalt på sit område«.

I jubilæets anledning udgaves et festskrift og jubilæumsskrift med Herlufsholms historie skrevet af lektor Helms. Endvidere havde skolens organist, Gade, iscenesat »Komedien om enhver«, som opførtes af skolens disciple - først på selve skolen og senere som julevelgørenhedsforestilling på Dagmar-teatret i København.

I Næstved gjorde man jubilæumsregnskabet op, og her kunne bankdirektør Chr. Dragheim oplyse, at Næstveds lands- og jubilæumsudstilling havde givet et underskud på 97.951 kr. og 50 øre, hvilket underskud klaredes ved indkaldelse af 66 % af det tegnede garantibeløb.

Til gengæld havde Næstved fået en fantastisk reklame i form af avisartikler og billeder i hele den indenlandske og store dele af den udenlandske presse.

Udviklingen begynder

Det varede ikke længe, før den ventede udvikling i Næstved begyndte. Kuriøst nok var det område, hvorpå udviklingen først viste sig, det forlystelsesmæssige. Med de glade dage i udstillingens hovedrestaurant in mente fremkom i løbet af efteråret 1935 ansøgninger fra hotel Axelhus, hotel Vinhuset og »Bygningen« om tilladelse til »Dansant« - d.v.s. offentlig dans hver aften. Det krævede en særlig bevilling og udvidelse af åbningstiden. Sligt havde man aldrig prøvet i Næstved før.

Byrådet lod ansøgningerne gå videre til byens meget påpasselige politimester W. Schmit. Man kan ligefrem fornemme, hvorledes den glade del af Næstved »holdt vejret«, medens politimesteren overvejede disse uhørt dristige ansøgninger, som ikke just var i den alvorfulde politimesters stil.

Men oraklet talte således: »Det synes jo at være udviklingen landet over«, og politimesteren var »sindet at give tilladelserne, hvis de restaurationsmæssige forhold er i forskriftsmæssig orden«!

Så fik man travlt hos ansøgerne. Vinhuset etablerede sin »Vinhusbar« med Nordens eneste kobberdansegulv. Axelhus fik sit forlystelsesetablisement »Alkazar« i spansk stil, og »Bygningen« - den tidligere »Industribygningen«, som nu ejedes af Arbejdernes Fællesorganisation i Næstved - indrettede sit elegante danselokale »Casanova«.

Alle tre steder var der hver aften dansant og varieteoopræden, og det var noget, der satte liv i Næstved. Byen havde fået et »aftenliv« af en hidtil ukendt og uprøvet art i denne del af verden.

Men også på andre og mere seriøse områder begyndte der at ske noget.

Ved generalforsamlingen i marts 1936 i De Forenede Papirfabrikker meddelte formanden, at man »i dette efterår vil begynde opførelsen af en ny papirfabrik ved Næstveds kommende havn« og - sagde formanden - »hermed lægges grundstenen til en virksomhed, der vil blive hovedhjørnестenen i dansk papirfabrikations udvikling«.

Generalforsamlingen henlagde halvanden million til formålet.

I samme måned fremkom planen om opførelsen af en ny toldbyg-

ning - ligeledes ved den nye havn - til afløsning af den eksisterende på Farimagsvej, og Finansudvalget godkendte budgettet på 95.000 kr.

Næstved Diskontobank købte konsul Nandrup's ejendomme ved Axeltorv/Torvestræde og udskrev en arkitektkonkurrence om forslag til opførelse af en helt ny bank dér. Konkurrencen blev vundet af udstillingens arkitekt, Urban Hansen Reistrup.

Præstø amt vedtog at bygge et nyt medicinsk sygehus i Næstved til 450.000 kr, hvoraf Næstved by skulle betale de 225.000 kr.

Ligeledes fik Næstved i 1936 en ny telefoncentral; den gamle central havde 1450 abonnenter, men man forudså en udvikling også på dette område, og den ny central normeredes til 4800 telefonabonnenter, men med mulighed for med tiden at kunne tage 16.000.

På det sociale område skete også noget, idet byrådet i maj vedtog at opføre »en stiftelse til aldersrentenydere«; den skulle placeres på »Stenpladsen« ved Vordingborgvej og rumme 16 lejligheder. Lejen fastsattes til 20 kr .månedligt.

Samtidig begyndte man at sysle med løsningen af adskillige andre kommunale planer - sideløbende med, at man havde den hidtil største kommunale opgave: projekt Næstved ny havn og kanal, i fuld gang, og løsningen af denne opgave fortjener et helt kapitel for sig.

Drømmen om »Havet ind til byen«

Drømmen om at gøre Næstved til en rigtig havneby og føre havet ind til byen, havde man syslet med i mange år. Det var blevet altfor langsommeligt og besværligt at omlade skibslasterne i Karrebæksminde til de gamle pramme, som skulle bugseres over fjorden og op ad Susåens snoede løb.

Så langt tilbage som i 1855 og 1885 havde man gjort beregninger og syslet med planer, men der var da ikke økonomisk grundlag for at komme videre med planerne.

Da De Forenede Papirfabrikker overtog den gamle vandmølle »Magle Mølle«, holdt industriens tidsalder sit indtog i Næstved, og ved århundredskiftet indgik Næstved kommune og papirfabrikken en overenskomst vedrørende transport af varer fra Karrebæksminde til Næstved. Det medførte en stærkt øget trafik på Karrebæksminde og Næstved havne, og spørgsmålet om en forbedring af søvejen til Næstved fik fornyet aktualitet.

1. marts 1915 ansatte Næstved kommune ingeniør R. Frandsen som stads- og havneingeniør, og daværende borgmester, dommer Diderichsen, der også var formand for havneudvalget, satte ham ind i embedet samt udnævnte ham til »leder af pramtrafikken«. R. Frandsen fik sit virke som Næstveds stads- og havneingeniør i 41 år, og han blev den mand, der med utrættelig energi stod i spidsen for gennemførelsen af den plan, der gjorde drømmen om havet ind til byen til virkelighed.

Herom har han fortalt detaljeret i bogen »Næstved havn i fortid, nutid og fremtid«, udgivet i 1963 af Næstved kommune.

Ved behandlingen af Næstved havns budget for 1918-19 foreslog havneudvalgsmedlem, arkitekt L. Beldring, at der på dette budget afsattes et beløb til forbedring af søvejen til Næstved. Der blev afsat 5000 kr. »til forundersøgelser vedrørende forbedring af søvejen til Næstved« - og det var begyndelsen til drømmens realisation.

R. Frandsen gik i gang med forundersøgelserne og udarbejdede i årenes løb sammen med ingeniør Bollerup det eventyrlige projekt, som de mange år senere skulle komme til at realisere. Men der var mange vanskeligheder at overvinde undervejs og mange instanser, hvis godkendelse skulle indhentes.

Suså-idyl for 50 år siden med »Storebro«, der forbandt Lille Næstved med Næstved kommune. Susåen dannede her tillige skel mellem Præstø amt og Sorø amt

Projektet omfattede anlæg af ny indsejling til Karrebæksminde, bygning af ny bro over kanalen til overførsel af landevejstrafikken, uddybning af sejlrenden gennem fjorden, anlæg af en gravet kanal i lige linie ind til Næstved havn, udgravning af svajebassin og havnebassin med bolværker også til Magle Møllers kommende ny fabrik, overbygning af Susåen fra Storebro i Lille Næstved, anlæg ovenpå af ny vej og anlæg af jernbanespor ud på havneterrænet.

Denne fantastiske plan forelagde havneudvalget for byrådet i 1924, og efter beregningerne ville det koste 5,5 million kroner at udføre den. Byrådet gav bemyndigelse til at arbejde videre med planlægningen, men da priserne var nedadgående, var man i havneudvalget indstillet på at afvente en stabilisering.

En sådan indtraf i 1929, og nye beregninger viste, at arbejdet nu formentlig kunne udføres for 4 millioner.

Den 28. oktober 1930 holdt Næstved byråd det historiske møde, hvor rådet enstemmigt vedtog at bringe de store havne- og kanalplaner fra papirstadiet og ud i realiteternes verden.

- Næstved ny havn er vor bys livsnerve - lad os derfor nu af vort

yderste prøve på at skaffe de 4 millioner, der skal til for en rationel løsning af havnesagen - hellere end at ofre halvanden million på en ny udvidelse af havnen i Karrebæksminde, sagde borgmesteren.

Men man måtte gennem mere ventetid, thi flere af de instanser, man måtte spørge, betragtede Næstveds havneplan som »galmandsværk«, og der blev stillet så vidtgående krav om garantier, at man i 1932 i havneudvalget var ved at finde, at hele sagen var så håbløs, at man nær havde opgivet den.

Imidlertid lykkedes det i slutningen af 1933 at få en meget gunstig overenskomst med De Forenede Papirfabrikker, hvis direktør, Gorm Petersen, og havneingeniør R. Frandsen havde udført et godt og stædigt samarbejde for at få planerne ført ud i livet.

Den overenskomst, som nu var afsluttet mellem Papirfabrikkerne og Næstved kommune, var så fordelagtig for Næstved, at ministeriet ikke med nogen saglig begrundelse længere kunne nægte Næstved kommune at gå i gang.

I efteråret 1934 kunne de store arbejder udbydes i licitation, og denne fik følgende resultat: Entreprenør Carl Jensen, Kolding, fik hele jordarbejdet med det hollandske firma Brejen van den Bout som underentreprenør til udførelse af vådgravningen med meget specielle vådgravningsmaskiner. Saabye & Lerche fik hele kajarbejdet. Hoffmann & Sønner fik molerne i Karrebæksminde. C. G. Jensen, Hellestrup, skulle bygge den ny bro over Karrebæksminde kanal.

I følge tilbudene kunne hele arbejdet udføres for 3,5 million - en halv million under det oprindeligt beregnede beløb.

Firmaerne var forhippede på at komme i gang, og allerede 13. januar 1935 begyndte Saabye & Lerches rambukke at larme på den tidligere præstegårds-eng, hvor vestre havnebassin skulle modtage skibe direkte udefra - ad åre.

Kort efter begyndte Hoffmann & Sønner på anlægget af Karrebæksmindes nye moler. Men den egentlige igangsættelsesdato for Næstveds havne- og kanalprojekt var 9. april 1935, da borgmester A. M. Kristensen tog det første spadestik ved Stenbæksholm til den ny kanal.

Carl Jensen havde udpeget stedet, hvor han ville begynde at grave, og hans store, blå gravkøer var kørt i stilling. Der var anlagt spor til de tipvognstog, som skulle føre de opgravede jordmasser bort fra kanalgravningen, og - der var indkøbt en ny spade til borgmesteren.

Dagen indledtes med hornmusik gennem byen, der var flagsmykket, og tusinder mødte op ved Stenbæksholm for at se borgmesteren grave. Spaden, han gravede med, opbevares på Næstved museum som det klenodie, den er.

En af de hollandske gravemaskiner, »Gymp«, som deltog i arbejdet med udgravning af kanalen gennem marker og enge

Efter det første spadestik, foretaget til akkompagnement af sireners tuden fra havnedamperen »Suså« og Carl Jensens gravemaskiner, gik sidstnævnte i aktion - hver maskine tog sin første mundfuld på 2 kubikmeter. Og det var de første kubikmeter af de ialt 2,3 millioner, der skulle tages.

Der var fra starten ikke fastsat nogen dato for indvielsen af havn og kanal, og det viste sig da også snart, at man skulle gennem mange uforudsigelige vanskeligheder. I måneder lå arbejdet stille på grund af lock-out og strenge vintre; man havde besvær med at få de specielle hollandske gravemaskiner til Næstved, og man stødte på uforudsete hindringer i terrænet.

Men alle besværlighederne blev overvundet, og i begyndelsen af 1938 satte man datoen for den officielle indvielse: 21. maj.

Udlejningen af arealerne ved den ny havn var i fuld gang. På papirfabrikkernes enorme område tårnede nye bygværker sig op, kranbroerne ud til »Ny Magle Mølle«s kaj - Papirkajen kaldet - rejste sig, og ved kanten af det nyudgravede havnebassin byggede Næstved Kul-

Gravemaskinerne, der arbejdede på land, fyldte de opgravede jordmasser på lange tipvognstog, som kørte dem bort

og Koks Kompagni side om side med Næstved Kulimport ligeledes lossekraner.

Det danske Petroleumsselskab DDPA (senere Esso) havde sikret sig plads til sine store tankanlæg, Dansk Andels Gødningsforretning og Næstveds store korn- og foderstoffirma Wilh. Smith A/S forberedte opførelse af pakhuse, siloer og korntørrerier. Meget andet var på vej.

Viceborgmester R. Calum, direktør Svend Holst og grosserer Sven Fredholm m. fl. dannede et »Næstveds Propagandaudvalg«, der skulle »sælge« Næstved. De drog til København, hvor de holdt pressemøde for hovedstadspressen, pressebureauerne, repræsentanter for Statsradiofonien og provinspressen - fortalte om Næstveds store planer og den forestående havneindvielse.

Alene dette ene pressemøde gav anledning til 165 positive artikler i danske aviser, udregnede direktør Svend Holst. Der blev annonceret i al landsens aviser, bl. a. med tilbud om ledige arealer ved Næstved nye havn, og »Næstvedfeberen« gik over landet på samme vis som forud for landsudstillingen i 1935.

Kongen åbner Næstved havn

Og så oprandt omsider den store festdag - 21. maj. En højst usædvanlig lørdag i Næstveds liv i året 1938.

Byrådet havde lagt et storstilet program. Allerede i 1935, da kongen åbnede jubilæumsudstillingen, havde majestæten lovet at medvirke, når havnen skulle indvies, og kongeskibets ankomst med den kongelige familie ombord blev da også indvielsesdagens højdepunkt. Tidligt om morgenen ankrede »Dannebrog« op i Smålandshavet udfør Karrebæksminde, og lidt før afsejlingstidspunktet kl. 10.00 gik lodsformand Petersen ombord for at føre kongeskibet ad den nye søvej til Næstved.

Præcis kl. 10.00 lettede kongeskibet anker, og under gennemsejlingen af Karrebæksminde kanal fik kongen, der stod på kommandobroen, en forsmag på den hyldest, der ventede den kongelige familie.

Overalt vajede flagene, og en tusindtallig menneskemængde på molerne, på havnepladsen og langs kanalen råbte hurra. Videre gik sejladsen over fjorden og op gennem den nygravede kanal; på fjorden sluttede hundreder af lystbåde op for at følge kongeskibet, så det var en større eskadre, der gik gennem kanalen.

Kong Christian X's berømte præcision nødvendiggjorde, at man nedsatte kongeskibets hastighed ad Næstveds ny søvej. Ankomsttidspunktet var sat til kl. 11.00, og præcis på minuttet gled »Dannebrog« ind i vestre havnebassin, hvor skibets stævn overskar det tværs over indsejlingen udspændte bånd.

Landgangsbroen blev lagt på vestre kaj ved kulkranerne, og så gik den kongelige familie fra borde: kongeparret, kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid, prins Knud og gemalinde, og landgangen overværedes af tusinder og atter tusinder, der havde taget opstilling overalt på den flagsmykkede havn.

Modtagelseskomiteen på havnen bestod af amtmændene Toft og Topsøe, Præstø og Sorø amter, hele Næstved byråd, stads- og havneingeniør R. Frandsen, statsministeren og fem andre ministre, og amtmænd Toft udbragte det obligatoriske leve for de kongelige.

På spadsereturen fra landgangsstedet til den imponerende tribune

I Karrebæksminde blev den gamle, maleriske træbro erstattet af en ny og moderne med beton-kontravægt

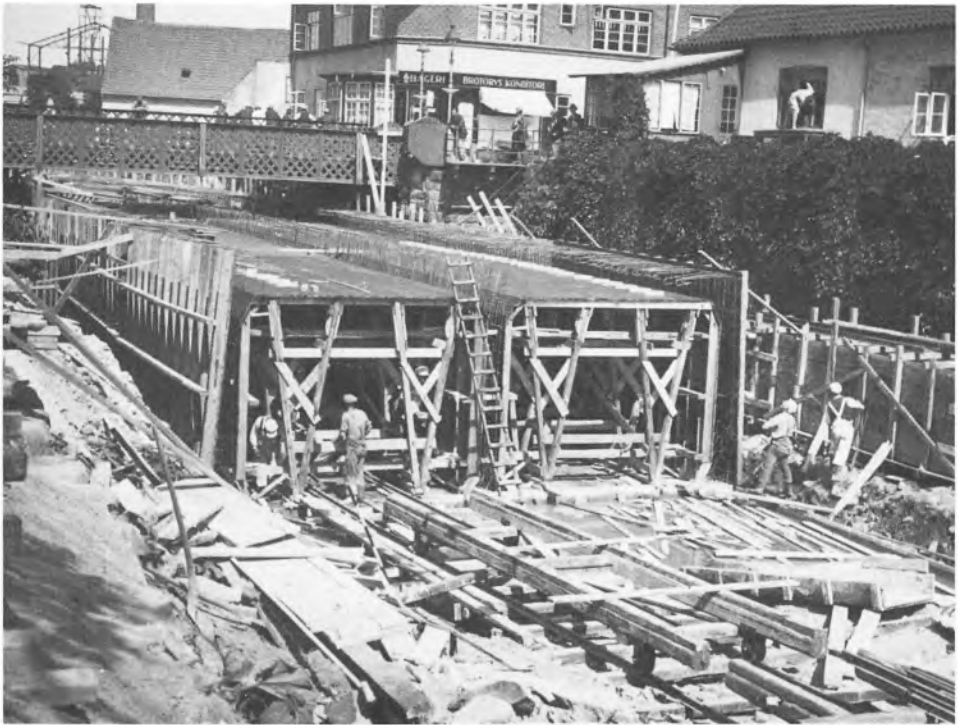
passerede den kongelige familie paraden af gamle soldater, skolebørn med dannebrogsglag i hænderne, Herlovianere og spejdere.

Da alle honoratiores havde taget plads på tribunen, spillede Livgardens orkester, dirigeret af musikdirigent Dyring, Johan Svendsens »Festpolonaise«, og så holdt viceborgmester R. Calum en formfuldendt tale, hvori han i store træk skildrede havne- og kanalprojektets tilblivelse og udvikling.

Det var ikke forundt borgmester A. M. Kristensen, som havde været en af projektets varmeste forkæmpere, at deltage i indvielsen. Han havde i flere måneder ligget syg, men Calum hyldede ham stærkt i sin tale og fremhævede A. M. Kristensens betydning for gennemførelsen af dette store projekt.

Ligeledes hyldede Calum stads- og havneingeniør R. Frandsen, som ved denne festlighed for første gang bar sit velfortjente ridderkors.

Statsminister Stauning bragte regeringens gratulation og sagde bl. a.: »Det, vi her oplever, er ikke blot et stort fremskridt for Næstved by; det

Susåens leje fra Storebro til Næstved gamle havn er tørlagt, og man er i gang med at støbe de to betontunneller, hvori åløbet skal ledes - og ovenpå anlagdes senere Havnegade

er samtidig en national vinding. Et fremskridt for landet. En udbygning til gavn for trafik og erhvervsforhold, som hele nationen vil få udbytte af«.

Så tog kongen ordet for at bringe sine lykønskninger til, som kongen udtrykte det - »Næstved købstad og søstad«, og for at erklære havn og kanal for åbnet.

Med redaktør Aksel Dahlerup ved mikrofonen blev begivenhederne på havnen transmitteret af radiofonien.

Efter højtideligheden på havnen gik den kongelige familie igen ombord på »Dannebrog«, der af havnedamperen »Enø« blev bugseret ud i Smålandshavet, medens festlighederne fortsattes med »Havnefrokost« i teatersalen, hvortil byrådet havde indbudt.

Om aftenen tændtes efter mørkets frembrud en imponerende illumination på havneanlæggene, langs kajerne, på Ny Magle Møllens bygninger og på den ny toldbygning.

Hele søndagen afvikledes et storstilet folkefestprogram på Munke-

Her kommer det ene »rør«, som leder Susåen ud i gamle havn. I baggrunden Sct. Peders kirke og Næstved gasværk

bakken og »i grusgraven« - det område midt i Næstved by, hvorpå det ny rådhus få år senere skulle rejses.

På Munkebakkens skråninger overværede 7000 mennesker gymnastikkongen Niels Bukhs opvisning med hans elitegymnaster.

Men i øvrigt festedes overalt i Næstved, og om aftenen var der stor regatta i havnen med deltagelse af talrige lystfartøjer illuminerede med kulørte lamper.

De to dages festligheder afsluttedes med 20 minutters festfyrværkeri, men hele natten festede Næstvedborgerne videre på byens restauranter, hvor lukketiden var suspenderet.

Atter hverdag

Så var de store festdage forbi, og hverdagen indfandt sig, men det var ikke en »ufestlig« hverdag. Det mærkedes, at den bebudede udvikling i Næstved var i gang, og at den accelererede. Ikke vildt og voldsomt, men i mærkbart tempo og på flere fronter.

Turisterne strømmede til. I pinsen 1938 noteredes rekordbesøg, og byens hoteller var overfyldte, så man måtte skaffe plads til overnattende turister i Haslev, Fakse, Ringsted og Sorø. Turisterne kom til Næstved for at se den ny havn og kanal, og de ville til Gavnø, hvor man registrerede et pinsebesøg på over 400.

Motorbådene »Svend« og »Gerda« sejlede turister til og fra Karrebæksminde, som de havde gjort det i flere år. De havde nu fået en konkurrent i passagerdamperen »Rise«, som propagandaudvalget havde chartret - ikke blot til sejlads på ruten Næstved-Karrebæksminde, men tillige som regelmæssigt ruteskib til Femø og Fejø.

Dette sidste var et eksperiment, man ikke var glade for på Lolland, og Lolland-Falsters Folketidende lod sig i en harmfuld artikel henrive til at tale om »Næstveds Sørøveri« overfor Maribo og Lolland i det hele taget. Man frygtede, at øboerne skulle benytte sig af rutedamperen til at flytte deres handelssamkvem med det lollandske til Næstved. Det viste sig dog hurtigt, at denne frygt var ubegrundet; der var ikke økonomisk basis for denne rute.

I Næstved florerede byggeriet. En af de første større, markante bygninger, der toges i brug, var Næstved Diskontobanks monumentale domicil på hjørnet Axeltorv/Torvestræde. Samtidig med bankens overflytning til den ny adresse rykkede Næstved politi ind i det af banken forladte hus i Ramsherred.

Trafikken på Næstved ny havn fulgtes med opmærksomhed. Aviserne begyndte at bringe daglige lister over ind- og udgåede skibe med oplysning om, hvad de sejlede med. Der var fastsat en kanalfgift på halvanden krone pr. ton, og den udgjorde en væsentlig del af havnens økonomi.

I juni oplevede Næstved havn sit første flådebesøg, idet U-bådsmorderskibet »Henrik Gerner« og fem undervandsbåde anløb havnen for

I juni 1938 fik Næstveds ny havn sit første flådebesøg. U-bådsmoderskibet »Henrik Gerner« stod havnen ind fulgt af fem danske U-både.

at give gasterne en fridag eller to i land, og 6. august gik skoleskibet »Danmark« til kaj med 104 elever ombord.

Byrådet drog omsorg for, at disse besøg fik officielt præg, og skoleskibets elever gav til borgernes fornøjelse en opvisning i brug af redningsstol fra mastetop til landjord.

Den 26. juni 1938 døde borgmester A. M. Kristensen, og det var et smerteligt tab for bysamfundet. A. M. Kristensen var født i 1870 i Hvornum på Hobroegnen og udvandrede til Sjælland; i 1899, da »Sydsjællands Social-Demokrat« etableredes i Næstved, blev han bladets forretningsfører, og i 1919 blev han dets redaktør.

A. M. Kristensen indvalgtes i Næstved byråd 1906 og blev i 1919 byens første folkevalgte borgmester. Han var fra alle sider anerkendt som den rolige og besindige leder af byens styrelse og stod i spidsen ved løsningen af mange store opgaver. Af disse var kanal og havn den største, og han fik da også sin mindsten på Næstved havn.

På et ekstraordinært byrådsmøde 4. juli 1938 valgtes viceborgmester Regnar Calum, der havde været konstitueret i borgmesterstolen nogle måneder, til borgmester. Lærer ved Næstved skolevæsen, cand. mag. O. Krüger-Rasmussen valgtes til viceborgmester.

»Rota« - den første U-båd i Næstved havn.

Senere vedtog Næstved byråd, at Calums borgmesterløn skulle andrage 9000 kr. årligt, og så måtte han ikke bestride andet lønnet hverv.

Udviklingen i Næstved fulgtes opmærksomt også »udefra«, og to jyske vognmænd, Vestergaard Jacobsen og Storegaard, henvendte sig for at få tilladelse til at etablere bybuskørsel i Næstved. Tilladelsen blev givet, og Næstved fik 16. juli 1938 sine første to busruter.

Midt på sommeren 1938 fik Fønixbryggeriet i Næstved ny leder, idet brygger Holm, der i mange år havde ledet dette lokale bryggeri, afløstes af brygmester P. Dithmer. Denne udtalte ved sin tiltrædelse:

- Da jeg på en restaurant her i byen bestilte »en Fønix«, kom tjeneren med en cigar. Her må gøres noget!

P. Dithmer gik straks i gang. Bryggeriet fik ny facade ud til Vordingborgvej, og der opførtes en ny tankhal med aluminiumstanke - 90 gamle træfade blev sat ud.

I 1938 lød startskuddet til to store byggeier i Næstved: Gardehusarkasernen og Næstved ny rådhus.

Den 13. september nåede forhandlingerne mellem militære myndigheder og byrådet så vidt, at aviserne kunne forkynde: Nu kommer Gardehusarregimentet til Næstved.

Ny Magle Mølle papirfabrik under opførelse ved den ny havn.

Der projekteredes med et stort kasernekompleks på arealerne ved »Ridemarken« i byens østlige udkant nær Kalbyrisskoven - 150.000 kvadratmeter - til 4 millioner. Desuden skulle regimentet disponere over 600.000 kvadratmeter øvelsesterræn, så en del private arealer skulle erhverves.

Udviklingen i Næstved manifesterede sig også i byens administration, som nu var fordelt på flere steder i byen. Det var upraktisk, og byrådet havde da også besluttet sig til at samle administrationen i én bygning, placeret i »grusgraven« ved Teatergade.

Arkitekterne Jørgen Otbo og L. Beldring havde udarbejdet et projekt omfattende ny administrationsbygning (rådhus) og ny brandstation, og 16. september blev arbejdet udbudt i licitation.

1938 var et år, hvor Danmark havde betydelige arbejdsløshedsproblemer, og Folketinget havde vedtaget en beskæftigelseslov, der åbnede visse muligheder i den henseende. 14 sjællandske kommuner, heriblandt Næstved, besluttede at gå i samarbejde om at udnytte disse

En lille del af Ny Magle Mølles facade ud mod kanalen. I forgrunden bjerge af papirmasse, sejlet hertil fra Finland.

muligheder, og der nedsattes et 3-mands udvalg, der skulle bedømme forslag om kommunale arbejder, som kunne beskæftige unge ledige.

Viceborgmester Krüger-Rasmussen fremsatte i denne forbindelse en tanke, som stadsingeniør R. Frandsen omsatte i et projekt, der vakte opmærksomhed: man havde i Næstved planer om at anlægge en »ringvej« udenom byen til aflastning af trafikken i indre by. Denne ringvej skulle føres gennem Mogenstrup Ås tæt ved byen, og ideen gik ud på at lade unge arbejdsledige fra de 14 kommuner udføre dette enorme gennemgravningsarbejde ved håndkraft - med skovl og spade.

De unge skulle have 48 timers beskæftigelse pr. uge: 30 timers gravearbejde, 12 timers undervisning og 6 timers sport, og de skulle bo i en arbejdslejr nær gennemgravningsstedet.

Projektet og aflønningen af de unge skulle betales af staten og kommunerne. Tanken nød fremme, og 10. november begyndte de første 17 unge mennesker at grave.

Udviklingen i Næstved medførte også, at vandforsyningskapaciteten

Den færdige papirkaj, hvor skibene lægger til for at losse kul og papirmasse

måtte øges, og et projekt til nyt vandværk igangsattes i 1938. Allerede 21. januar året efter kunne man indvie nyt vandværk ved Præstøvej, som fik vand fra 14 nye borerer syd for Åsen. Led i anlægget var et nyt vandtårn, der knejsede højt på Åsen. Det var tegnet af arkitekt J. Tidemand-Dal og skulle åbnes for offentligheden som udsigtstårn.

Ved en offentlig konkurrence indkom en masse forslag om, hvad det nye vandtårn skulle hedde. Dommerkomiteen valgte navnet »Sjølundstårnet«, og det kostede 25 øre at få lov at komme op i tårnet.

Hele vandværksprojektet kostede 650.000 kr., og de 14 borerer til 60 meters dybde kunne levere 200 kubikmeter vand i timen. Det nye anlæg afløste det gamle vandværk i Kompagnistræde.

På det sidste byrådsmøde i 1938 vedtog byrådet at igangsætte rådhusprojektet, og det ville i følge licitationen koste 850.000 kr. at bygge det nye rådhus med hele administrationen samlet under ét tag.

I samme møde forelagde borgmester Calum kommunens regnskab, der balancerede med 1,4 million og viste et overskud på 86.453 kr.

Ved budgetmødet i februar 1939 sagde borgmesteren: »Den stærke udvikling, byen befinder sig i med kommunen som den store igangsætter, stiller større krav til skatteindtægten«.

Og udviklingen afspejlede sig i budgettets tal: i personlige skatter skulle borgerne yde 993.429 kr. eller ca. 144.000 kr. mere end året

forud. Ligningsprocenten sættes op fra 10,0 til 10,9 pct. Det ny budget balancerede med 1.644.764 kr.

Med henblik på den udvikling, der nu markant viste sig, og som man kunne forvente ville tage til i tempo, købte byrådet bestandig mere jord. En af de største arealerhvervelser med henblik på fremtiden var kommunens køb af de to gårde på Ydernæs: Lundegård og Ydernæsgården.

Næstveds kommunale styre kunne også konstatere tendenserne i kommunen ved at betragte det stærkt stigende børnetal, og de skolemæssige tilbud var i 1939 ikke tilfredsstillende. Skolerne i Jernbanegade og på Kirkepladsen var ikke længere tilstrækkelige, og det kommunale skolevæsens fælleslærerråd havde da også længe syslet med tanken om en nyordning og udvidelse af skolevæsenet i Næstved.

Fælleslærerrådet udformede et forslag, som skolekommission og skoleudvalg befordrede videre til byrådets behandling 14. august 1939. Forslaget indebar opførelse af to ny grundskoler: en på Nygårdsvej og en i markkvarteret samt indretning af en tredje for bykernens elever på Kirkepladsens skole.

Realskolen og de to mellemskoler skulle samles på Jernbanegades skole.

Byrådet udskød afgørelsen til senere for at afvente ansættelsen af en ny skoleinspektør.

Denne fælleslærerrådets plan til udbygning af Næstved kommunes skolevæsen var begyndelsen til en skolemæssig udvikling af et meget betydeligt omfang.

Men i disse sene augustdage lammedes skolemæssige og andre lokale initiativer af krigstruslen - og fra 31. august af 2. verdenskrig og hvad der fulgte i dens spor.

Næstved under krigen

I lang tid forud havde aviserne i Næstved orienteret folk om muligheden for en ny verdenskrig. Situationen i Europa var meget spændt på grund af Hitlers bestandige krav om »Lebensraum«. Nu i denne august truede Hitler Polen med krav om indlemmelse af Danzig i det tyske rige.

Hvad man især frygtede i forbindelse med krigsmuligheden var luftangrebene og den fare, disse frembød for den civile befolkning. Et af de første tegn på, at man også i Næstved forberedte sig på katastrofen, var da man i juli 1939 nedsatte et udvalg for Næstveds luftværnsområde med den opgave at udarbejde en plan for civilbefolkningens beskyttelse mod følgerne af luftangreb.

Nu i slutningen af august i de for hele verden så skæbnesvangre timer var Næstvedborgerne i en ejendommelig situation: sommeren igennem havde Turistforeningen forberedt årets »Rundskue« med fest i byen i 3 dage.

1. september forkyndte Næstved Tidende over alle 6 spalter på forsiden med avisens største bogstaver: »KRIGEN BEGYNDT« - og inde i bladet under Næstvedrubrikken kunne man læse, at Turistforeningens bestyrelse på et møde samme formiddag havde besluttet at gennemføre rundskuets program som planlagt.

Andet steds stod at læse, at borgmester Calum havde indkaldt byens luftværnsudvalg, at man på politigården var i gang med at indrette bombesikre rum, og at der iøvrigt herskede stor travlhed, idet det påhvilede politiet at underrette værnepligtige i byen og landdistrikterne om uopholdeligt at møde ved deres garnisoner.

Medens Hitlers enorme krigsmaskine tromlede ind over Polen, indkaldte den danske regering fem årgange, og i Næstved iværksattes forud planlagte civilbeskyttelsesforanstaltninger. Brandmateriel og fyldte sandsække placeredes på forud bestemte steder i byen - og samtidig gennemførtes rundskueprogrammet med balletopvisninger på Munkebakken, Dyrehavsbakke-forlystelser i grusgraven langs Amtmandsgade, og som afslutning søndag aften et bragende festfyrværkeri. Flot og farverigt.

Næstveds ny rådhus, der samlede administrationsgrenene under ét tag, stod færdigt i 1940, og her holdtes første byrådsmøde 19. november i mere pompøse omgivelser

I de samme timer erklærede England og Frankrig sig i krig med Tyskland, og de 5-6000 rundskuegæster i Næstved hastede hjem for i radioen at høre de stærkt foruroligende nyheder om starten på 2. verdenskrig.

Festen var forbi. Næstvederne erfarede de nærmest følgende dage, at krigens alvor også var over Susåstaden: privat bilkørsel blev straks forbudt, gadebelysningen reduceredes - kun en trediedel af byens gaslygter blev tændte efter mørkets frembrud, og reklamebelysning blev forbudt.

Sukker rationeredes, og andre rationeringer fulgte. Snærende bånd lagde sig over bysamfundet. Men i de følgende uger og måneder hævedes lammelsen, og borgerne tilpassede sig de ny forhold. Vel rasede krigen »derude«, men livet skulle leves videre.

En af de mange ubehagelige følger af de ny tilstande var en mærkbar stigning i arbejdsløshedstallet, og byrådet begyndte at lede efter muligheder for at iværksætte arbejder, som kunne engagere nogle af de ledige.

Stadsingeniør R. Frandsen havde tidligere udarbejdet planer for et stort stadionanlæg på Lindebjerggårdens jorder ved Gallemarken, som kommunen havde erhvervet. Planerne var udskudt, da andre opgavers løsning var mere påkrævede. Nu fik stadionplanerne pludselig aktualitet, og på byrådsmødet 27. november besluttede man at igangsætte første etape af stadionplanen - snarest.

Man søgte om og fik bevilget statstilskud til dækning af en del af arbejdslønnen, og 15. december blev arbejdet med 4 træningsbaner sat i gang. Det reddede julen 1939 for mange.

I efterårets løb var også i Næstved oprettet »Civilbeskyttelseskorps«, bestående af unge mænd, der ved sessionerne havde trukket frinumre eller var kasserede - subs, kendt »betinget tjenstdygtige«. De blev nu undervist i civilbeskyttelse og var fordelt på 4 korps: Brand, Politi, Sanitet og Teknisk Korps. Endvidere etableredes i januar 1940 en husvagtordning på 1000 husvagter, der havde til opgave, når alarmen lød, at vække husenes beboere og få dem ned i kældrene.

Krigen Rusland-Finland kom, og i Næstved og på Næstvedegnen blev gjort en god indsats for at bistå det nordiske broderland; under ledelse af den finske konsul i Næstved, Rs. Grønholt, organiseredes indsamlinger og arrangementer til fordel for Finland. Et kontingent af børn og mødre fra krigsramte finske hjem fik midlertidigt ophold hos private i byen og på Næstvedegnen.

Adskillige unge herfra rejste til Finland, hvor de meldte sig til hæren, og fru overlæge Køster, finsk født og gift med overkirurg Køster, Amtssygehuset i Næstved, engagerede sig i den danske ambulance, der med læger og sygeplejersker blev sendt til krigsskuepladsen i det nordlige broderland.

Den niende april 1940

Den tyske besættelse af Danmark 9. april kom som en bombe for Næstvederne, der erfarede den forfærdende nyhed i radioens morgennyheder. Allerede i de tidlige morgentimer var der mange mennesker på gaderne, og mange stimlede sammen ved Næstved-bladenes redaktioner for at høre nyt.

Soldaterne holdtes tilbage på Grønnegades kaserne, og vagten ved kasernens porte var forstærket.

Man ventede spændt på at se de første tyske soldater, som man vidste var på vej.

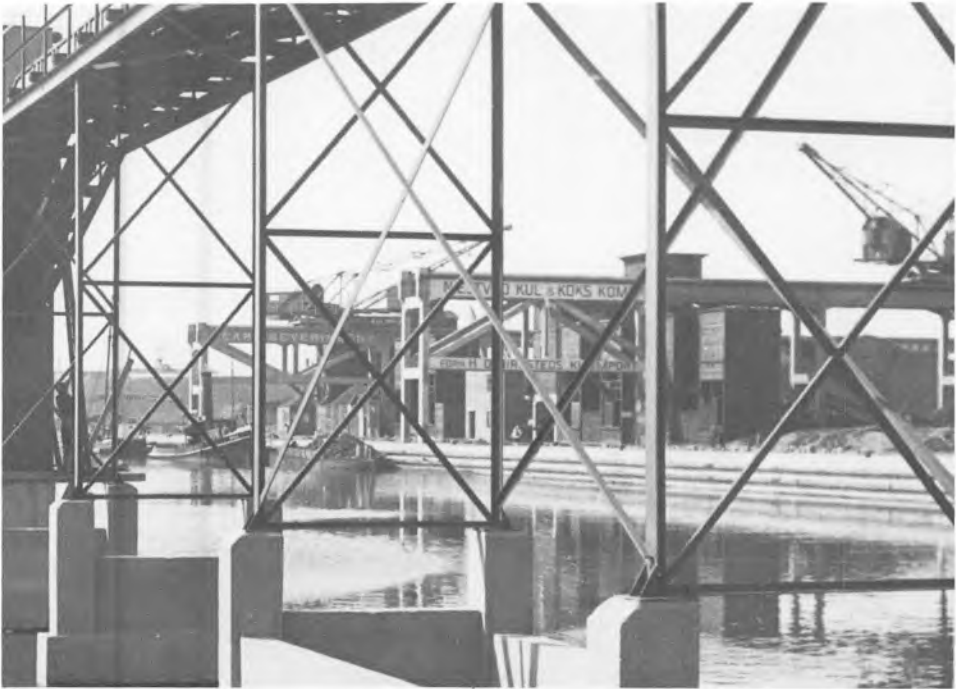
Telefonforbindelsen til omverdenen var afbrudt indtil klokken 10, da forbindelserne atter meldtes åbne, men der var naturligvis lange ventetider. Ud på eftermiddagen udkom Næstved-bladene, og de bragte de via Ritzaus Bureau udsendte direktiver om ro og orden samt påbud om mørklægning med sorte rullegardiner. Der kom forbud mod salg af spiritus, hvilket lukkede de fleste restauranter, og politimesteren meddelte, at al uro på gaderne efter mørkets frembrud »vil blive efterfulgt af øjeblikkelig anholdelse og hårde straffe«.

Politistyrken blev øget med 11 mand fra Civilbeskyttelseskorpset, og de skulle bistå betjentene ved patruljering. Hver betjent fik en CB-mand med på sin runde, og da man atter kunne smile i Næstved, fik CB'eren kælenavnet »Føl«.

Det blev påbudt at indrette »Tilflugtsrum« i alle huses kældre, og der blev udnævnt 300 husvagter yderligere.

Den 23. april holdtes det første byrådsmøde efter besættelsen, og borgmester Calum redegjorde overfor byrådet for situationen. Han formanede til at bevare ro og besindighed »i den strenge tid, der kommer. Vi har ikke været i brændpunktet og kan næppe forvente indkvartering af tyske tropper for længere perioder«, sagde borgmesteren.

Man så ikke meget til tyske soldater i Næstved den første tid, men man mærkede besættelsens følger på anden vis. Den 25. april måtte papirfabrikken meddele, at man indstillede produktionen. Der kom ingen råvarer ad søvejen mere. De afskedigede papirarbejdere måtte

Trafikken på Næstved havn lammedes fra 9. april 1940 for et par måneder, og havnen lå næsten øde hen.

gå på understøttelse: 30 kr. ugentlig til forsørgere og 25 kr. til enlige. Der gik et par måneder, før forsyninger pr. skib atter nåede frem til Næstved, og så begyndte papirfabrikken igen at antage folk.

I begyndelsen af juni oplevede Næstved sin første luftalarm, og flere fulgte snart efter. Civilbeskyttelseskorpsene stillede hver nat, når luftalarmsirenernes uhyggelige tuden lød over Næstved, på deres respektive tjenestesteder, medens civilbefolkningen af husvagterne gennedes i kældre og beskyttelsesrum. Af og til hørtes flyvemaskiners brummen i natten.

1940 var året, hvor »Alsangen« gav mulighed for udladning af nationalfølelsen. Den 22. august holdtes det første alsangstæвне i Næstved. Det samlede 5000 mennesker på Munkebakken, hvor amtmand Gustav Toft bød velkommen. Musikdirektør E. A. Sauers 12 mands orkester spillede nationale melodier, sognepræst i Sct. Mortens sogn Oluf Olsen holdt en inspireret og inspirerende national tale, og så sang man - dirigeret af førstelærer Bjørn-Jeppesen, Hyllinge, - som et vældigt kor fællessang. Et repertoire udvalgt af den danske sangskat.

Tyskerne blandede sig ikke i dette og ej heller i noget andet. Det store byggeri nordøst for byen ved Kalbyrisskoven: Gardehusarkasernens vældige anlæg fuldendtes uforstyrret i sommerens løb, og den 1. september overtog Gardehusarregimentet kasernen. Hele anlægget stod i en udgift på 4,5 millioner - en halv million mere end Næstveds havn og kanal havde kostet. Arbejdet var udført på mindre end to år med Næstved-firmaer på de fleste entrepriser.

Gardehusarerne rykkede ind med heste-, cykel- og motorcykel-eskadroner samt panserkøretøjer. Der inviteredes til »Åbent hus« på kasernen, og Næstvedborgerne kom i stort tal og så bl. a., at byen her havde fået Nordens største ridehus.

Det andet store byggeri, der færdiggjordes i besættelsens første år, var Næstveds ny rådhus og brandstation. 19. november holdtes det første byrådsmøde i de ny omgivelser. Borgmesteren erindrede om, at man i snart 20 år havde talt om at samle alle kommunens administrative afdelinger i ét hus, og det var altså nu sket.

I hele tilblivelsesperioden havde man talt og skrevet om »den ny administrationsbygning«, men nu vedtog byrådet enstemmigt og højtideligt, at den officielle betegnelse fremover skulle være »Næstved rådhus«. Husets facade var udsmykket med symbolske sandstensrelieffer udført af billedhuggeren Arne Bang, Fensmark.

Byggesummen androg 925.000 kr.

Ved rådhusets ibrugtagning skænkede Næstved Diskontobank til byen et klokkespil, som skulle installeres i rådhusets tårn. Det skulle hver time spille en lille melodi komponeret af Næstvedlægen Axel Damgaard-Rasmussen, i forbindelse med timeslagene.

Stilfærdigt - sådan da . . .

Næstvedborgernes tilværelse de første krigsår formede sig ret stilfærdigt - sådan da. Man indstillede sig på tingenes fakta. Automobilforhandler Chr. Rahbek præsenterede den første bil med gasgenerator og bøgeklodser som brændstof, og taxa-vognmand Chr. Hansen, Lillebil-Centralen, etablerede den første taxa i Næstved med hesteforspand.

Den nationale bølge, der begyndte med alsangen, rejste sig også i Næstved, hvor forskellige foreninger holdt stærkt besøgte nationale møder.

Den 29. april 1941 blev fejret som en særlig festdag i Suså-staden i anledning af, at byen denne dag atter fik sin »Regimentsmusik« - et musikkorps på 16 militære musici med Tage Christoffersen som dirigent.

Musikkorpset blev officielt modtaget på Axeltorv, hvor tusinder var forsamlet, da borgmesteren i sin velkomsttale sagde: »Hvad borgerne i byen har følt ved synet af danske soldater og deres musikkorps, kan vi ikke udtrykke i ord i dag, men De vil føle, hvor velkommen De er, i de kommende dage«.

Samme borgmester Calum blev i øvrigt i disse første krigsår en omstridt person på grund af sin håndfaste styring af byens anliggender, og det borgerlige mindretal i byrådet reagerede gang på gang voldsomt imod hans dispositioner. Oppositionen, anført af lrs. Konrad Hansen, betegnede borgmesterens embedsførelse som »diktatorisk«, men borgmesterens egen gruppe stod sammen med ham.

Den 2. september 1941 etableredes »Næstved Erhvervsråd« med konsul Wilh. Smith som formand. Kort forinden havde Calum via Fællesorganisationens repræsentantskab fået oprettet »Arbejdernes Erhvervsråd«.

Arbejdsløsheden var på dette tidspunkt ret betydelig i Næstved, og begge erhvervsråd indsendte hver for sig til ministeriet en liste med forslag til iværksættelse af beskæftigelsesarbejder. Og kommunen udarbejdede en beskæftigelsesplan, i følge hvilken 430 af de forventede 600 ledige kunne komme i arbejde.

Oprettelsen af erhvervsråd var sket efter tilskyndelse fra ministeriel

*Konsul Wilh. Smith, formand for
Næstved erhvervsråd, stiftet 2.
september 1941*

side, men situationen med to erhvervsråd i Næstved forekom »ejendommeligg«, og selvste statsminister Stauning rettede henvendelse til Calum om at ophæve Arbejdernes Erhvervsråd og gå i samarbejde med det af erhvervslivet i byen etablerede råd.

Denne statsministerielle henstilling frugtede intet i første omgang, men så skete der det, at den lokale socialdemokratiske folketingsmand, journalist Viggo Nielsen, i protest mod Calum nedlagde sit mandat.

Den lokale socialdemokratiske avis »Sydsjællands Social-Demokrat« tilsluttede sig Viggo Niensens holdning og anbefalede Fællesorganisationen at gøre, som Stauning bød. 23. november fulgte Fællesorganisationen denne henstilling og ophævede Arbejdernes Erhvervsråd i Næstved, men en indbydelse fra Næstved Erhvervsråd til at lade repræsentanter for Fællesorganisationen indtræde i rådet, blev afslået.

Bortset fra disse og andre trakasserier skete der meget positivt i Næstved under borgmester Calums ledelse, og meget igangsattes med beskæftigelseslovgivningen som springbræt. I maj beretter aviserne om en 4 timers cykletur, som stadsingeniør Frandsen tog byrådet og repræsentanter for pressen med på - rundt til 18 større beskæftigelsesarbejder, hvis omkostninger androg 3,4 millioner kroner.

Det drejede sig om omfattende vejarbejder, bl. a. den fortsatte gennemgravning af Åsen som første etape af den planlagte ringvej. De

Slusehuset ved Susåens bred, basis for et af Turistforeningens vigtigste aktiver: kanosejladsen

store arbejder med anlæg af Næstveds kommende stadion. Videreopførelsen af aldersrenteboligerne ved Vordingborgvej. De nu igangsatte opførelser af Kildemarksskolen og Lindebjergskolen. Suså-tunnellens forlængelse ind i den gamle havn. Ja og meget andet.

»Arbejdsløsheden i Næstved afskaffet« lød det forjættende i en avisoverskrift til en artikel, der berettede om, hvad man havde set på cykleturen.

Også på Næstved kommunes arealer i Karrebæksminde skete der noget. 1. juni 1942 kunne man således indvie Dansk Folkeferies ferieby på Enø bestående af 56 feriehuse, gæstefløj og restaurant. Det hele var rejst på det areal, hvor man fra 1932 til 1939 havde haft dirt track bane.

Om man da ikke mærkede noget til verdenskrigen, der rasede udenfor Næstved? Jo, man måtte i henhold til de i Næstvedbladene uafsladeligt averterede »Overordentlige Foranstaltninger« indrette sig på mange restriktioner og rationeringer.

Man oplevede en omfattende tørveproduktion på Holmegaardsmo-

sen og andre moser på Næstvedegnen, og man lærte at leve med vanskeligheden ved at få benzin, tobak, petroleum og mange andre fornødenheder.

Og så oplevede man pludselig en dag i sin avis at finde blandt de mange annoncer om nationale møder og sammenkomster en annonce, indrykket af »DNSAPs Næstvedafdeling«, som indbød til møde på Næstved Kvægtorv med SS-untersturmführer Vagn V. Nielsen som taler. Emne: »Oplevelser med Frikorps Danmark og Waffen SS under uddannelse ved fronten«. Nazismen var kommet til byen.

Men omtrent samtidig erfarede en snæver kreds af Næstvedborgere, at de første grupper under modstandsbevægelsens regi nu var etableret i Næstved, og flere groede usynligt frem i byen og på egnen.

Søndag den 9. august 1942 gennemførtes den første organiserede kanosejlads på Susåen, arrangeret af Turistforeningen og ledet af Danmarks turistchef Mogens Lichtenberg og af Næstveds turistchef Frank Duurloo. 90 kanoer med 135 personer ombord padlede fra traktørstedet ved Tadse over Tjustrup-Bavelsesøerne og nedad Susåen til slusehuset ved Næstved, hvor en stor menneskemængde modtog kano-flotillen.

Det var starten på kanosejladsen på Susåen, der senere blev sat i system af Turistforeningen, og som blev en landskendt turistattraktion.

Den 13. august indviedes den første af de to ny skoler i Næstved: Kildemarksskolen med plads til 300 elever i alderen fra 7 til 12 år med viceskoleinspektør N. O. Johansen som leder, og 1. september kunne man indvie den anden, Lindebjergskolen, der var af lignende størrelse, og med viceskoleinspektør Erik Nielsen som leder.

Disse skoler var led i den skolereform, som det kommunale skolevæsenes fælleslærerråd havde skitseret, og som byråd og skolemyndigheder havde vedtaget gennemført.

Endvidere havde skolevæsenets leder, skoleinspektør O. Krüger-Rasmussen, forberedt etablering af et gymnasium i Næstved, og i byrådsmødet 30. december fremlagde han planen, som byrådet tiltrådte. Det ny gymnasium skulle efter forslaget etableres i Skolen på Jernbanegade i forbindelse med den øvrige nyordning af Næstveds skolevæsen: Fra 15. august 1943 en femårig grundskoleundervisning på de to nye skoler og Skolen på Kirkepladsen, og på Jernbanegades skole den 3-4-årige eksamensfri mellemskole, realklasse og et nysprogligt og matematisk-naturvidenskabeligt gymnasium. Denne vedtagelse på dette byrådsmøde betegnedes som »en markant milepæl i Næstveds udvikling«.

Valgdage i 1943

23. marts 1943 holdtes rigsdagsvalg i Danmark, og det blev i Næstved som i alle andre kommuner en spontan national tilkendegivelse af, at nationen dog stadig havde noget at skulle have sagt. Dannebrog vajede fra alle flagstænger, og Næstvedvælgerne mødte op i stort tal på afstemningsstederne. Stemmeprocenten lå langt over det normale.

Den 5. maj holdtes endelig det kommunevalg, der havde været udsat flere gange på grund af besættelsen. Valget medførte en betydelig udskiftning i Næstved byråd. Den socialdemokratiske byrådsgruppe tabte to mandater, et til Venstre og et til Konservative.

Til det ny byråd fik Socialdemokratiet valgt: borgmester R. Calum, skoleinspektør O. Krüger-Rasmussen, faktor Ph. Birkedal, maskinmester Axel Hansen, arbmd. Holger Christoffersen, træarbejder Otto Petersen, assistent Engelhardt Sørensen og murermester Carl Petersen. Radikale: kaffehandler P. E. Andersen. Konservative: apoteker Chr. Knudsen, tømremester Fr. Nielsen, overpostpakmester Charles Ravn og fru Gerda Møller. Venstre: lrs. Konrad Hansen og direktør Hans Poulsen.

Kun 5 medlemmer af det gamle byråd fortsatte, medens 10 ny indtrådte. Ved borgmestervalget valgtes R. Calum med 8 stemmer. Konrad Hansen fik 7 stemmer.

Og medens krigen udenfor Danmarks grænser rasede videre med øget styrke, tiltrådte det nyvalgte byråd dagens gerning i Næstved.

Knapheden på snart sagt alle ting medførte også i Næstved øget »krigstids-kriminalitet« - sortbørs, handel med rationeringsmærker, omgåelse af rationeringsbestemmelserne og meget andet. Hvor alvorligt man så på denne kriminalitet, ses af de domme, der faldt her i 1943. I juli dømte dommer frk. A. Unsgaard en bande på 10 cykeltyve og hælere. Den mest virksomme af cykeltyvene idømtes fængsel i to år og fire måneder, og en af hælerne fik en dom på tre måneders fængsel.

25. juli noteredes, at Næstved denne dag oplevede sin første dagluftalarm. Medens sirenerne hylede og overflyvende britiske bombemaskiner på vej til eller fra tyske bombemål brummede over byen, var

pastor Ove Buur i færd med at foretage en vielse i Sct. Mortens kirke. Han standsede op midt i ritualet og spurgte brudeparret: »Skal vi fortsætte?«. Egentlig skulle de begive sig til nærmeste beskyttelsesrum, men brudeparret insisterede på en fortsættelse, og pastor Buur gennemførte vielsen.

Tysk gangsteroverfald på kasernen

Lørdag den 21. august bragte aviserne en alvorlig meddelelse til befolkningen fra regeringen, Rigsdagens samarbejdsudvalg med tilslutning fra de samarbejdende partiers rigsdagsgrupper og med kongens billigelse. Meddelelsen var en opfordring til befolkningen om at bevare ro, besindighed og sammenhold.

Baggrunden herfor var sabotager, demonstrationer og stikkerlikvideringer landet over; en del var modstandsbevægelsens organiserede værk, og en anden del var danskernes spontane reaktion overfor besættelsesmagten.

Men den tyske besættelsesmagt havde allerede da besluttet sig til at indføre »militær undtagelsestilstand«, og det fik man på en meget voldsom måde at mærke i Næstved.

Dansk militær skulle sættes ud af funktion, og alle kaserneanlæg skulle overtages. Garnisonskommandanten i Næstved, oberstløjtnant Magnus Fog, erfarede 28. august kl. 18 fra civil side, at den danske regering havde afslået krav fremsat af besættelsesmagten.

Fra militær side hørtes intet, men i følge tidligere modtagen instruks skulle et tysk forsøg på at sætte sig i besiddelse af kaserner eller anden dansk militær ejendom imødegås med magt.

På denne baggrund besluttede garnisonskommandanten sig til at forberede Gardehusarkasernen og Grønnegades kaserne på en tysk aggression; han instruerede kommandanten på Grønnegades kaserne, oberstløjtnant Riis Lassen, om at træffe de fornødne forholdsregler, og selv forberedte han sig på samme måde på Gardehusarkasernen. Denne kaserne mønstrede 480 mand og Grønnegades kaserne havde 100 mand; ordren lød på straks at gå til modangreb, såfremt et tysk angreb skulle forekomme.

Standsning af en eventuel kamp ville ske ved hornsignal.

Således var alt i højeste beredskab, da man ved 3-tiden natten til 29. august mente at »høre noget« fra skovkanten øst for Gardehusarkasernen. Premierløjtnant P. Hansen-Nord sendte en patrulje ind i Kalbyris-skoven for at rekognoscere, men den observerede intet usædvanligt i den nattemørke skov.

Da der kl. 4.30 hørtes skud fra skoven, blev en patrulje bestående af overofficiant Gunnar Jensen og 4 menige sendt på rekognoscering, og den kom i skovbrynet i kamp med tyske tropper i stort tal. Den danske patrulje trak sig kæmpende tilbage mod kasernen.

Så fulgte en voldsom beskydning af selve kasernen. Tyskerne angreb med 37 mm fodfolkskanoner og 80 mm mortérer. Gardehusarerne svarede igen med maskingeværer og rekylgeværer, men det var tydeligt, at de var i kamp mod en stor overmagt. Der deltog i angrebet fra Kalbyrisskoven 4 tyske fodfolksregimenter på ca. 800 mand.

Under indtrykket heraf besluttede oberstløjtnant M. Fog kl. 5.20 at lade kampen afblæse, og samtidig med at hornsignalet lød, sendte han en gruppe bestående af kaptajnløjtnanterne P. M. Jespersen og Birkhede, officiant Kock og et par menige ud i kasernegården med parlamentærflag. En af de menige var gardehusar Anker Jørgensen, den senere statsminister.

10 minutter senere mødte den danske garnisonskommandant i kasernegården chefen for de tyske angribere, major von Oertzen, og majorens første ord til Magnus Fog var: »Ich schäme mich über diesen gangstertat!«.

Gardehusarregimentet mistede under det natlige overfald på kasernen to mand: premierløjtnant P. Hansen-Nord og sergent S. A. J. Andersen, som begge døde samme nat af de sår, de havde pådraget sig under kampen; tre andre danske var hårdt sårede, men overlevede.

Hvor mange dræbte tyskerne havde, blev aldrig oplyst; de havde etableret en forbindsstation i Kalbyrisskoven, hvortil en del døde og sårede blev bragt.

Den tyske major underrettede oberstløjtnant Fog om, at han havde ordre til »på samme måde« at overtage Grønnegades kaserne, men det ordnedes ved, at en dansk officer kørte med tyske officerer til Grønnegade for at informere Riis Lassen, og her fandt ingen kamp sted.

Just denne nat havde Næstvedspejderne under Det danske Spejderkorps arrangeret et natligt orienteringsløb i Kalbyrisskoven, og en del af spejderpatruljerne løb ind i de tyske forberedelser til overfaldet på Gardehusarkasernen. Drengene blev holdt fangne af tyskerne, indtil kampen var forbi.

De danske styrker blev af tyskerne interneret på Gardehusarkasernen, men stadig under M. Fogs kommando. Interneringen ophævedes i begyndelsen af oktober, da det danske mandskab blev hjemsendt, og tyskerne overtog kasernen. En stor del af mandskabet, der havde gjort tjeneste ved de to kaserner i Næstved, gik ind i den danske modstandsbevægelse, hvor oberstløjtnant Riis Lassen fik til opgave at

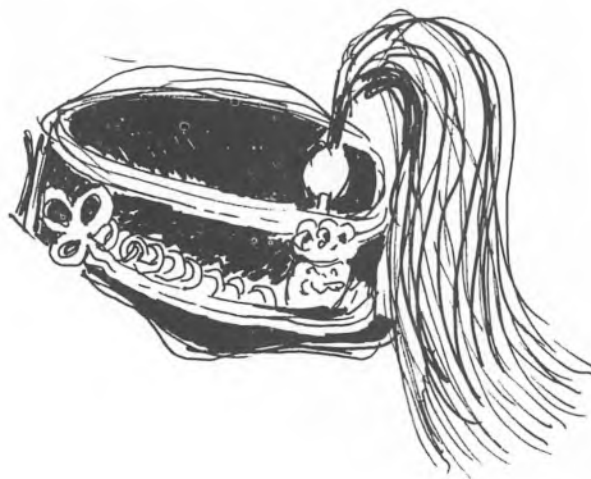

danne militærgrupper på Sjælland og Lolland-Falster, bistået af kaptajn E. Frigast. Oberstløjtnant M. Fog blev militær leder af modstandsbevægelsen i Sorø amt.

I Næstvedbladenes lokalspalter bragtes intet om de her skildrede begivenheder, der dog ellers var »Århundredets nyhed« i Susåstaden. På forsiderne bragtes kun kundgørelser og forordninger udstedt af besættelsesmagten.

På lokalsiderne afslørede først 1. september, at noget var sket: der kom fra Turistforeningen en aflysning af det planlagte »Rundskue« 4. og 5. september »efter tilkendegivelse fra politimesteren«, og det understregedes, at alle i Næstved skulle befinde sig inden døre efter kl. 21.00. Få dage senere blev det nævnt i aviserne, at »danske soldater sidder internerede på Gardehusarkasernen, og de keder sig«, men det var blevet dem tilladt at modtage tidsfordrivende materiale som spil, bøger, blade og lignende til deres underholdning.

Tyskernes overtagelse af kasernerne i Næstved chokerede naturligvis byens borgere, men der skulle ske andre ting på det lokale plan, som også medførte rystelser.

Dom over borgmesteren

I oktober begyndte aviserne at skrive om borgmesteren, at han i forbindelse med tinglysning af et skøde havde attesteret sagen med sin underskrift uden at have indhentet byrådets bemyndigelse hertil.

Det gjorde fællesgruppen vrøvl over, men gik dog med til at efterbevilde bemyndigelsen.

Imidlertid fremgik det af sagen, at bemyndigelsen skulle være givet allerede da papirerne gik til dommerkontoret, hvad jo ikke var korrekt, og der blev via avisskriverierne så meget røre om sagen, at dommer R. Jessen følte sig foranlediget til at henlede statsadvokatens opmærksomhed på forholdet.

Statsadvokaten iværksatte en undersøgelse og rejste derefter sigtelse mod borgmester Calum og byrådssekretær Sv. E. Elvang hvilken sidste havde »tidligereført« byrådets bemyndigelse, for dokumentfalsk under udførelse af offentlig tjeneste.

Det førte til nogle dramatiske retsmøder og endte i Næstved ret med en dom på 20 dages hæfte til borgmesteren, medens byrådssekretæren slap med en bøde på 200 kr. Calum appellerede for sit vedkommende til landsretten.

Dengang havde Næstved ikke faciliteter og status til landsret, så denne holdt til i Slagelse, og her behandledes så »attestsagen fra Næstved« den 24. februar 1944 - atter under dramatiske omstændigheder, bl. a. fordi der under retsmødet blev blæst luftalarm.

Vidnerne, der sad i rettens venteværelse, blev ført i beskyttelsesrum. I selve retslokalet spurgte retsformanden om Calum, der var i skranken, ville i beskyttelsesrum, eller om man kunne fortsætte retsmødet under luftalarmen. Calum indvilligede i at fortsætte, og sagen færdigbehandledes.

Landsretten stadfæstede underrettens dom med hensyn til borgmesteren: 20 dages hæfte, medens byrådssekretæren fik fordoblet sin bøde. Calum forsøgte at få sagen for højesteret, men justitsministeriet afviste at lade sagen gå videre.

De borgerlige blade i Næstved krævede med dommen som basis borgmesterens afgang, men han blev bakket op af sine partifæller og fortsatte sit virke på borgmesterkontoret på Næstved rådhus.

På dette kontor stiftedes den 28. oktober A/S Dansk Jernvare Industri, et selskab som skulle udnytte en af ingeniør Carl Andersen opfundet maskine til fremstilling af hesteko. Selskabets bestyrelse bestod af borgmester R. Calum, formand, overretssagfører O. Fode, København, ingeniør Carl Andersen, selskabets direktør, skovrider Nis Lorenzen, Herlufsholm, fabrikant Th. Andersen, direktør Vilh. Larsen og bankdirektør E. Munk Petersen.

Selskabet sikrede sig et 4000 kvadratmeter stort areal på Næstved havn, hvor byggeriet af en hesteskofabrik begyndtes.

Denne var én af flere ny virksomheder, der kom til Næstved i disse år, men denne nævnes særskilt, fordi den senere fik sin skæbnesvangre betydning for Næstved.

Den 18. maj 1944 blev Næstved stadion taget i brug, og dette markeredes ved en større festlighed, som afvikledes i øsende regn. Flere hundrede idrætsfolk marcherede i sluttet trop ind på cindersbane og grønsvær, medens tusinder af tilskuere så på.

Næstved Idræts Forbunds formand, kommunelærer P. Sonne, og formanden for Dansk Idrætsforbund, oberst Sander, takkede Næstved kommune for dens gave til idrætsungdommen. Derefter afvikledes det første atletikstævne på det ny idrætsanlæg. Søndagen efter blev stadions fodboldbane taget i brug ved en kamp mellem NIFs og Odense Boldklubs førstehold. Der var 2500 tilskuere, som så Richo Andersen score NIFs første mål på den nye bane. NIF vandt kampen med 10-6.

21. maj indviedes Næstveds vandrerhjem på Mogenstrup Ås ved Præstøvej. Det havde kostet 90.000 kr. at bygge, oplyste lrs. H. Juulsgaard, formand for A/S Næstved Vandrerhjem.

Næstved og Herlufsholm

Efterhånden som Næstved kommune udviklede sig til en stadig større og større købstad, kom Herlufsholm sogn mere og mere til at ligne en »forstad« til købstaden, og Herlufsholm nød i denne sin position visse goder, som Næstved byråd efterhånden syntes, Herlufsholm sogneråd betalte for lidt for. For at få klaret spørgsmål i forbindelse hermed, indbød byrådet Herlufsholm sogneråd til en forhandling. De to råds kasse- og regnskabsudvalg med borgmester og sognerådsformand i spidsen mødtes 23. maj 1944.

Eksempelvis fremførtes, at de nye idrætsanlæg i Næstved kostede kommunen 40.000 kr. årligt, og da også idrætsungdom fra Herlufsholm benyttede disse anlæg, bragte Næstved i forslag, at Herlufsholm betalte en fjerdedel, 10.000 kr. Sognerådets repræsentanter svarede med at tilbyde 4000 kr.

Centralbiblioteket kostede årligt Næstved 41.000 kr. Heraf betalte Herlufsholm 400 kr., men tilbød dog nu at gå op til 800 kr. På bane bragtes videre Herlufsholms forhold til Næstved Gymnasium, aftenskolen og andre institutioner, som også Herlufsholm nød godt af, men sognerådets tilbud var alle af en sådan art, at de fra Næstveds side blev afvist.

Mødet sluttede således resultatløst, men det var dog en af forløberne for det samarbejde, der senere skulle udvikle sig til de to kommuners sammenslutning, eller - om man vil - Herlufsholms indlemmelse i Næstved kommune.

- Indlemmelse? sagde sognerådsformand, skoleinspektør Thv. Hansen en gang, da spørgsmålet kom på tale. Ja, for min skyld gerne, men så er det Næstved, der skal indlemmes i Herlufsholm.

Løsningen på dette problem fik som bekendt en anden karakter.

Imidlertid indtraf for Næstved og Darlmærk i det hele taget begivenheder, som gav os alle noget andet at tænke på.

Politimæssig undtagelsestilstand

Besættelsesmagten erklærede 19. september 1944 Danmark i politimæssig undtagelsestilstand. Hele det danske politi sattes uden varsel ud af funktion, og masseanholdelser og deportation af politifolk foretoges. Også i Næstved arresterede tyskerne adskillige af politistyrken, men hovedparten reddede sig ved at »gå under jorden«.

Motiveringen for det drastiske skridt fra tyskernes side var, at politiet i stigende grad samarbejdede med modstandsbevægelsen, og adskillige af de politifolk, der undgik arrestation, gik nu ind i modstandsgrupper, medens deres arresterede kolleger eksporteredes til de tyske koncentrationslejre.

Næstved var nu, som alle danske byer, i en ubehagelig politiløs tilstand, hvor meget kunne ske. Under indtryk heraf indkaldte Næstved Handelsstandsforening hurtigt til et møde med dagsordenen: Etablering af et værn til beskyttelse af borgerne og til udførelse af politimæssige opgaver.

I landsognene havde man allerede begyndt at etablere civile »vagt-værn«.

Handelsstandsforeningens møde rettede en henvendelse til Næstved byråd om snarest at træffe foranstaltning til opretholdelse af ro og orden i den politiløse by.

Som svar herpå etablerede bystyret foreløbig Næstved brandvæsen som »hjelpekorps« sammen med Falck, der dengang havde station i Ramsherred. Desuden skulle arrestens folk assistere.

Iøvrigt havde Næstved allerede oplevet eksempler på »Folkejustits«. Et enkelt skal nævnes: en bande unge mennesker med masser af tyvekoster i en stjålet bil blev opdaget på Brotorvet; folk på gaden strømmede til, og ophidsede borgere begyndte systematisk at gennembanke tyvebanden, indtil et par Falckfolk greb ind og tog sig af tyvene, som blev anbragt i arresten. Her blev de afhørt, og tyvekosterne leveredes tilbage til rette ejermænd.

Den 17. oktober vedtog Næstved byråds kasse- og regnskabsudvalg og en repræsentant fra Herlufsholm sogneråd at oprette et vagtværn af »civile unge, stærke mænd« under ledelse af distriktsbrandinspektør L.

*Officiant Frits Larsen, byleder for
MB i Næstved*

Beldring med brandmændene Chr. Petersen og Harald Nielsen som daglige ledere. Vagtværnsmandene udstyredes med stav, lygte, armbind og kasket.

Sammen med de 22 brandmænd fungerede dette korps udmærket til besættelsens ophør, og korpset havde mange opgaver at klare. Den årlige udgift til vagtværnet androg 50.000 kr.

Kort før jul afslørede billedhuggeren Arne Bangs kæmpeskulptur foran rådhuset, »Fladsåtrollen« - en gave til Næstved fra Turistforeningen og Næstved Kunstforening.

I det første byrådsmøde i 1945 præsenterede borgmester Calum portør ved DSB Thorvald Tidemand som viceborgmester efter O. Krüger Rasmussen, der havde ønsket at fratræde denne post.

I samme byrådsmøde udtalte borgmesteren uforfærdet de forjættende ord: Næstved er veludrustet til at modtage freden!

Dristigt - men det gjorde han under indtrykket af begivenhederne på alverdens slagmarker, hvor tyskerne var på tilbagetog. Medvirkende var vel også borgmesterens kendskab til modstandsbevægelsens virke i Næstved, som han havde nær kontakt til.

Året 1945 blev for Næstved et bevæget år med løsning af adskillige store kommunale sager og med kommunale »affærer« og flere medlemmers udtræden af byrådet - mere eller mindre frivilligt.

Modstandsbevægelsens aktiviteter tog stærkt til på lokalt plan, og der øvedes en række sabotager mod krydsfinérfabrikken, mod Dansk Jernvare Industri m. fl. virksomheder. Der indtraf en række jernbansabotager på Næstved baneterræn, hvor tyske tog med forsyninger til værnemagten i nattens mulm rangeredes ud og sprængtes i luften af modstandsgrupperne. Våben og sprængstof modtog modstandsfolkene ved våbenedkastninger bl. a. i Rappenborgskoven syd for Næstved.

Den største sabotagehandling var sprængningen 12. marts af DDPAs store tankanlæg på Næstved havn, hvorfra millioner af liter brændstof tilhørende besættelsesmagten strømmede brændende ud i havnebassinerne.

Den 30. marts beordrede den tyske kommandant i Næstved Jernbanegades skole rømmet øjeblikkeligt. Den skulle bruges til tysk lazaret, og lange tog med sårede værnemagtsoldater rullede ind på Næstved station.

Skolens elever måtte i hast fordeles på kommunens øvrige skoler.

Lys i vinduerne

Den 4. maj 1945 kom så meddelelsen i den engelske radio om den tyske kapitulation til Montgomery. Tyskerne i Danmark havde overgivet sig! Det fejredes på denne maj-aften ved at borgerne satte tændte stearinlys i vinduerne og ignorerede mørklægningen, og Næstvedborgene strømmede i stort tal ud på gader og veje for at bekræfte hinanden i den gode nyhed fra den engelske radio.

Byens aviser udkom næste morgen med ekstraudgaver, flikket sammen i hast i nattetimerne. Befriet for den tyske censur skrev bladfolkene nu i en helt anden tone end sædvanligt. Blandt andet bragte aviserne en proklamation fra »Modstandsbevægelsen for Præstø Amt«.

Nu myldrede den lokale modstandsbevægelses medlemmer frem i dagslyset, bevæbnede militære og civile grupper og grupper af politifolk, som siden 19. september 1944 havde været »under jorden«.

Modstandsfolkene havde lister over medborgere, der i besættelsestiden havde samarbejdet med tyskerne, og disse mennesker blev nu afhentet og indsat i midlertidige arrestlokaler, indrettet i Folkets Hus i Vinhusgade, Garvergården i Ringstedgade og flere andre steder.

Lokalkomiteen under Danmarks Frihedsråd trådte frem; den bestod af overkirurg Hans Tønnesen, bankdirektør Erik Munk Petersen, provst Knud Hee Andersen, adjunkt Tage Hind, kriminaloverbetjent E. Glenert, keramikker Børge Carmel Hansen, gartner Gunnar Petersen, byleder Frits Larsen, ingeniør Staal, Efraim Carmel Hansen, lrs. E. Krog Aage og priskontrollør Knud Christensen.

Chef for MB Præstø amt var kaptajn E. Frigast og byleder for Næstved var officiant Frits Larsen med Børge Carmel som næstkommanderende.

Der fulgte nogle dage med megen jubel og spontan glæde over den ny tingenes tilstand.

9. maj forlod 2000 tyske soldater Næstved - til fods og som en slagen flok med en fodtur til Slagelse som nærmeste fremtidsudsig.

13. maj holdt kriminaloverbetjent E. Glenert parade for den tilbagevendte del af politistyrken, og dagen efter overtog politimester L. Dyrland atter sit embede.

Frihedsrådets lokalkomite i Næstved: siddende fra venstre bankdirektør Erik Munk Petersen, overkirurg Hans Tønnesen, byleder Frits Larsen og gartner Gunnar Petersen. Stående fra venstre ingeniør Staal, priskontrollør Knud Christensen, adjunkt Tage Hind, Efraim og Børge Carmel Hansen, Irs. E. Krog Aage, provst Knud Hee Andersen og overbetjent i kriminalpolitiet E. Glenert

Ritmester von Alten, officer ved Gardehusarregimentet, udnævntes til midlertidig kommandant på Gardehusarkasernen, indtil oberstløjtnant M. Fog, der nu var udnævnt til oberst, havde afviklet sit engagement i Sorø amt og 31. maj igen overtog sin gamle post som garnisonskommandant, og Gardehusarkasernen atter befolkedes med gardehusarer og desuden af 14. fodfolksbataljon.

På ting- og arresthuset ved Hjultorv foregik i månedsvis det retslige opgør med de mange borgere, som modstandsbevægelsen havde arresteret, sigtet for landsskadelig virksomhed. Men det drejede sig om »små fisk« - »tyskerpiger« og sympatisører, hvis brøde netop i de dage syntes større end når man senere anskuede den. Et meget ubehageligt kapitel i Næstvedhistorien.

Så kom der britiske soldater til Næstved for at »rydde op efter tyskerne«, og repræsentanter for MB's øverste ledelse holdt parade for den lokale modstandsbevægelse på Sct. Peders Kirkeplads.

Den slagne tyske armé på vej ud af Næstved. Disse tyske soldater har just begyndt den lange vandring ad Slagelsevej mod Tyskland

På rådhuset fortsatte byrådet sit virke. Ved byrådsvalget i marts 1946 fik borgmester Calum sin stilling yderligere befæstet, idet hans socialdemokratiske gruppe blev øget med 1 mandat. Ved det valg fik man iøvrigt for første gang en kommunist ind i rådet: det var byrådssekretær Sv. E. Elvang, der dog hurtigt søgte om fritagelse for sit medlemskab af rådet. Med den motivering, at et rådsmedlem ikke kunne være byrådssekretær, var han efter valget blevet forsat til anden stilling i kommunens tjeneste.

Men byrådet nægtede ham udtræden, og han måtte fortsætte som byrådsmedlem.

21. juni dimitteredes det første studenterhold fra Næstved Gymnasium siden 1739, da det sidste studenterhold dimitteredes fra Næstveds gamle latinske skole.

Byrådet havde iøvrigt tiltrådt et af fælleslærerrådet og skolekommissionen fremlagt projekt, i følge hvilket et nyt gymnasium skulle bygges ved Nygårdsvej, samt at skolen på Sct. Peders Kirkeplads og Kilde-marksskolen skulle udbygges til hele folkeskoler.

Næstved passerer de 16.000

I det første byrådsmøde i 1947 konstaterede borgmesteren, at Næstved - trods de vanskeligheder, der fulgte i krigens spor - var kommet godt gennem 1946. Den fremadskridende udvikling var fortsat, og indbyggertallet havde nu passeret de 16.000.

Blandt årets generalforsamlinger heftede man sig ved den i Dansk Jernvare Industri, hvor det konstateredes, at den hestekomaskine, virksomheden var baseret på, endnu ikke var kommet i gang; men fabrikken havde 80 mand i arbejde med anden produktion. Bestyrelsen foreslog 5 pct. i udbytte, men fik samtidig vedtaget, at pengene skulle indgå i virksomhedens reservefond.

En anden bemærkelsesværdig begivenhed indtraf 23. juni: 4. pansereskadron fra Gardehusarregimentet afgik denne dag fra Næstved under ledelse af ritmester Lorenz Münter til den britiske zone i Vesttyskland som led i den danske brigade og i besættelsen af Tyskland. Det var unægtelig med en helt ny fornemmelse, de danske forsvarere drog af sted, for at »besætte vore tidligere besættere«.

25. august holdtes på initiativ fra Næstved det første nordiske kommunalrådsmøde med deltagelse af repræsentanter for kommunalbestyrelserne i de fire venskabsbyer Gjøvik, Gävle, Raumo og Næstved. På dette møde opfordrede man borgmester Calum til at forestå nedsettelse af et udvalg, som skulle planlægge et tættere samarbejde mellem venskabsbyerne.

18. september meddelte ledelsen af De Forenede Jernstøberier, at den hidtidige chef for DFJ's Næstvedafdeling, civilingeniør S. T. Westenholtz, var fratrædt og afløst af direktør J. F. Rainals. Årsagen var uoverensstemmelser mellem ledelsen af DFJ og Westenholtz, og afskedigelsen vakte stærke protester fra Næstvedvirksomhedens funktionærer og arbejdere.

1. november samme år stiftede Westenholtz sit eget firma, »Nordisk Ventilator Co. A/S«, der begyndte at fremstille ventilatorer på en førstesal i et nyt industrihus, opført ved Vordingborgvej. Det ny foretagende startede med én arbejder og 8 funktionærer, heraf flere som fulgte Westenholtz ud af DFJ.

*Civilingeniør S. T. Westenholz
forlod i september 1947 DFJ,
for i november at stifte
Nordisk Ventilator Co.*

Hermed var et industrielt eventyr begyndt. Nordisk Ventilator's speciale var ventilationsanlæg til mange formål; i løbet af få år markerede virksomheden sig på markedet og senere på verdensmarkedet med megen succes.

Blandt andre ny virksomheder, som stiftedes i 1947, var røremaskinfabrikken »Elmix«, der også senere skulle få en vis betydning, men på en ganske anden måde.

Næstved gik fremad i disse år, og formanden for ligningskommissionen, skolebetjent Chr. Rasmussen, kunne 2. februar 1948 meddele, at der i det forløbne år på Næstvedvirksomheder var udbetalt i lønninger 38.439.597 kr., hvilket sammenlignet med året før var en stigning på 6,2 millioner kr. Men det koster at have »vokseværk«. 15. marts forelagde borgmester Calum en finansieringsplan for de følgende 5 år, og den indebar, at der skulle investeres 32 millioner i udvidelse af de kommunale værker, sygehusudvidelser, jordkøb, kloakering, ny havnearbejder og meget andet.

I et nyt »Industrihus« ved Vordingborgvej på en lejet førstesal grundlagde direktør S. T. Westenholz sammen med nogle få medarbejdere »Nordisk Ventilator Co.«, der en halv snes år senere opførte sin egen administrationsbygning, som ses på det nederste billede

Næstved bliver forsidestof igen

Den 29. april 1948 holdtes generalforsamling i Dansk Jernvare Industri (hesteskofabrikken). Den fik et dramatisk forløb, og det blev indledningen til en periode, hvor Næstved på en lidet flatterende måde blev forsidestof i landets aviser.

En aktionær, den svenske konsul Ovesén, kritiserede i stærke vendinger selskabets daværende formand og direktør, Oscar Ovesen, og udtalte sin bekymring med hensyn til selskabets betydelige gældsforpligtelser, samtidig med at han pegede på det uheldige og mystiske i, at hestekomaskinen stadig ikke var kommet i drift.

Oscar Ovesen trak sig tilbage fra formandsposten, som borgmester Calum overtog; senere trak flere bestyrelsesmedlemmer sig ud af bestyrelsen, og 15. juli suspenderede bestyrelsen selskabets tekniske direktør, opfinderen af hestekomaskinen Carl Andersen, og dennes to sønner, der var ansat som ingeniører på fabrikken.

Inden næste akt i dette drama rystedes Næstved af en ny skandale: På foranledning af ligningschef Begtrup, statens ligningsdirektorat, blev Næstveds skatteinspektør, Johs. Westphal, anholdt og sigtet for embedsmisbrug ved at have hjulpet Næstvedborgere med at skjule formuer. Det var sket i forbindelse med formueopgørelsen i 1945.

Ligningsdirektoratet krævede endvidere en grundig revision af Næstvedborgernes formueopgørelser, og dette afstedkom klækkelige efterbetalinger og bøder. Skatteinspektøren fik selv en dom på 8 måneders fængsel med efterfølgende afskedigelse.

25. august meddelte Næstvedbladene, at Dansk Jernvare Industri havde måttet konstatere et tab på 600.000 kr. på grund af ledelsens fejlagtige kalkulationer.

Haandværkerbanken i Næstved dementerede kraftigt, at den skulle være bragt i vanskeligheder som følge af tab på Dansk Jernvare Industri, men 22. september meddeltes det, at der under banktilsynets medvirken ville blive foretaget en indgående sanering af bankens engagementer. Samtidig meddeltes, at Landmandsbanken, Arbejdernes Landsbank samt de to lokale banker, Diskontobanken og Industribanken, var trådt hjælpende til ved at sikre Haandværkerbanken en

ansvarlig indskudskapital på 1,2 millioner, der sammen med Haandværkerbankens aktiekapital på 1,5 millioner tjente til sikring for indskyderne.

Haandværkerbankens direktør, E. Munk Petersen, fratrådte, og konstitueret direktør blev direktionssekretær i Arbejdernes Landsbank, K. O. Petersen.

Mens saneringen af Haandværkerbanken stod på, skete der også noget alvorligt med en med Dansk Jernvare Industri beslægtet virksomhed, Næstved Jernstøberi, hvor føromtalte Oscar Ovesen også var direktør, og 14. oktober lukkede begge virksomheder. Det lykkedes senere at få dem solgt til De Forenede Jernstøberier, der i den forulykkede hesteskofabriks bygninger etablerede sit datterselskab Ulrichs Metalstøberi.

I december holdtes to meget bevægede generalforsamlinger i Haandværkerbanken om bankens rekonstruktion, og i januar 1949 fulgte en tredje, som mundede ud i valg af en ny bestyrelse: Forpagter P. Schack, Fuglebjerggård, formand, skovfoged N. C. Ælkær, Herlufsholm, købmand R. Rasmussen, glarmester N. Juel Pedersen og lotterikollektør Henrik Birkedal.

De gamle aktier blev nedskrevet til kurs 1, og der åbnedes for tegning af ny »præferenceaktier«. Næstved kommune forpligtede sig til at lade 2 millioner blive stående i banken i 2 år.

Og så håbede man, at der nu ville blive ro omkring banken og dennes bestræbelser på at komme på fode igen; men der skulle gå endnu nogen tid, før dønningerne lagde sig. Den 21. februar blev bankens tidligere direktør anholdt, sigtet for overtrædelse af banklov, pengelov og aktieselskabslov.

De næste chok i Næstved

Der var efterhånden blevet megen uro omkring borgmesterens person i forbindelse med hans engagement i de krakkede jern-selskaber, og på byrådsmødet 25. april 1949 forelå fra Calum andragende om tilladelse til at forlade borgmesterembedet. Viceborgmester Th. Tide-
mand valgtes til ny borgmester, og Calum blev menigt byrådsmedlem.

I begyndelsen af maj sprang den næste bombe over Næstved: Sparekassen for Næstved og Omegn var kommet i vanskeligheder på grund af det »paladsbyggeri« på hjørnet af Hjultorv og Ringstedgade, som sparekassen havde ladet opføre.

»Byggeriet sprængte alle rammer og tvang sparekassen i knæ«, hed det i en avisoverskrift, og formanden for sparekassens tilsynsråd, amtmand Gustav Toft, meddelte officielt, at for at fjerne den for sparerne opståede risiko, var sparekassernes hjælpefond trådt til og havde som erstatning for Næstved-sparekassens tabte reservefond indskudt en ansvarlig kapital på 1,5 million, således at sparekassen kunne fortsætte.

At reserveerne var gået tabt, skyldtes alene byggeriet, og der var for sparekassens vedkommende ingen direkte følgevirkninger fra jern-virksomhedernes krak, hed det i en redegørelse fra sparekassen.

Sparekassernes hjælpefond foranledigede nedsat et kontroludvalg, der nøje skulle undersøge sparekassens forhold. Sparekassens direktør, Strüwing, der dengang var en alvorligt syg mand, afløstes af sparekassedirektør H. P. Heine Madsen, og et nyt tilsynsråd udpegedes med amtmand Sigurd Wechselmann som formand.

Som nævnt forblev Calum i byrådet og bevarede også sin post som formand for de kommunale værker. I et lukket byrådsmøde fik han sin gruppes flertal med til at afskedige gasværksbestyrer Frits Sørensen og udnævne tidligere byrådsmedlem, driftsassistent på gasværket Axel Hansen, til ny bestyrer på gasværket.

Dette havde til følge, at den borgerlige gruppes fem medlemmer anmodede om tilladelse til at udtræde af byrådet. Samtidig indankedes »gasværkssagen« for indenrigsministeriet. 27. juni fremsatte fhv. indenrigsminister Bertel Dahlgaard en forespørgsel i Folketinget vedrørende forholdene i Næstved byråd.

Ved R. Calums tilbagetræden i april 1949 blev Th. Tidemand borgmester i Næstved

Dette holdt dagen efter et lukket møde, på hvilket fællesgruppens udtræden af Næstved byråd bevilgedes. De fem var: gruppens formand lrs. Konrad Hansen, bankdirektør B. Stürup Johansen, begge Venstre, konsul R. Grønholt og provisor Bach Mortensen, konservative, og fru Laura Nielsen, radikale. Deres suppleanter indkaldtes, men de nægtede at indtræde i byrådet.

Så rejste selve indenrigsminister Smørum til Næstved, hvor han meddelte byrådet, at flertalsgruppens bevilling af fællesgruppens udtræden af byrådet var i strid med den kommunale valglov. Ministeren forlangte, at de udtrådte straks genindtrådte i rådet.

Ministeren undersøgte også under sit Næstvedbesøg gasværkssagen, der var årsagen til de dramatiske begivenheder, men da gasværksbestyrer Sørensen nu var syg og nedbrudt og ikke mere ønskede at fortsætte som bestyrer, foretog ministeren sig ikke noget, hvad gasværkssagen angik.

Den 8. juli blev forhenværende borgmester Calum afhentet til afhøring i forbindelse med Haandværkerbanksagen og derefter sigtet i forbindelse med en kommunal lånesag. Så kom hans anmodning om tilladelse til at udtræde af Næstved byråd, og denne anmodning blev imødekommet. Derefter flyttede han til Slagelse, hvor han indtrådte i forretningslivet.

Men hans efterfølger i borgmesterstolen og hans gruppe fastholdt afskedigelsen af gasværksbestyrer Sørensen og udnævnelsen af Axel Hansen, og først efter at statsminister Hans Hedtoft og repræsentanter for Socialdemokratiets øverste ledelse havde intervenseret, blev udnævnelsen af Axel Hansen annulleret. Hansen blev atter driftsassistent, og elektricitetsværksbestyrer Kr. Larsen blev i enighed udnævnt til chef for de kommunale værker i Næstved.

22. august holdtes et historisk byrådsmøde, hvor borgmester Tide- mand tog til efterretning, at han var blevet underkendt af indenrigs- ministeren og hans parti. Borgmesteren udtalte samtidig håbet om et fremtidigt godt samarbejde i Næstved byråd - en fremstrakt hånd, som Konrad Hansen modtog på fællesgruppens vegne.

Så arbejdedes der i byrådet nogenlunde fredeligt op til det med spænding imødesete byrådsvalg 14. marts 1950. Her kom Socialde- demokratiet ind med 8 mandater i det ny byråd, Radikale fik 1, Konser- vative 4 og Venstre 2. Kommunisterne mistede deres ene mandat.

Ved dette valg indvalgte Socialdemokratiet i Næstved en ung maler- svend og placerede ham allerede fra starten i en række vigtige udvalg. Det var Svend Hansen, der hermed begyndte en kommunalpolitisk karriere, der med årene skulle komme til at sætte sit præg på den lokale kommunalpolitik.

Resten af året 1950 forløb kommunalpolitisk fredeligt og med et fornuftigt samarbejde i byrådet.

I en tid, hvor flere af Næstveds industriforetagender var eller havde været i vanskeligheder, kunne man glæde sig over, at Nordisk Venti- lator Co. styrkede Næstveds medtagne renommé. Denne virksomhed, der begyndte på en førstesal i Industrihuset ved Vordingborgvej, er- hvervede i maj hele huset og byggede yderligere fabriksanlæg til som følge af en betydeligt øget eksport til en række lande. S. T. Westenholz og hans medarbejdere havde kolossal succes og markerede sig nu på verdensmarkedet med deres geniale ventilationsanlæg.

Og 1950 var året, hvor arkæologen, dr. med. Vilh. Christensen i Åderup gjorde de første af sine sensationelle fund og udgravede en hel begravelsesplads for spedalske samt fundamentet til Sct. Jørgens kirke. Vilh. Christensen og hans udgravninger samt de afhandlinger, han skrev herom, vakte betydelig opsigt og øgede markant den viden, man havde om disse forhold.

Den 7. oktober indledtes behandlingen af Haandværkerbanksagen ved retten i Næstved, og den skulle blive et langvarigt kapitel i Næs- tveds historie.

Anklaget var i første omgang bankens tidligere direktør, Munk Peter-

Næstved byråd i slutningen af 1940'erne: borgmester R. Calum stående for enden af bordet. Til højre for ham viceborgmester Th. Tidemand og til venstre oppositionens leder, lrs. Konrad Hansen. Yderst til højre bladenes byrådsreferenter.

sen, borgmester R. Calum og dennes broder, købmand H. Calum, samt revisorerne H. Rathje og lærer Elbrønd.

Umiddelbart før nytår faldt dommene: bankdirektøren idømtes halvandet års fængsel, revisorerne idømtes bøder, og brødrene Calum frifandtes. Anklagemyndigheden ankede dommen til landsretten, og en halv snes dage ind i 1951 meddeltes det, at rigsadvokaten havde besluttet, at der nu også skulle rejses tiltale mod den tidligere bestyrelse for banken.

21. august 1951 kom bankbestyrelsen så for Næstved ret, anklaget for ikke at have ført tilstrækkeligt tilsyn med bankens engagementer og regnskaber. Den offentlige anklager, politifuldmægtig H. Rosenfeldt-Hansen, meddelte i retten, at hvis bestyrelsen kunne acceptere et bødekrav på 5000 kr. for formandens vedkommende og 2000 kr. for øvrige bestyrelsesmedlemmers vedkommende, så kunne man undgå procedure og tiltale. Det gik bestyrelsesmedlemmerne ind på, og hermed var sagen sluttet for deres vedkommende.

6. november begyndte appelsagen mod bankdirektøren, brødrene Calum og de to revisorer, og efter en række bevægede retsmøder faldt landsrettens dom 20. december - stadfæstelse af underrettens dom for alles vedkommende.

Men der skete også andre ting i Næstved i 1951. To Næstvedlæger, overkirurg Hans Tønnesen og kirurg Rasmus Movin, amtspsygehuset i Næstved, meldte sig til tjeneste, da Dansk Røde Kors udrustede hospitalsskibet »Jutlandia« og sendte det til hjælp under Koreakrigen. Skibet afgik fra Danmark 23. januar og kom hurtigt i aktion. Tønnesen og Movin modtog senere den amerikanske hædersbevisning »Bronze Star Medal« som tak for deres indsats.

12. august kørtes om »Nordisk Mesterskab i Speedway« på Næstved stadion, og nordisk mester blev Leif Hveem, Norge. Det var et af højdepunkterne i perioden fra 1949 til 1953, da Næstved var »Motorsportens Mekka«, hvad angik speedway.

Der kørtes hver sommer en række løb med deltagelse af verdensmestre og andre internationale topryttere, som hver løbsdag samlede adskillige tusinde tilskuere. Publikumsrekorden var godt 21.000.

Der blev i disse år også kørt cykelløb på stadions cindersbane, arrangeret af NBC, der også opnåede tilladelse til totalisatorløb.

Den 49-årige Svend Aage Johansen, Næstved, der i 1951 var instruktør ved Århus Cykelbane, men i øvrigt tidligere var en kendt cykelrytter i Næstved, satte 16. august ny rekord for 1000 km solokørsel på landevej. Han kørte distancen på Fyn på 46 timer og 20 minutter; den da bestående rekord var på 48 timer 35 minutter.

Efter rekordkørslen blev Svend Aage Johansen laurbærkranset på Odense Cykelbane og hyldet af 10.000 mennesker. Han var mange år tidligere med til at starte NBC i Næstved og var allerede i 1920'erne en kendt cykelrytter.

Boghandler A. Børner, Axeltorvet, der tillige var indehaver af Næstved Bio i Jernbanegade, havde fået bevillingen på betingelse af, at han, når forholdene tillod det, skulle bygge et nyt biografteater. Dette krav opfyldte han ved 4. november 1951 at åbne Næstved Bio på dens ny plads i Ny Østergade.

Børner havde givet arkitekt Urban Hansen Reistrup frie hænder, og arkitekten havde skabt et meget smukt biografteater med kabaretscene foran det store lærred. Der var i parkettet plads til 501 tilskuere, og stik imod almindelig kotume havde Hansen Reistrup ladet gulvet skråne nedad mod salens baggrund.

I løbet af februar og marts 1952 afsløredes en anden form for forlystelse i Næstved: politiet stormede tre nætter en smugkro og illegal »natklub« i en lejlighed i Lille Bredstræde. Her gik det lystigt til efter almindelig restaurationslukketid.

Vært og gæster - en snes i tallet - måtte bevogtet af politi og hunde vandre i natlig procession til afhøring på politistationen.

Ny anlæg for millioner

I det første byrådsmøde i 1953 meddelte borgmester Tidemand, at Næstveds indbyggertal nu var 18.048, og at kommunen ved årsskiftet havde anlægsarbejder i gang for 9 millioner kroner - et efter datidens forhold stort tal. Man byggede tørgasbeholder på havnen til 1 million, gymnasiebyggeriet tegnede til 4,5 millioner, og man byggede rensningsanlæg sammen med Herlufsholm sogn til 2 millioner.

5. marts indviedes Næstveds ny handelsskole på Farimagsvej. Den var tegnet af arkitekt Urban Hansen Reistrup og havde kostet 750.000 kr. Den var provinsens mest moderne og betød en stor lettelse for skolens lærere og elever, der hidtil havde benyttet Jernbanegades skoles lokaler.

28. maj stemte hele nationen om Danmarks ny grundlov, og den blev vedtaget. I Næstved stemte 5838 for og 1340 imod. Stemmeprocent 68,03.

Den 13. august 1953 indviedes Næstved Gymnasium, betegnet i aviserne som arkitekt Jørgen Otbo's livsværk. Dette byggeri havde kostet 5 millioner og kunne rumme 580 elever indenfor sine efter datidens forhold meget moderne rammer. Maleren Harald Essendrop, Enø, og billedhuggeren Arne Bang, Fensmark, havde stået for den kunstneriske udsmykning.

I indvielsen deltog 1000 gæster, heriblandt undervisningsminister Flemming Hvidberg. Medvirkende var 40 medlemmer af Statsradiofoniens symfoniorkester, dirigeret af kapelmester Erik Tuxen, og en af gymnasiets lærerkræfter, adjunkt Frede Jørgensen, læste en af ham forfattet meget smuk prolog. Om aftenen indviedes det ny gymnasiums aula som »koncertlokale« med en koncert, hvis medvirkende var de 40 medlemmer af Statsradiofoniens symfoniorkester, dirigeret af Erik Tuxen, og studentersangerne, dirigeret af John Frandsen.

13. august 1953 indviedes Næstveds ny gymnasium, arkitekt J. Otbos livsværk. Pallas Athene-figuren er udført af billedhuggeren Arne Bang, Fensmark

Næste bank-chok

8. oktober 1953 døde Diskontobankens direktør, Chr. Dragheim, og tre måneder senere meddelte bankens bestyrelse, at man nu ville gøre op med »risiko-engagementerne« og hertil hensætte 1,6 million, hvilket ville bevirke, at bankens egenkapital ville udgøre et mindre beløb end fastsat i bankloven.

Bestyrelse og direktion havde i denne situation forhandlet om tilførsel af midlertidig kapital, og man havde herunder tegnet en ansvarlig indskudskapital på 2 millioner fra Landmandsbanken og forskellige provinsbanker.

Hovedårsagen til den penible situation lå i røremaskinefabrikken »Elmix«, i hvilken direktør Dragheim havde investeret betydelige beløb af bankens midler.

Det vedtoges, at banken fremover skulle ledes af to direktører, bankens hidtidige underdirektør K. Yttrup og inspektør i banktilsynet, direktør Egil Hastrup.

Men hermed var vanskelighederne ikke endeligt afklaret. 24. marts kom det frem, at politiet havde begyndt orienterende undersøgelser af de forhold, der havde ført til tab og afskrivninger - navnlig engagementet i »Elmix«.

Det var undersøgelser, som var iværksat på foranledning af rigsadvokaten. Kort efter trådte »Elmix« i likvidation. Undersøgelserne resulterede i, at der 13. december 1954 gaves meddelelse om, at det havde vist sig nødvendigt at foretage en ny og dyberegående rekonstruktion i Diskontobanken.

Denne gang stillede forskellige banker en ansvarlig indskudskapital på 3 millioner, og Næstved kommune stillede en garanti på en halv million. Samtidig trådte bankens bestyrelse tilbage, og en nyordning af bankens styrelse blev foreslået på et aktionærmøde, på hvilket forelå oplysning om, at banken havde lidt et tab på 6 millioner i tiden fra 1950 til 1954.

15. januar 1955 holdtes en 6 timer lang generalforsamling, på hvilken en ny styrelsesform vedtoges. Man valgte et repræsentantskab på 15 medlemmer, som af sin midte skulle vælge en bestyrelse på 5

medlemmer. Den ny bestyrelse kom til at bestå af direktør E. Nørgaard, formand, baron Axel Reedtz Thott, Gavnø, direktør Carl A. Jørgensen, Hyllinge, købmand Povl Scheel-Bech, Næstved, og gdr. Jakob Hougaard, Ring.

10. juli 1955 forelå meddelelse om, at rigsadvokaten havde besluttet at rejse tiltale mod bankens tidligere bestyrelse og revision for urigtig regnskabsaflæggelse.

Der var det pikante ved sagen, at Diskontobankens to statsautoriserede revisorer få år tidligere under sagen mod Haandværkerbankens bestyrelse havde fungeret som rådgivere og bisiddere for anklagemyndigheden.

Sagen afgjordes først 21. december 1956, da bankens tidligere formand idømtes 60 dagbøder á 150 kr., et tidligere forretningsudvalgsmedlem idømtes 35 dagbøder á 150 kr., øvrige bestyrelsesmedlemmer idømtes 30 dagbøder á 150 kr. og den lokale revision 30 dagbøder á 20 kr. - alt i henhold til de dømtes erkendelse.

For de to statsautoriserede revisorers vedkommende blev sagens afgørelse udskudt, idet de ikke kunne erkende nogen skyld.

Iøvrigt genvandt Næstved Diskontobank meget hurtigt fodfæstet, og allerede i 1957 kunne banken give aktionærene 6 pct. i udbytte og opskrive aktiekapitalen med 40 pct.

Efter at dette resultat var opnået, forlod direktør Egil Hastrup Næstved for at overtage en stilling som bankdirektør i Aalborg, og i hans sted overtog bankdirektør A. Hove Andreasen stillingen som direktør for Næstved Diskontobank.

Diskontobankens skæbne var naturligt en sag, der optog sindene stærkt i de nævnte år, men der skete jo også meget andet i bysamfundet. I september 1954 holdtes udstillingen »Industri og håndværk i samfundets tjeneste«, på hvilken markeredes den vækst, der havde kendetegnet udviklingen i Næstved, siden landsudstillingen i 1935 og siden havn og kanal blev åbnet. Her så man klart illustreret og dokumenteret med tal, at det trods alt var gået godt fremad for Næstved, og det ligesom reparerede lidt på de skrammer, bysamfundet havde fået undervejs.

I løbet af 1954 modtog Gardehusarregimentet et stort antal tanks og panservogne, hvilket medførte opførelsen af »Kampvognsanlægget« i Kalbyrisskoven med garager, værksteder m. v. til ialt 5,5 millioner. Desuden eksproprieredes store arealer fra Rønnebæksholm til øvelseterræn for regimentet med det ny, moderne krigsmateriel.

4. maj 1955 afsløredes Arne Bangs frihedsmonument ved Munkebakken ved en højtidelighed, hvori deltog 8000 mennesker. 30. maj

samme år indviedes Næstveds ny kirkegård og kapel af biskop Gudmund Schiøler - en meget smukt beliggende kirkegård med udsigt ud over egnen mod Rønnebæk og Kalbyris. Det var en sag, byens to menighedsråd havde arbejdet med siden 1944.

Efter at Fællesorganisationen i Næstved en årrække havde ejet og drevet »Bygningen« i Jernbanegade med teater, selskabslokaler og forlystelsesetablissement, anmodede bestyrelsen i januar 1956 Næstved og Herlufsholm kommuner om at overtage foretagendet.

Bygningen var i 1877 for 85.000 kr. opført af Industriforeningen, der drev foretagendet i mange år under navnet »Industribygningen«, indtil Arbejdernes Fællesorganisation købte etablissementet i 1934 for 191.000 kr. Da kommunerne svarede negativt på Fællesorganisationens henvendelse, blev »Bygningen« solgt til hotelejer Egon Petersen, Korsør, der dog heller ikke kunne få foretagendet til at forrente sig, så det solgtes senere til FDB, der nedrev hele komplekset i 1962. På tomten opførtes et nyt stort supermarked, »Kvickly«, og herved mistede Næstved sit teater.

Den gamle, middelalderlige »Gøernes Gård« ved Axeltorv var i 1940'erne overtaget af et aktieselskab med lrs. Jørgen H. Nielsen som formand; konsortiet havde planer om at nedrive ejendomskomplekset, der rakte fra Sct. Peders Kirkeplads langs Gråbrødrestræde (populært kaldet »Pølsen«) til Axeltorv. I stedet agtede konsortiet at opføre en moderne forretningsejendom.

Gøernes Gård var det eneste bygningskompleks i sin art, og det var fredet - men meget forfaldent. Nationalmuseet havde konstateret, at det ville koste 400.000 kr. at restaurere komplekset, og det havde man ikke midler til.

Efter lange forhandlinger hævedes fredningen mod, at ejerne lovede at forære den ældste fløj med svalegang og bindingsværk i pommersk fyr til Den gamle By i Århus.

Der rejste sig mange protester, men en iværksat indsamling gav et meget pauvert resultat, så i oktober 1956 begyndte nedrivningen. Hver sten og hver bjælke i den omtalte fløj blev registreret og nummereret, før de lagdes i kasser, som blev sendt til Århus, hvor fløjen nu er rejst i sin oprindelige skikkelse.

På tomten byggede A/S Gøernes Gård et nyt og meget moderne forretningskompleks, som ud mod kirkepladsen blev afstemt efter den dér eksisterende bebyggelse - alt efter tegninger af arkitekt H. C. Friis-Jensen.

Efterhånden som Næstved udviklede sig, blev byen »vandlidende«, og man havde i god tid set sig om efter ny vandindvindingsmuligheder.

Byrådet havde vedtaget planer om at opføre et nyt vandværk ved Pindsobro, samt at nedlægge en vandledning, som skulle føre vand fra det ny vandværk ind til Næstved.

27. juli begyndte entreprenør Caspersen, Dianalund, det store arbejde med at nedlægge den 12 kilometer lange vandledning samt elkabler, der skulle muliggøre en fjernstyring af vandværkets funktioner.

Et andet stort projekt var udgravningen af Axeltorv for anlæg af et underjordisk parkeringsanlæg, der samtidig skulle tjene som et kæmpemæssigt beskyttelsesrum.

Der forelå tilbud fra et Århus-konsortium om at udføre dette arbejde vederlagsfrit. 28. januar tiltrådte byrådet planen, og efter en del besvær kom arbejdet i gang 20. maj. Man havde sikre formodninger om, at man under Axeltorv ville finde en del af arkæologisk og historisk betydning, og det var derfor en betingelse, at Nationalmuseet skulle have lov til at »grave med«. Nationalmuseets folk bistået af grev Ahlefeldt-Laurvig, Fogedbygård, fandt da også resterne af et gråbrødre kloster fra 1200-tallet samt en masse grave, mønter, sværd og signeter. Hovedparten af disse fund indlemmedes i Nationalmuseets samlinger. Næstved museum fik en mindre del.

Der blev fjernet 6000 kubikmeter jord, og anlægget med parkering i to etager toges i brug 17. december 1957. Mindestøtten for kong Frederik VII, der forhen havde sin plads på Axeltorv, blev placeret i Amtmandsgade - nu Krumport - mellem amtsgård og rådhus.

Sygehus og friluftsbad

17. juni 1957 indviedes Herlufsholms friluftsbad, der var blevet til på privat initiativ via Herlufsholm Gymnastikforening. Frivillige med sognepræst V. Krarup-Hansen i spidsen lagde 7000 arbejdstimer i foretagendet, og såvel Herlufsholm sogneråd som Næstved byråd ydede økonomisk støtte.

De samme kommuner måtte i samarbejde med Præstø amtsråd i gang med en anden og større opgave, hvis løsning skulle tage flere år: en nødvendig udvidelse af amtssygehuset.

Allerede i 1954 var udarbejdet en plan for udvidelsen, men den viste sig nu aldeles utilstrækkelig. En ny og betydeligt dyrere udarbejdedes. Efter godkendelsen af denne i amtsråd og kommunalbestyrelser kom man i gang med første etape i sommeren 1957: kedelcentralen. Senere med næste etape: patientbygningen i 14 etager.

Hele projektet bedømtes dengang til at ville koste 40 millioner. Resten af projektet forelå i skitseform, og den endelige omkostning skulle blive langt større end først beregnet.

Den 31. marts 1958 ophørte byens ældste avis, den konservative »Sjællands Stiftstidende«, med at udkomme. Bladet var etableret i 1848 af bogtrykker Bang og hed fra starten »Næstved Avis«. Ved bladets ophør var baron Axel Reedtz Thott, Gavnø, formand for bestyrelsen, og Viggo Hærvig redaktør.

Kildemarksskolen havde længe trængt til en udvidelse, men den havde måttet vente, til gymnasiet stod færdigt. I 1958 fik Kildemarksskolen endelig sin udvidelse, indeholdende også mellemskoleklasser, og den blev nu Næstveds mest moderne skole - formedelst 1,9 millioner kr.

Energiske kræfter indenfor NIF havde længe syslet med planer om at få rejst en idrætshal ved stadion, og man havde samlet 50.000 kr. i et byggefond. 12. juni oplystes, at boligministeriet havde svaret positivt på en ansøgning om materialebevilling til en hal, og så kom Næstved kommune med ind i billedet. Men kommunen forlangte, at haludvalgets byggefond skulle op på 100.000 kr., før der kunne gives grønt lys. Det skete efter endnu et års forløb, og 20. juni 1959 tog borgmester Tidemand det første spadestik til Næstvedhallen.

I januar 1959 kom kanalafgiften i Næstved i søgelyset i forbindelse med en ny havnelov. Ministeriet for offentlige arbejder pålagde kommunen at afskaffe kanalafgiften, der nu var en krone pr. ton. Byrådet protesterede, og så ændrede ministeriet holdning derhen, at kanalafgiften skulle halveres. Det var et alvorligt indhug i havnens økonomi, og for at skaffe sig kompensation forhøjede kommunen efter diktat fra ministeriet areallejen for de arealer, som en række virksomheder havde lejet af kommunen.

Areallejerne betalte mod protest og anlagde sag mod Næstved kommune, der dog frifandtes ved landsretten i august 1961.

I april 1959 afleveredes det ny vandværk ved Pindsobro (Bråby) til Næstved kommune - et fuldautomatisk virkende vandværk, som dirigeredes fra Næstved og sendte vandet gennem den 12 kilometer lange ledning til forbrugerne i Næstved.

28. september indviedes Næstved byråds ny byrådssal på rådhuset i arkitekt Urban Hansen Reistrups design med hestekoformet bord og Næstved byvåben placeret i kæmpeformat bag borgmestersædet og med baldakin udover borgmesteren.

1. oktober indviedes TV- og FM-senderen »Sydsjælland«, som var opført på Øverup bakke med sin 200 meter høje mast ragende op som et nyt vartegn for byen; stationen havde kostet knapt 2 millioner. I en 19 minutters udsendelse overdrog generaldirektør K. J. Jensen, Post- og Telegrafvæsenet, den ny station til radiorådsformand Peder Nørgaard, og om aftenen forestod den populære radio- og TV-mand Svend Pedersen en direkte udsendelse fra Kompagnihuset med en del lokale indslag og Næstvedborgeres TV-debut - bl. a. musikdirektør Thilde Saul og lods Arne Kristensen, der dystede i en »Quiz«, som ingen, der så og hørte den, vil glemme.

Radiofonien havde planer om etablering af regionale radiostationer, og i april 1960 fik Næstved sin regionalradio installeret på Næstved posthus med Palle Bo Bojesen som leder og eneste speaker.

Året 1959 bragte en del trafikmæssige problemer, og kommunen beskæftigede sig meget hermed. I årets løb anlagdes Dania-parkeringen, og Næstveds første »lyskurv« ophængtes i krydset Havnegade-Brogade. I byrådsmødet 23. november forelagdes planerne for et stort 2-etagers parkeringsprojekt i Bredstrædekvarteret.

Dette ville medføre, at de to Bredstræder skulle sløjfes, og i den anledning fremkom en masse avisskriverier, idet mange Næstvedborgerne fandt, at de to stræder burde bevares. Dette afvistes fra kommunalt hold med henvisning til, at boligerne dér var sundhedsfarlige og saneringsmodne, og projektet vedtoges.

I juni 1960 fejrede Næstved sit 825 års jubilæum. Byrådet modtog på rådhuset delegationer fra de tre nordiske venskabsbyer. Byens tre banker skænkede byen en kostbar borgmesterkæde, og på et ekstraordinært møde vedtog byrådet at give en gave på 200.000 kr., fordelt på forskellige formål, til gavn for bysamfundet og især dets ungdom.

Diskontobankens jubilæumslegat, indstiftet i 1935, blev i det ny jubilæumsår givet til museumsinspektør F. Michelsen som påskønnelse af hans store arbejde for Næstved museum, hans forsken i og skribentvirksomhed vedrørende det gamle Næstved.

10. oktober 1960 meddelte borgmester Th. Tidemand, at han på grund af svigtende helbred så sig nødsaget til at afvikle sine offentlige hverv - i første omgang en række udvalgsposter og siden, ved regnskabsperiodens udløb, også borgmesterembedet; han havde været medlem af Næstved byråd i 16 år, heraf de 12 som borgmester.

Ny borgmester

Th. Tidemand blev ved sin afsked hyldet med en smuk takketale af fællesgruppens formand, lrs. Konrad Hansen, i hvis lod det også faldt at lægge den ny borgmesterkæde om halsen på viceborgmester Svend Hansen, som herved kåredes til Næstved bys borgmester. Det skete ved et formiddagsbyrådsmøde 4. april 1961.

Telefonen var et gammelt og spændende kapitel i Næstveds historie. To år efter at Graham Bell havde gjort denne opfindelse, præsenterede ur- og instrumentmager Edv. Ahrentzen, Ringstedgade, sin by for »Næstved-telefonen«. Det var 18. maj 1882, og året efter demonstrerede Ahrentzen, hvordan man kunne »tale pr. tråd« fra Industribygningens festsal i Jernbanegade til Ahrentzens privatbolig i Ringstedgade.

1884 etablerede Ahrentzen Næstveds første telefoncentral, og blandt de første abonnenter var Præstø amtssygehus i Næstved samt Gavnø godskontor. I 1895 solgte Ahrentzen centralen til KTAS, der havde central forskellige steder i byen, til man i 1936 indviede en ny og moderne telefoncentral i eget KTAS-hus i Sct. Mortensgade.

Dette kapitel opfriskedes, da man 18. marts 1961 overgik til fuldautomatisk drift, hvorved centralens 85 telefonistinder blev ledige. Automatiseringen havde kostet 10 millioner kroner.

1. april 1961 indstilledes driften på Næstved - Præstø - Mern banen, og under afviklingen købte Næstved kommune banestrækningen fra Rønnebæk til Næstved - ialt 11.000 kvadratmeter for 3000 kr. Skinner og sveller blev taget op og eksporteret til Fyn, medens skærveballasten anvendtes til kommunale vejarbejder.

16. oktober overrakte borgmester Svend Hansen Næstved kommunes gave - en bankbog på 200 kr. - til Næstvedborger nr. 20.000. Det var en nyfødt søn af A. J. Jørgensen, Åderupvej 88. Få dage senere forelagde borgmesteren for første gang kommunalregnskabet, der viste et overskud på 2,5 millioner.

1. december indviede Næstved kommune sit ny centralbibliotek i lejede lokaler i det ny bygningskompleks »Balticagården«. 64.000 bind overflyttedes fra det gamle bibliotek i Vinhusgade, hvis rammer var blevet alt for snævre. Bogudlånet var oppe på godt 200.000 bind

*Den 4. april 1961 indsattes
viceborgmester Svend Hansen som
borgmester i Næstved*

årligt, og medens man i Vinhusgade kun disponerede over 1400 meter reoler, fik man i »Balticagården« 2100 meter reolplads.

Lidt senere i december blev Næstved Ringvejs ny afsnit åbnet for trafik, således at man nu kunne køre fra Vordingborgvejen til Ringstedvej »udenom byen«. Men allerede da var byen godt i gang med at brede sig også på den anden side af den ny ringvej.

Der var i 1960 og 1961 talt og skrevet meget om sammenlægning af mindre kommuner i Sydsjælland til »storkommuner«, og 18. december besluttedes det at etablere den første storkommune, idet Vejlø-Vester Egesborg, Rønnebæk og Næstelsø sammenlagdes til »Fladså kommune« med en kommunalbestyrelse på 13 og et nyt fælles administrationscenter - gældende fra 1. april 1962 - og med gdr. Johannes Feldthusen som den ny storkommunes borgmester.

I begyndelsen af 1962 besluttede Statens Åndssvageforsorg at placere et nyt forsorgscenter for Syd- og Østsjælland i Næstved, og til formålet sikrede man sig 44 tdr. land i Næstveds sydlige del. Det var et projekt, som dengang formodedes at ville koste 30 millioner.

Byens udvikling illustreredes fortsat af ny skoleudvidelser. 19. marts 1962 indviedes de bygninger og nye lokaliteter, der betød en fordobling af Lindebjergskolen til en bekostning af 3 millioner.

26. marts holdt Næstved byråd i den skikkelse, rådet fik ved valget i

1958, sit sidste møde, og ved den lejlighed hyldede borgmesteren fællesgruppens formand, 2. viceborgmester Konrad Hansen, der nu trak sig tilbage efter 25 år i byrådet. I sin afskedstale illustrerede Konrad Hansen udviklingen i de 25 år - fra 12.000 indbyggere og en skatteudskrivning på 800.000 kroner til nu 20.000 indbyggere og en udskrivning på 8 millioner. Der var kommet et nul til.

Den 15. september indviedes »Herlufsholmhallen« - rejst af Herlufsholm Gymnastikforening. Dette byggeri havde vakt opsigt som »Danmarks største frivillige selvbyggeri«, og det kaldtes i avisartikler »et eventyr i træ og sten«. Byggeriet var baseret på sognepræst V. Krarup-Hansens idé, og han gik selv i spidsen for dens realisation, både i teori og praksis. Hallen kostede 610.000 kr.

Herlufsholm sogneråd bevilgede 200.000 kr., og blandt mange frivillige bidrag kom 5000 dollars fra kaptajn Emil Lassen, Holmegaard.

Pastor Krarup-Hansen hædredes af Dansk Idræts Forbund med Leo Frederiksen-pokalen for en stor indsats til fordel for idrætsungdommen.

I slutningen af oktober 1962 holdt det socialdemokratiske blad i Næstved, »Sjællands-Posten« (tidligere »Sydsjællands Social-Demokrat«) kontrahentmøde for at tage stilling til et forslag fra A/S Den socialdemokratiske Presse om sammen med øvrige sjællandske socialdemokratiske blade at blive sammenlagt med bladet »Aktuelt« og udkomme som morgenblad.

I Næstved protesterede man mod forslaget, men afgørelsen lå i København, og selv om man fortsatte i Næstved med en lokal redaktion, overførtes trykningen og andre funktioner til hovedstaden. Næstved havde hermed mistet endnu en selvstændig lokalavis. Tidligere var byens konservative blad og det radikale bukket under for blad-døden.

Kun Næstved Tidende, det liberale organ, holdt fortsat stand som dagligt udkommende lokalt dagblad.

I december 1962 sammensluttedes på lokalt plan Falcks Redningskorps og Zoneredningskorpset. Zonestationen på Præstøvej nedlagdes, og dens mandskab og materiel overførtes til Falckstationen ved Næstved havn. Hermed sluttede adskillige års konkurrence og stridigheder.

Kolossal byggevirkksomhed

På et pressemøde 13. december 1962 åbenbarede formanden for Component Byg, lrs. Jørgen H. Nielsen, at to nye byggeforetagender, nævnte Component Byg og Bygma, just havde fået byggetilladelse til opførelse af Næstveds første højhuskvarter - og første spadestik var taget.

Med dette markante byggeri, som opførtes ved Vordingborgvej og indkørslen syd fra til Næstved, skulle byen få sit ny vartegn: et 10 etagers højhus. I det hele taget var det et byggeri, hvor adskillige nye ideer og metoder blev taget i brug.

I de to selskabers bestyrelser var baron Axel Reedtz Thott, Gavnø, lrs. Jørgen H. Nielsen og direktør Bøje Nielsen, som med dette byggeri og meget andet skulle komme til i samarbejde og hver for sig at præge den bymæssige udvikling i Næstved år frem i tiden.

I sin nytårsudtalelse ved årsskiftet til 1963 kunne borgmester Svend Hansen give meddelelse om en meget omfattende byggevirkksomhed i Næstved, dels igangsat byggeri og dels byggeplaner for 1963: Lejerbo, Kornbakken, kommunens egen byggevirkksomhed og byggemodningen af Ydernæs.

En ny bygherre kom til byen: Jacob Hartmann, der havde sikret sig arealer i Næstveds sydlige udkant, hvor han ville opføre et helt nyt boligkvarter, »Sct. Jørgens Park«, med foreløbig 812 lejligheder, butikcenter, lægehus og parkering til 1500 biler m. m. Hartmann havde sikret sig 25 tdr. land mellen Vordingborgvej - Ringvejen - Parkvej. Et byggeri til 62 millioner, forestået af 6 unge arkitekter i »Gruppe 62«.

Kort efter forelagde direktør S. T. Westenholz, Nordisk Ventilator Co., sine planer om et fabriksbyggeri på Ydernæs, hvor NV havde sikret sig 115.000 kvadratmeter areal til et byggeri til 150 millioner.

Og i Åderup byggede A/S Luxol sin ny virksomhed til 4 millioner.

21. maj 1963 fejredes Næstved havns 25 års jubilæum bl. a. ved udgivelsen af et jubilæumsskrift udarbejdet af fhv. stads- og havneingeniør R. Frandsen og hans efterfølger, E. B. Andersen, der overtog embedet i 1956.

Søndag den 4. august 1963 var en kirkehistorisk dag i Næstved, idet sognepræsten i Sct. Peders, provst V. Joensen, den dag indsatte den første kvindelige præst i Næstved, Grethe Bülow Olsen, der skulle være provstens hjælpepræst i Sct. Peders sogn.

20. september åbnedes en stor bolig- og byggeudstilling i Næstvedhallen, »BO 63«, og herved markerede Næstved sig som udstillingsby i større stil. Udstillingens skaber, direktør Ernst Nielsen, havde fordelt udstillingen på selve Næstvedhallen og tre improviserede annexhaller, og i forbindelse med »BO 63« var opført en række indflytteklare beboelseshuse visende utraditionelt byggeri, nye materialer og monterede efter nye principper.

35.000 mennesker besøgte udstillingen, som blev en stor succes, og den efterfulgtes de følgende år af en række »BO-udstillinger«.

Samme efterår fik Næstved endnu en stor udstillings-succes: »Blomster i Næstvedhallen«, arrangeret af Alm. Dansk Gartnerforening og Dansk Chrysantemumselskab. Denne udstilling havde på fire dage 25.000 besøgende. Også dette udstillingsarrangement vendte tilbage år efter år.

I november lykkedes det NIFs 3. divisionshold (fodbold) at rykke op i 2. division, og det satte skub i »Fodboldvennerne«s planer om at bygge en overdækket tribune på Næstved stadion. Byrådet vedtog på et møde 21. november at bevilge 190.000 kr. til formålet som påskønnelse af fodboldoprykkerne og i anledning af NIFs 25 års jubilæum i 1964.

Et samarbejde på det skolemæssige område mellem Næstved og Herlufsholm kommuner var indledt i 1962, da Næstved byråd spurgte sognerådet, om der var interesse for at gå ind i et fællesudvalg til undersøgelse af spørgsmålet vedrørende behovet for skolelokaler i de to kommuner.

Samarbejdet kom i gang og bar frugt i form af en fælles indstilling til byråd og sogneråd. I tråd hermed vedtog Herlufsholm sogneråd i december 1963 at tiltræde sin skolekommissions indstilling om fremtidig skolestruktur, hvilket indebar opførelse af en helt ny skole ved Kalbyrisvej, som også skulle kunne tage elever fra Næstved kommune.

I slutningen af 1963 holdtes på Næstved byråds initiativ et »nabokommunemøde«, på hvilket drøftedes samarbejds- og udviklingsproblemer med det sigte at sikre en god fremtidsudvikling for hele det område, der med Næstved som centrum havde vidtgående fællesinteresser. Der var mødt repræsentanter for kommunalbestyrelserne i Herlufsholm, Fladså, Karrebæk, Fensmark-Rislev, Fodby, Holme Olstrup og Næstved.

Det blev påpeget, at Næstveds fremtidsmuligheder var begrænsede, hvis man ikke fandt frem til en tilfredsstillende samarbejdsform.

- I 1970 vil Næstved ikke have mere jomfruelig jord til rådighed, blev der udtalt. Mødet resulterede i enighed om at etablere et forhandlingsudvalg.

Dette blev optakten til den store kommunesammenlægning, der år senere skulle finde sted.

I byrådet og fra anden side lød manende røster om Næstveds forpligtelser til at bevare sine gamle bygninger, og under indtryk heraf købte Næstved kommune i marts 1964 »Mogens Tuesøns Stenboder« ved Sct. Peders Kirkeplads for 90.000 kr. af dødsboet efter fru Anna Wollander, som sammen med sin ægtefælle, malermester Wollander, pietetsfuldt havde værnet om den gamle, fredede bebyggelse - opført 1480 af rådmand Mogens Tuesøn.

Kommunen var i første række interesseret i bebyggelsens arealer ud mod Bredstræderne, hvor kommunen havde projekteret et stort parkeringsanlæg i to etager.

I maj fejrede Turistforeningen sit 50 års jubilæum med en byfest, hvor en af attraktionerne var etablering af »Næstveds havnebane«, som med veterantog befor strækningen fra banegården til havneterrænet. Man kunne age i 1ste classes waggoner med plyssæder og 2. klasse med træbænke. Havnebanen nedlagdes ved festens ophør i passagermæssig henseende.

Den 25. juni kom hele kongefamilien på besøg. Kongeskibet »Dannebrog« lagde til i Næstved havn, og kongeparret ledsaget af de tre prinsesser besøgte sygeplejeskolen ved Centralsygehuset, rådhuset, Kählers keramiske værksteder og Nordisk Ventilator. På amtsgården var amtmand S. Wechselmann vært ved en frokost, og om aftenen var der soupé om bord på kongeskibet for amtsråd, byråd m. fl.

Fjernvarme og flyveplads

I sommeren 1964 byggede NIFs fodboldvenner tribune på Næstved stadion. De ofrede 8000 arbejdstimer på sagen og 172.102 kr. ydede de til tribunen, som formanden, Tage Haugaard, på »vennerne«s vegne den 12. august afleverede til borgmester Svend Hansen.

Det var et plus til Næstved, som til gengæld fik et minus i forbindelse med forsvarsministeriets spareplaner: pr. 1. oktober 1964 reduceredes forsvarets bestand af heste, og det medførte, at Gardehusarregimentets beredne eskorte blev skåret ned fra 72 til 42. Den 9. oktober red regimentschef, oberst Jorck Jorckston, i spidsen for den fuldtallige eskorte til afskedsparade på Axeltorv, hvor borgmesteren sagde nogle borgerlige ord om regimentet og dets traditioner, som dog kunne føres videre af de 42 tilbageblevne i eskorten, der da også fortsat skulle være til disposition ved specielle lejligheder i hovedstaden.

I slutningen af året forberedtes starten på Næstveds fjernvarmeforsyning, og 8. februar 1965 vedtog byrådet at yde en kommunegaranti på 2, 5 millioner til gennemførelse af det nystiftede »Næstved Varmeværk«s plan om fjernvarmeforsyning i Næstved.

Planen gik ud på, med udgangspunkt i en varmecentral i Åderup, at etablere et fjernvarmenet i byen, og 3. maj tog borgmester Svend Hansen og varmeværkets formand, lrs. Konrad Hansen, de første spadestik, hvorpå firmaet Bruun & Sørensen, Århus, gravede resten til nedlæggelse af foreløbig 6 kilometer rør, hvori der 5. oktober for første gang sendtes hedt vand ud til forbrugerne.

På den årlige generalforsamling i 1965 kunne formanden for Haandværker-, Handels- og Landbrugsbanken, forpagter P. Schack, Fuglebjerggård, i sin beretning oplyse, at man havde kunnet opskrive bankens stamaktier med 25 pct., således at de nu var opskrevet til deres oprindelige pålydende. Man havde hermed nået det mål, som bestyrelse og direktion havde sat sig ved årsskiftet 1948-49, da aktierne var nedskrevet til 1 krone. De fortidige vanskeligheder var overvundne og banken atter på vej fremover. Men det havde taget sin tid.

Diskontobanken var kommet betydeligt hurtigere over sine vanskeligheder, og denne banks formand, direktør E. Nørgaard, kunne i sin

Automobilforhandler Per Nielsen, Næstved, øvede en flyvemæssig bedrift, da han fløj sit ny luftfartøj, en én-motoret Beechcraft, hjem fra Amerika til sin egen flyveplads ved Stenbæksholm

beretning i 1965 melde om en omsætning på 5,4 milliard. Generalforsamlingen vedtog dels at udvide aktiekapitalen med 1 million og dels at udbetale 9 pct. i udbytte.

Den 23. maj fejrede Herlufsholm kostskole 400 års jubilæum med kong Frederik som hædersgæst. På skolens vegne modtog dens forstander, baron Axel Reedtz Thott, ved denne lejlighed meget betydelige gaver, som i årene efter omsattes i omfattende nybyggeri. Kaptajn Emil Lassen overrakte således en check på 1 million dollars (7 millioner kroner), og på Herlufsholmfondens vegne overrakte højesteretspræsident Otto Kaarsberg et gavebrev på 1 million kroner. Overretssagfører Frants Dragsted overrakte på Egmont H. Petersen-fondens vegne en gave på 1 million kroner til rejsning af en ny kollegiebygning.

I årene 1964-66 drøftede man mulighederne for at få anlagt en flyveplads eller en lufthavn i mindre stil ved Næstved. Interessen for flyvning var stor, og der holdtes flyveteorikursus i Næstved. En Næstvedborger, direktør Walther Nielsen, var formand for Midtsjællands Motorflyveklub, som havde flyveplads ved Ringsted, og automobilforhandler Per Nielsen havde med myndighedernes tilladelse etableret en privat landeplads med hangar ved kanalbredden i Stenbæksholm. Den måtte dog kun benyttes af små private fly. Kun hvis den blev 200 meter længere, kunne den godkendes som landeplads for taxafly og skolefly.

Disse 200 meter kunne opnås, hvis Næstved kommune ville afhænde sit areal, der lå i forlængelse af Per Nielsens flyveplads, men kommunen sagde nej.

På samme tid lå Næstved kommune i forhandlinger med Slagelse, Korsør og andre kommuner om anlæg af en fælles lufthavn et sted i Vestsjælland, og disse planer ville man ikke have forstyrret. Imidlertid blev forhandlingerne resultatløse. Kommunerne fik ingen fælles lufthavn.

I 1964-65 tog diskussionen om sammenlægning af sydsjællandske kommuner fart. Adskillige planer blev skitseret og drøftet, og i august 1965 holdtes et møde mellem repræsentanter for Næstved byråd og Herlufsholm sogneråd, hvor man drøftede situationen. Fra dette møde sendtes en fællesudtalelse til indenrigsminister Hans Hækkerup, til amtmændene i Præstø og Sorø amter samt til kommunallovskommisionen.

I udtalelsen fremsattes krav om at blive taget med på råd i forhandlinger om kommunesammenlægninger indenfor, hvad man kaldte »interesseområdet«, og det var Karrebæk, Fodby, Vallensved, Holme Olstrup, Fensmark-Rislev og Fladså. Kommissionen svarede, at det var den helt indforstået med, men før efter 1966 ville der næppe ske noget, hed det i svaret.

Det ny sygehus

Torsdag den 27. januar 1966 fik Centralsygehuset i Næstved sin officielle indvielse, og hermed afsluttedes et markant sygehusbyggeri, som havde været i gang siden 1957. Man havde flere år forud drøftet nødvendigheden af en udvidelse og modernisering af Præstø amts-sygehus i Næstved. Et fællesudvalg bestående af repræsentanter for Præstø amtsråd og Næstved byråd forberedte denne store sag, og i 1954 forelå et skitseforslag udarbejdet af arkitekt W. Groth-Hansen, København.

Hans forslag gik ud på en udvidelse af de eksisterende bygninger, men efterhånden som undersøgelsesarbejdet skred frem, blev det klart, at en udvidelse ikke var tilstrækkelig.

En overgang var man inde på at opgive alle udvidelsesplaner og bygge et helt nyt sygehus i Åderup, men de mange overvejelser endte i beslutningen om at blive i Ringstedgade, hvor man af Herlufsholm kunne erhverve de arealer, udvidelsen nødvendiggjorde.

Det blev så undervejs til et helt nyt og betydeligt større sygehus end først beregnet. Det blev til et Centralsygehus for hele Præstø amt og en række kommuner i Sorø amt. Patientbygningen kom op i 14 etager og blev Næstveds første »skyskraber«. Behandlingsbygningen blev ligeledes af en størrelsesorden, man ikke havde regnet med fra begyndelsen, og ny store bygninger kom til undervejs: sygeplejeskolen, elevkollegierne, boligblokke, tjenesteboliger, centralkøkken m. m.

På indvielsesdagen ansloges byggesummen til 89,7 millioner.

I oktober 1956 havde Næstved byråd og Præstø amtsråd underskrevet en overenskomst vedrørende det ny centralsygehus og dets drift, og siden da havde Næstved byråd med fornuftig forudseenhed hvert år foretaget meget betydelige henlæggelser til sin sygehusfond. Kommunen stod derfor godt rustet til at imødegå de økonomiske byrder, sygehuset og dets drift skulle komme til at betyde for bysamfundet. De kom ikke som noget chok for kommunens borgere.

I løbet af 1960'erne medførte den stærke udvikling, Næstved stadig var inde i, at man måtte i gang med flere store kloakarbejder. Et af de største og mest usædvanlige var nedlægningen af en 265 meter lang

kloakledning, to meter i diameter, fra hjørnet af Vordingborgvej-Ostenfeldsvej, ind under et hjørne af kirkegården, under Præstøvej og med udmunding ved Kählersbakkens fod.

Firmaet C. T. Winkel, København, havde tilbudt at udføre det usædvanlige projekt ved at presse ledningen igennem under jorden hele den nævnte strækning. Det skulle koste 1,3 million, og byrådet akcepterede. Arbejdet var beregnet til at ville tage et år, og i november 1966 begyndte kolossale donkrafte at presse det armerede rør igennem jordmasserne dybt under Vordingborgvejens vejbane.

Man nåede at få presset røret ca. 20 meter, men så stødte man på underjordiske forhold, der umuliggjorde videre gennempresning. Man forsøgte på forskellig vis, men måtte så opgive.

Efter dette »underjordiske eventyr« frigjorde Næstved kommune sig af firmaet ved at betale 190.000 kr. i fuld afgørelse, og så vedtog man at følge en plan, som tidligere var fremsat af det lokale entreprenørfirma Storgaard & Søn. Den plan gik ud på at gennemgrave åsen fra Østergade-Præstøvej til Farimagsvej og i bunden af gennemgravningen at lægge kloakledningen på traditionel vis - og så derefter ovenpå at anlægge en vejbane, der ville forlænge Vordingborgvej gennem åsen til Farimagsvej.

Hermed opnåedes en kærkommen aflastning af trafikken i indre by, idet kørende fra Vordingborgvej nu kunne vælge mellem Østergade og Farimagsvej.

Næstved blev ikke universitetsby

I 1966 og 1967 førtes med megen energi et felttog for at få et påtænkt sjællandsk universitet placeret i Næstved. Aviserne skrev: spalte op og spalte ned om, at Næstved lige var byen, hvor et sådant uddannelsescenter burde placeres, og et nedsat universitetsudvalg udgav i januar 1967 en pjece, hvori alle fordele ved placeringen her opregnedes.

Ideen fik til at begynde med støtte fra adskillige sjællandske og lolland-falsterske kommuner samt fra amtsrådet. Men siden smuldrede »støtten«, og enden på sagen blev, at Roskilde blev foretrukket.

Imidlertid markeredes Næstveds avancement til større kommune på anden vis, bl. a. derved at kommunalbestyrelsen 9. januar 1967 udnævnte hidtil værende kæmner gennem mere end 25 år, Arne Thomsen, til kommunaldirektør og stadsskoleinspektør Axel Surland til skoledirektør for Næstved kommunale skolevæsen, som på det tidspunkt bestod af skolen på Sct. Peders Kirkeplads, Jernbanegades skole, Gymnasiet, Lindebjergskolen og Kildemarksskolen, hvilken sidste var i gang med sin udvidelse nr. 2. Desuden var man begyndt at forberede opførelse af en helt ny skole ved Manøvej til aflastning af Lindebjergskolen.

Næstveds udvikling på det luftbårne område understregedes i juni 1967 derved, at automobilforhandler Per Nielsen med møbelhandler Svend Nielsen som co-pilot hjemfløj sin ny maskine, en 1-motors Beechcraft fra Wichita i Amerika til den private flyveplads i Stensbæksholm. En tur over Atlanterhavet på 36 timers uafbrudt flyvning ad Lindberghs gamle rute størsteparten af turen. En bedrift, der vakte opsigt viden om.

Den 15. september kunne forstander for Teknisk skole i Næstved, Henning Jensen, meddele, at nu gik man i gang med at bygge den ny tekniske skole i byen; planer for en sådan var forberedt allerede i 1962, men der var på landsplan siden sket så meget, som medførte ændringer og ventetid. Der var til den ny skole reserveret et 90.000 kvadratmeter stort areal ved Ringvej/Jagtvej beregnet til et projekt udført af arkitekt Peter Karstensens firma i Næstved.

At der var behov for en ny teknisk skole, illustreredes med oplys-

Fra Næstved Motorklubs center for motorsport ved Nr. Tvede, hvor klubben anlagde baneanlæg for såvel motorcykelløb som billøb, og hvor der fra 1969 har været kørt løb hvert år - bl. a. flere VM-afdelinger

ningen om, at undervisningen af skolens elever i 1967 var fordelt på 10 steder i byen. Igangsætningen af projektet havde måttet vente på den endelige centraliseringsplan for tekniske skoler i Danmark.

Et andet stort Peter Karstensen-projekt kom i gang 30. september, da grundstenen nedlagdes til det kollektivhus, som Vanføres Boligselskab i samarbejde med Næstved kommune og staten ville opføre ved Karrebækvej.

I begyndelsen af 1968 indtraf på det sportslige område to begivenheder af et vist format: 17. januar tog man ved en sammenkomst i Næstvedhallen afsked med fodboldspilleren Erik Dyreborg, der som den første Næstvedspiller blev professionel. Han havde skrevet kontrakt med Boston i USA - efter at han havde opnået uvisnelig hæder som Næstvedspiller på divisionsholdet, og efter at have scoret 5 mål på det danske landshold i landskampen Norge-Danmark i Oslo.

Op 14. februar 1968 forelå fra indenrigsministeriet tilladelse til Næstved Motorklub til at iværksætte en plan om etablering af et »Motorsportens Idrætscenter« i og omkring det af motorklubben i 1966 erhvervede landbrug »Maglebjerggård« i Nr. Tvede.

Det blev til et motorsportsanlæg helt enestående i Danmark med motocross-baner til motorcykelsport og automobilsportsbane samt udmærkede indendørs faciliteter til klublivets udfoldelse. Alt tilvejebragt uden offentlige tilskud, og for en stor dels vedkommende udført af klubbens medlemmer, energisk anført af formanden, el-installatør Knud Lodal, der gennem to år med ukuelig energi havde kæmpet mod megen modvilje fra offentlig myndigheds side og private protester. Men Lodal gik helt til tops i hierakiet og opnåede ministerens godkendelse af projektet.

15. maj 1968 indviede man de sidste bygninger i Civilforsvarets kasernekompleks beliggende »Bag Bakkerne«; byggeriet havde stået på siden 1962, og de samlede byggeomkostninger var 11,4 millioner. Her rykkede Sydsjællandske Civilforsvarskolonne ind.

Op så skete der i 1968 også noget særligt i det Næstvedkapitel, der hedder »Pengeinstitutterne«. På den front var udviklingen siden de bevægede dage i 1940'erne og 1950'erne skredet støt og roligt frem. På landsplan gik udviklingen i retning af større enheder, og det fik man at mærke i Næstved, da Sparekassen for Næstved og Omegn 4. juni vedtog at tiltræde en plan om sammenlægning af sparekasserne i Næstved, Haslev, Fakse og St. Hedinge med Sparekassen Bikuben i København.

Herved etableredes den hidtil største koncentration af sparekasser på Sjælland.

Formanden for tilsynsrådet, amtmand Sigurd Wechselmann, oplyste i en meddelelse til offentligheden, at Sparekassen for Næstved og Omegn havde en indskudskapital på 63,6 millioner, og at dens lokale præg fortsat ville blive bevaret.

I november meddelte bestyrelsen for Banken for Næstved og Omegn, Industribanken, stiftet 1866 og byens ældste pengeinstitut, at Københavns Handelsbank havde tilbudt at overtage bankens aktiver og passiver for 12 millioner kroner ved indløsning af aktierne til kurs 600. Bestyrelsen anbefalede aktionærene at tage mod dette tilbud og indkaldte til ekstraordinær generalforsamling 9. december.

På denne generalforsamling kom det frem, at der tidligere på året havde været forhandlet med byens to andre banker om en sammenlutning til en lokal »egnsbank«, men det var ikke blevet til noget. Derefter blev bestyrelsens forslag tiltrådt med 9122 stemmer. Imod stemte 1197. Beslutningen konfirmeredes ved en senere ekstraordinær generalforsamling. Og derefter hed Industribanken så Handelsbanken.

Parkeringsproblemer løst

Den hastigt fremadskridende udvikling i Næstved medførte et stigende behov for offentlige parkeringspladser, ligesom der stadig rejste sig flere trafikproblemer. Det var et stort fremskridt, da man 4. december 1968 kunne åbne Bredstrædeparkeringen; et parkeringsanlæg i to etager med plads til 450 biler - og meget nær bykernen. Det var Danmarks største parkeringsanlæg udenfor København.

Samtidig offentliggjorde politimester Møller Hansen Næstveds ny trafikplan, i følge hvilken byen nu skulle have sin første »gå-gade«: Torvestræde. Der indførtes desuden en række parkeringsforbud og parkeringstidsafgrænsninger i den indre bys gader med henvisning til Bredstrædeparkeringsanlægget, ny parkeringsplads ved Sortebrødre og byens andre parkeringsmuligheder.

I denne december forberedte Næstved sig på to store skolebyggerier: fra ministeriet forelå nu endelig igangsætningstilladelse til bygningen af den tidligere omtalte tekniske skole ved Jagtvej til 40 millioner, og byrådet vedtog omtrent samtidig at gå i gang med opførelsen af »Sct. Jørgens skole« ved Manøvej til 5,7 millioner.

18. december gik man i gang med opførelsen af Næstveds svømmehal - et meget utraditionelt projekt, udarbejdet af arkitekt Birger Nordsted-Jørgensen og beregnet at ville koste mellem 5 og 6 millioner.

Næstved havde nogle år været uden teater, efter at FDB havde nedrevet »Bygningen« og i stedet rejst et supermarked. 23. februar 1969 fik Næstved atter teater, omend kun i mini-format. Det var Næstved Amatør Scene, der i årenes løb var blevet en kulturfaktor i Næstved, som nu indrettede sit eget teater i lokaliteter, hvor tidligere chokoladefabrikken »Bon-Bon« havde resideret.

Næstved kommune havde købt fabriksbygningen, der lå i Farvergade, idet kommunen havde visse planer på langt sigt med området. Nu stillede bygningen til rådighed for Amatør Scenen, som yderligere fik tilskud fra Herlufsholm, Fladså og Holmegaard kommuner til driften, og på det nye teater udfoldedes de følgende år en livlig dramatisk virksomhed med mange gode amatørforestillinger som resultat.

Som led i Næstveds udviklingsproces vedtog byrådet 10. marts 1969

Sådan så »Bredstræde-idyllen« ud i 1935.

at nedlægge og afvikle Næstved gasværk. De gamle kulgasværkers epoke var ved at udrinde. Driften var ikke længere rentabel, og det bestemtes, at afviklingen skulle ske over en 3-årig periode. Forbrugerne henvistes til at overgå til elektricitet, og der etableredes en ordning til hjælp for forbrugere, der økonomisk havde besvær med at overgå til el-drift.

I samme møde forelagde borgmesteren kommunens budget, der viste de største tal nogensinde i Næstveds historie. Budgettet balance-rede med 42,7 millioner og viste en udgiftsstigning på 9,3 millioner. Ved 2. behandling skar man det 1,7 millioner ned, men alligevel steg beskatningsprocenten med 1,5.

Den 5. juni 1969 indviede Næstved museum sin filial i den ny-restaurerede del af Mogens Tuesøns stenboder på Kirkepladsen, og samtidig markeredes museets 50 års dag. I hovedsædet, »Helliggest« i Ringstedgade, kunne museumsforeningens formand, amtmand Wechselmann, og museumsinspektør F. Michelsen præsentere kirkesalen i ny skikkelse.

Bredstræde-parkeringen i to etager med plads til 450 biler under opførelse.

Samme dag indviedes under megen festivitas Torvestræde som gågade; brostenene var taget op og erstattet med fliser, og store blomsterkummer forskønnede gaden. Borgmester og politimester overlappede i hver sin ende af gaden et silkebånd, og gadens forretningsdrivende beværtede 3800 mennesker med eftermiddagskaffe ved landets længste kaffebord.

Det var første skridt i en modernisering af Næstveds bymidte, hvor man de følgende år etablerede andre områder uden kørende trafik, ligesom man i en række gader påbød ensretning af trafikken.

Næstved bliver storkommune

Folketinget havde i 1950'erne begyndt et reformarbejde med sigte på tilvejebringelse af en stærkt ændret kommunestruktur, en reduktion af kommunernes antal ved sammenlægning til større enheder, ændret byrdefordeling, halvering af amtskommunernes antal m. m.

Kommunalreformkommissionen blev nedsat, og den begyndte at udarbejde skitseforslag, som sendtes ud til drøftelse i kommunerne. Herude ansuede man den kommende strukturændring med blandede følelser, og i Herlufsholm holdt man allerede i 1957 en afstemning om, hvordan borgerne forholdt sig til en sammenlægning med Næstved kommune. 3060 borgere eller godt halvdelen af de stemmeberettigede stemte. 81,2 pct. tilkendegav, at de ønskede Herlufsholm bevaret som selvstændig kommune.

Kommunalreformkommissionens skitseforslag for disse egne forelå 2. marts 1968, og kommissionen anmodede kommunerne om at tilkendegive deres mening i løbet af tre måneder. Borgmester Svend Hansen tog initiativet til et møde i Næstved 19. marts med sognerådsformændene i interesseområdet omkring Næstved, og her blev der truffet aftale om nærmere forhandlinger under to-sidet form.

I de følgende måneder var der hektisk mødeaktivitet, og 12. november meddeltes det: »Med virkning fra 1. april 1970 dannes omkring Næstved købstad en storkommune bestående af Næstved, Karrebæk, Fodby og Herlufsholm kommuner samt Rislev sogn fra Holmegaard kommune og Vejlø-Rønnebæk sogne fra Fladså kommune. Dog at Karrebæk allerede fra 1. april 1969 sammenlægges med Næstved«.

Dette var godkendt af indenrigsminister Poul Sørensen efter indstilling fra kommunalreformkommissionen på grundlag af, hvad denne var blevet enig med kommunerne om. Der fulgte nu en masse forhandlinger mellem Næstved købstad og landkommunerne, som nu var »sammenlægningsklare«. Hyllinge, Marvede og Vallensved havde også udtrykt ønske om at komme med i det ny »Stor-Næstved«, og dem trådte Næstved også i forhandling med.

Der nedsattes et sammenlægningsudvalg på 15 medlemmer - tre fra hver af kommunerne - og man kaldte udvalget for »Overbyrådet«. Dets

opgave var at tilrettelægge arbejdet i den ny storkommune og lede de tosidede forhandlinger mellem Næstved og diverse kommuner.

Ydermere nedsattes en række specialudvalg bestående af embedsmænd og folkevalgte til at kulegrave de mangfoldige problemer, der opstod på vejen mod storkommunen.

På amtsplan var det besluttet at sammenlægge Præstø amt og Maribo amt til ét amt: »Storstrøms amt«, og da det forlød, at Nykøbing F. skulle være det nye amts »amtsby« - hovedstad - rykkede Næstved ud: i februar 1969 rettede Næstved byråd henvendelse til folketinget vedrørende valg af »amtsby« i Storstrømsamtet. Man pegede naturligvis på Næstved i denne forbindelse. Borgmesteren henviste i sin argumentation til, at Næstved havde tradition som amtsby - den var Præstø amts ubestridte hovedstad - og Næstved havde amtsmandsbolig, amtsgård, to gymnasier, områdets største sygehus, centralbibliotek, tre kaserner, arbejdsformidlingskontor og meget andet. Endog Næstveds miniteater i den gamle chokoladefabrik blev taget med.

Men det nyttede ikke. Ministeren valgte efter kommissionens råd Nykøbing F. som amtsby i Storstrøms amt, og Næstved måtte overlade amtmandsresidens, centralbibliotekstitel og meget andet til »den glade by ved sundet«.

Den 21. marts blev overenskomsten mellem købstaden og de kommuner, man havde forhandlet sig tilrette med, underskrevet ved et formiddagskaffemøde hos borgmester Svend Hansen på Næstved rådhus. De, der satte deres navn på dokumentet, var: borgmester Svend Hansen, sognerådsformand C. L. Hansen, Holmegaard kommune, sognerådsformand Thv. Hansen, Herlufsholm, sognerådsformand Frede Lund, Fodby, og sognerådsmedlem Poul Petersen, Fladså kommune.

For Karrebæk gjorde sig noget særligt gældende, idet sognerådsformand, forpagter N. E. Wissing, Saltø, allerede 1. april 1969 havde afleveret en gældfri kommune til Næstveds borgmester plus en kontant kassebeholdning på en kvart million. Samtidig var N. E. Wissing indtrådt i Næstved byråd som observatør.

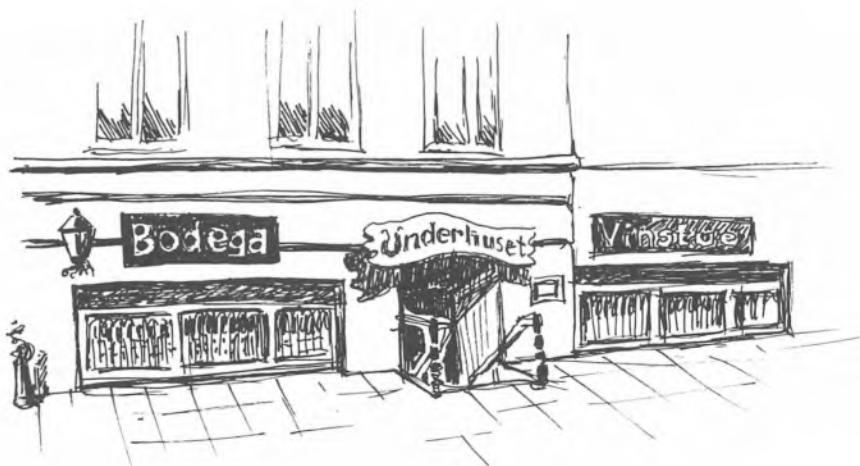
De øvrige kommuners sammenlægning med Næstved trådte i kraft 1. april 1970. Men endnu stod tilbage spørgsmålet om indlemmelse af Hyllinge, Marvede og Vallensved, og her blev brudt endnu en lanse, idet Næstved byråd overfor kommissionen gav tilsagn om at modtage de tre nævnte kommuner imod også at få Holmegaard kommune med i sammenlægningen. Man var endog i deputation i indenrigsministeriet for at forfægte dette standpunkt, men det nyttede intet.

Den 12. november forelå ministerens afgørelse, der faldt sammen

med kommissionens indstilling: Næstved storkommune skulle bestå af Næstved købstad, Karrebæk, Fodby, Herlufsholm, Hyllinge, Marvede og Vallensved sogne samt Rislev og Vejlø-Rønnebæk fra henholdsvis Holmegaard og Fladså. Holmegaard skulle fortsat danne storkommune med Toksværd.

Herefter ville Næstved storkommunes indbyggertal blive 40.269.

Efter at kommuneinddelingen og sammenlægningen således var afgjort, gik man ind i året 1970 og disponeringen af det kommende »storkommuneapparat«, herunder forberedelse af kommunalrådsvalget 3. marts, hvortil 26.952 vælgere havde valgt. Undervejs fik man meddelelse fra kommunalreformkommissionen om, at købstæderne i det nye Storstrøms amt til styrkelse af amtets driftskapital skulle yde 3,2 millioner svarende til 37 kr. pr. indbygger. Det ville for Næstveds vedkommende andrage 894.000.

Storkommunens første styrelse

Kommunalstyrelsen i Næstved storkommune skulle fremdeles kaldes byråd, og det skulle have 21 medlemmer. Valgt blev for Socialdemokratiet borgmester Svend Hansen, som af personlige stemmer fik 5536, hvilket var halvdelen af, hvad der blev afgivet på Socialdemokratiet. Endvidere snedker J. O. Hass, fru Esther Jensen, Herlufsholm, omsorgskonsulent Rigmor Jørgensen, Herlufsholm, overbetjent Villy Jespersen, Næstved, maskinarbejder Poul Nielsen, Herlufsholm, ekspeditionssekretær Volmer Petersen, Næstved, afdelingsformand H. C. Jensen, Herlufsholm, tømrer Egon Larsen, Abbednæs, overassistent Per Andersen, Abbednæs, og kasserer Jørn Schäffer, Næstved - i alt 12 rådsmedlemmer.

Radikale fik valgt to: Civilingeniør Holger Hansen, Herlufsholm, og overværkfører Torben Ourø Jensen, Herlufsholm.

Konservative fik valgt fire: Postmester N. K. Hvidberg, Næstved, driftsleder Frank Martens, Gudedrup, fru Bente Hallas, Herlufsholm, og revisor Dedenroth-Schou, Herlufsholm.

Venstre fik valgt tre: Købmand Vagn Hansen, Næstved, fru Elise Soelberg, Herlufsholm, og gdr. Johannes Larsen, Menstrup.

Borgmester Svend Hansen blev tillige indvalgt i Storstrøms amtsråd med 4383 personlige stemmer - kun overgået af partifællen Søren Trolborg, den senere amtsborgmester, der fik 6926 stemmer.

Det ny byråd i storkommune Næstved valgte til borgmester Svend Hansen, til 1. viceborgmester Esther Jensen og til 2. viceborgmester postmester N. K. Hvidberg.

Onsdag den 11. marts holdt Herlufsholm sogneråd sit sidste møde, og dagen efter blev indgangspartiet til Herlufsholm kommunekontor muret til - en slags symbolsk markering af, at en epoke var endt og en ny begyndt.

Den ny storkommune havde forlængst besluttet at benytte Herlufsholms kommunekontorbygning i Ll. Næstved til domicil for kommunens tekniske forvaltning, og lokaliteterne overtoges snart af den nyudnævnte stads- og havneingeniør Vagn Andersen, Herlufsholms tidligere kommuneingeniør og af den ligeledes nyudnævnte bygnings- og brandinspektør J. C. Jørgensen.

Samtidig med disse afdelinger af kommunens forvaltning rykkede andre ud af Næstved rådhus, hvor pladsmangelen nødvendiggjorde en udflytning. Skatteinspektorat og folkeregister flyttedes over i den ledigblevne amtsgård, og skoledirektøren flyttede til Brotorvet. I det hele taget foretoges en rokering med forskellige kommunale afdelinger, så det blev nødvendigt at udgive en brochure, der kunne orientere borgerne om, hvor de kunne finde de fra rådhuset udflyttede afdelinger.

Tanken om et nyt og større rådhus havde allerede været fremme under sammenlægningsforhandlingerne, og der blev nedsat et rådhusudvalg på 8 medlemmer, som skulle undersøge behov og muligheder. Der gik en rum tid med at diskutere, om man ved at udvide det eksisterende rådhus kunne klare sagen, men allerede i november vedtoges at bygge et nyt.

For skolevæsenet medførte kommunesammenlægningen en masse problemer. Ikke mindst var det belastende, at man samtidig med storkommunens overtagelse af visse dele af Fladså kommune »arvede« Dyssegårdsparken. Her byggede Danmarks største bygherre, direktør Bøje Nielsen, Næstved, et nyt boligkvarter, som hver dag voksede med halvandet hus, og det var et meget stort og børnerigt kvarter.

I følge skoledirektør Axel Surlands redegørelse i maj 1970 ville Næstved skolevæsen fra det ny skoleårs begyndelse have 6200 elever fordelt på 316 klasser, og man ville få en følelig lokalemangel, indtil Sct. Jørgens skole i Syd, Kalbyrisskolen i Nord samt udvidelserne af Kildemarksskolen og Lindebjergskolen var færdige. Alene for at betjene Dyssegårdsparkens skolemæssige behov måtte man indrette skolelokaliteter i en række gårdhavehuse, som lejedes af Bøje Nielsen.

Den 8. september holdtes byrådsmøde, på hvis dagsorden stod behandling af den ny storkommunes første budget. Det balancerede med 89.344.151 kr., og det blev ved 2. behandling vedtaget med få ændringer. Udskrivningsprocenten steg med 2,1 pct. til 17,9 pct.

I samme møde vedtoges at indføre »spørgetid« i byrådsmøderne, således at borgernes spørgsmål skulle affattes skriftligt og indsendes til byrådets økonomiudvalg 14 dage før mødet. Spørgeren kunne i byrådsalen få lejlighed til at stille spørgsmålet mundtligt, og kunne så få det besvaret af borgmesteren eller det udvalg, hvorunder emnet sorterede.

Der havde længe forud i avisernes læserbrevkasser været efterlyst en spørgeordning, men nu, da en sådan kom, blev den sjældent benyttet.

Specielle gaver

Da Centralsygehuset blev indviet, var der stillet et par kunstneriske gaver i udsigt. Næstved kommune skænkede et relief, »Lægeurt«, udført af billedhuggeren Ib Wolffbrandt, Raunstrup, og det blev sat op på væggen ved indgangen til Centralsygehusets cafeteria.

Amtets sygehusudvalg og Centralsygehusets byggeudvalg havde rådført sig med Kunstfonden om sin gave, og resultatet blev en 16 meter høj jernskulptur, som billedhuggeren Børge Jørgensen, Unnerød ved Nykøbing Sjælland, skulle udføre. Han opbyggede skulpturen, som han kaldte »Livskredsløb«, hjemme, og efter færdiggørelsen blev den adskilt og transporteret til Næstved, hvor den opstilledes udfør Centralsygehusets patientbygning.

Hele skulpturen var i langsom bevægelse, trukket af en elektromotor; den brugte 372 døgn til at dreje en omgang. Dens vægt var 16 tons. Skulpturen »afsløredes« 8. december 1970; i følge læserbrevene modtog befolkningen skulpturen med meget blandede følelser, og kunstkere rykkede ud i avisspalterne for at »forklare« og forsvare værket.

Også Næstved fik en kostbar gave, nemlig Karrebæk mølle, som »Komiteen til Karrebæk mølles bevarelse« forærede byen. Komiteen havde ejet og vedligeholdt møllen siden 1943, da komiteen købte møllen af møller Alfred Olsen for 4200 kr.

Næstved kommune overtog sammen med gaven komiteens gæld på 2000 kr. samt forpligtelsen til at vedligeholde det gamle kulturminde, og det blev med årene en ganske kostbar affære. Kommunen havde indtil overtagelsen betalt nogle få hundrede kroner årligt for møllens funktion som sømærke - i følge gammel tradition.

Midt i oktober 1970 forelå fra overlæge Bøye Rasmussen, der var formand for kommunens narkotikaudvalg, en rapport, i følge hvilken man i Næstved havde konstateret tilstedeværelsen af 80-90 unge stofmisbrugere. Narkotikaproblemet var også kommet til Næstved. Overlægen understregede, at nævnte tal var større end tallene fra andre byer af Næstveds størrelse, og medens man dér var i gang med

bekæmpelse, så havde man i Næstved endnu ikke foretaget væsentligt. Overlægen imødeså, at man ville komme til at ofre millioner på den konto.

Det hed i rapporten, at unge stofmisbrugere holdt til i saneringsmodne huse uden lys og vand. »Unge misbrugere af stærke narkotika har opgivet enhver form for opdragelse og æstetiske følelser og lever i stedet som dyr i disse ejendomme, der er rene rottereder«. Sådan stod der i rapporten, og byrådet tog sagen op til drøftelse. Man fandt imidlertid, at problemet var så stort, at det måtte overlades til amtet til løsning på mellemkommunal basis; men i øvrigt etableredes et »Ungdomshus« som fristed for ungdommen i det hele taget.

Med disse og mange andre problemer gik man ind i 1971, hvor den første større begivenhed var indvielsen af Næstved svømmehal 9. januar. Et meget særpræget bygningsværk til 6 millioner. Svømmehallen indviedes 10 år efter at byrådets svømmehalsudvalg blev nedsat.

20. marts skete noget, der fik betydning for kommunen på længere sigt: papirfabrikationen på Gamle Magle Mølle ophørte, og de på virksomheden ansatte overførtes til Ny Magle Mølle. Gamle Magle Mølle havde da eksisteret i knapt 100 år.

Der var i 1870'erne en del små papirmøller i Danmark, og i 1875 omdannedes en gammel vandmølle ved Susåen til papirfabrik. Den var i 1889 ved at gå fallit, men just da stiftedes »De Forenede Papirfabrikker«, som organiserede produktion af papir og fik reddet bl. a. papirmøllen ved Næstved.

Nu i 1971 blev den gamle papirmølle standset, og Næstved kommune købte fabrikkens meget store areal og alle bygningerne, af hvilke en del udnyttedes midlertidigt af Civilforsvaret og en række private virksomheder. Kommunen havde sine planer om udnyttelsen af arealet, omend planerne endnu ikke var udarbejdet i detaljer.

I Storstrøms amtskommune var det besluttet at etablere et amts-erhvervsråd, men det viste sig, at der ikke kunne opnås enighed om ét, og så oprettede man to. Amtserhvervsråd Nord omfattede de sydsjællandske og mønske kommuner og fik hovedsæde i Næstved.

Det i forvejen eksisterende erhvervsråd for Næstved og omegn blev efter generalforsamlingsbeslutning opretholdt til løsning af specielle opgaver lokale for Næstved. Det havde kontorfællesskab med Turistforeningen, og virksomheden blev drevet under titlen »Næstved Erhvervs- og Turistkontor« indtil 1984, da det lokale erhvervsråd udskilte sig fra dette samarbejde.

Den 5. maj 1971 kom boligministeriets godkendelse af Statens Åndssvageforsorgs planer om på de til formålet reservede arealer i

Næstved Syd at opføre et åndssvagecenter - et kæmpeprojekt, hvis opførelsessum var anslået til 104,7 million. Det skulle rumme 400 patienter og et personale på 450.

3. juni traf Næstved byråd beslutning om selv at igangsætte et andet stort byggeri i Næstved Syd, nemlig Nøddeskovskolen, der var projekteret til 25 millioner, og det var Næstveds hidtil dyreste skolebyggeri.

I disse år var landevejstrafikken i stærk fremgang på DSB's bekostning, og med sommerkøreplanens ikrafttræden 1971 stoppede DSB persontogtrafikken mellem Næstved og Slagelse. Næstved-Slagelsebanen åbnedes 15. maj 1892 med en række små, hyggelige stationer langs sporet. Hele projektet havde kostet 3,5 millioner.

Banen var rentabel, indtil landevejstrafikken i 1950'erne påførte jernbanerne hård konkurrence, og 23. maj 1971 kørte så det sidste passagertog på strækningen.

Til gengæld var landevejstrafikken blevet af et sådant format, at der måtte gøres noget for at lede den tunge trafik udenom Næstveds bykerne. Først og fremmest skulle der gøres noget ved den smalle indkørsel i Lille Næstved, hvor den vestfra kommende trafik skulle fordeles til Ringsted, Køge, Vordingborg og Præstø. Til at foretage denne fordeling projekterede man »Brogadekrydset«, og det medførte, at nogle ejendomme måtte nedrives.

Blandt disse var »Fønixteatret«, der var opført af skuespilleren Ewald Petersen i 1924. Det var et markant kunstens tempel med granitsøjler langs facaden og med en natblå himmel med lysende stjerner hvælvende sig over tilskuerpladserne; over prosceniet i keramikrelief en stolt »Fugl Fønix«, udført af den gamle Næstvedkunstner K. Hansen Reistrup.

Men Næstved fik sit første trafikregulerede kryds i stort format med trafiklys og opmarchbaner.

Søndag den 7. november dette år blev en fodboldhistorisk dag: NIFs 2. divisionshold drog om morgenen til Horsens for at møde det lokale hold dér, og under visse omstændigheder havde Næstved en mulighed for at rykke op i 1. division, så der var fodboldfeber i Susåstaden. Næstved Tidendes sportsredaktion havde etableret telefonforbindelse fra sin sportsmedarbejder på Horsens stadion til et højtaleranlæg, som gjaldede hans reportage ud over en tusindtallig menneskemængde forsamlet på Næstved Tidendes gårdsplads og Daniaparkeringen. Begivenhederne i Horsens var det rene drama. Kampen sluttede 1-1, men da omstændighederne var med Næstved (de rigtige tabte på andre baner), var det et nyoprykket førstedivisionshold, der om aftenen vendte hjem til Susåstaden.

Her blev holdet i en sen aften modtaget på rådhuset og hyldet af byrådet med viceborgmester Esther Jensen som talsmand. Rådet havde i et ekstraordinært møde, som tak til holdet, bevilget 50.000 kr. til klubhusfonden.

24. november 1971 udkom dagbladet »Aktuelt«s lokaludgave i Næstved for sidste gang; det var tredje gang bladdøden høstede i byen, hvor der nu kun var ét dagblad tilbage, Næstved Tidende. Det socialdemokratiske blad i Næstved udkom første gang 2. januar 1899 som »Sydsjællands Social Demokrat« med 2000 abonnenter og Josef Hansen som redaktør. Bladets sidste redaktør var Henry Poulsen.

Vindue åbent til hele verden

I 1971 modtog kommunen et stigende antal af anmodninger fra private borgere om tilladelse til at rejse TV-master. Utilfredshed med det danske TV-program og muligheden for via en tilstrækkelig høj mast at hente udenlandske programmer ind i stuen, fik mange til at ofre, hvad det kostede, men tilladelse skulle altså indhentes.

Med udsigten til en uskøn skov af høje TV-master i byen besluttede Næstved byråd at gå ind i sagen og søge tilhængerne af udenlandsk TV samlet om én mast - en fællesantenne. Det var gennemført andetsteds i Danmark. Det blev ejendomsudvalgets formand, Poul Nielsen, og arkitekt Mogens Reker, teknisk forvaltning, der kom til at styre denne udvikling.

Der blev holdt borgermøde og stiftet »antennelaug«, og man modtog fra flere store firmaer tilbud om at skaffe hele Næstved udenlandske TV-programmer ind i stuen på abonnementsbasis. 23. november godkendte byrådet et kontraktforslag med firmaet Anton Petersen i Kolding, som via én høj TV-mast påtog sig at skaffe samtlige husstande mulighed for at modtage to svenske og tre vesttyske TV-programmer samt det enlige danske.

Anton Petersen kom hurtigt i gang. TV-masten rejstes ved Glentevej, hvor dens antennesektion bragtes op i 89 meters højde, og de enkelte abonnenter fik kontakt gennem nedgravede ledninger. Et vindue var åbnet ud til den vide verden.

Storkommune-problemer

I 1971 og 1972 tårnede sig op en række problemer i forbindelse med bortskaffelse af storkommunens affald. Den kommunale losseplads på Ydernæs var udvidet på den måde, at man havde indhegnet en del af »Pouls Vig«, og i denne styrtede man så Næstveds »skrald«. Dette affødte imidlertid udsivning af forurenede vand i Karrebækfjorden til skade for fjordens fiskebestand.

Hertil kom, at man det meste af året måtte fjerne et tykt lag slam og mudder fra bunden af havn og kanal, for at disse bestandig kunne holde den rette dybde. Slam og mudder sejlede man ud og dumpede i Smålandshavet udenfor Karrebæksminde. Hertil havde kommunen indhentet tilladelse fra miljøministeriet.

Med hensyn til det våde affald fra byens kloaknet, så kom man allerede i 1972 i gang med omdannelse af Næstveds rensningsanlæg ved kanalbredden til et moderne biologisk anlæg - et arbejde til godt 13 millioner kroner. Det skulle rense spildevandet fra 36.000 borgeres husholdninger samt industrivirksomhedernes spildevand - minus Magle Mølle papirfabrik, der havde fået pålæg om selv at etablere et rensningsanlæg, thi det var hovedsageligt Magle Mølle, der var årsag til ophobningen af mudder og slam i havn og kanal.

I 1972 reagerede fiskerne mod dumping af slam og mudder såvel i Karrebækfjorden som i bugten udfor Karrebæksminde ved en henvendelse til ministeriet.

Sagen blev yderligere aktuel, da byrådet besluttede at lade havn og kanal gøre endnu dybere. Dette ville medføre udlosning i Smålandshavet af endnu større mængder mudder og slam, som via papirfabrikken var befængt med kviksølv og andre for fiskebestanden skadelige stoffer.

Aviserne bugnede af mere og mindre saglige indlæg fra harmfulde læsere, og andre medier blandede sig i koret.

Hvad skulle byrådet gøre? Man havde højeste myndigheds tilladelse til at »dumpe« i Smålandshavet samt til etableringen af lossepladsen i »Pouls Vig«.

20. juni offentliggjorde Næstved Tidende et læserbrev fra dyrlæge Erik Greve, Ganges Bro, der foreslog at grave store bassiner i ubenyttede arealer på Ydernæs og deri fylde slammet fra havn og kanal.

I juli holdt byrådet et ekstraordinært møde, på hvilket besluttedes at ophøre med udlosning af slam fra havn og kanal i Smålandshavet, så snart man kunne få etableret en pumpestation ved kanalbreden, som kunne pumpe slammet ind på arealer ved Ydernæsgården.

Desuden vedtoges det at forhandle med Magle Mølle, der allerede af en landvæsenskommission var pålagt at foretage en effektiv rensning af affaldet fra papirfabrikationen, før det udleddes i havnen.

I november sejledes så sidste last slam ud på Smålandshavet, og indpumpningen på Ydernæs begyndte. I marts kom der besked fra landvæsenskommissionen til Magle Mølle, at papirfabrikkens ny rensningsanlæg skulle gå i drift senest oktober 1974, ligesom det pålagdes Næstved kommune at etablere deponeringsplads til slammet - hvilket sidste jo altså var vedtaget i byrådet.

Med finanserne stod det ganske godt til i Næstved. I byrådsmødet 23. januar 1973 kunne borgmesteren forelægge et kommuneregnskab, der balancerede med 103.096.670 kroner og viste et overskud på 26 millioner. Alene på skattekontoen var kommet 10 millioner mere end budgetteret. Men der var opgaver nok at bruge penge på. Byrådet vedtog at hensætte 10 millioner til byggefond, 6 millioner til dispositionsfond og 5 millioner til nyanlæg.

Skolebyggeriet krævede stadig flere millioner. I februar 1973 stod Nøddekovskolen klar - fem måneder før lovet. Det var et meget moderne skolebyggeri udført under voldsomt tidspres. Storbyggeriet »Dyssegårdsparken« fortsatte, og alene det behov, som storkommunen her havde »arvet« fra Fladså, belastede Næstved hårdt. Omkostningerne ved opførelsen af Nøddekovskolen kom op på 35 millioner, men den havde også plads til 850 elever.

I Næstved Nord færdigbyggedes Kalbyrisskolen - også et markant skolebyggeri - og med disse til skoler var Næstveds akutte skoleproblemer løst. Men flere nye trængte sig på. Herom vidnede en livlig debat i skolenævn, skolekommission og andre organer, der beskæftigede sig med storkommunens skoleforhold.

Ved kommunesammenlægningen havde storkommunen fået 17 skoler at tage vare på, og ikke mindst skoleforholdene i landområderne gav myndighederne en hel del at spekulere over.

1. april overtog Storstrøms amt i henhold til gældende lov Næstved gymnasium, og det fik et par bitre borgmesterord med på vejen. Svend Hansen sagde i byrådet 22. maj:

- Næstved gymnasium er mindst 9 millioner værd, og vi er tvunget til at aflevere det gratis. Jeg må beklage, at vi er underlagt en bestemmelse herom truffet i et ministerium.

Borgerne spørges

Alting voksede i Næstved storkommune, også indbyggertallet, og planlæggerne havde travlt. Men bystyret handlede ikke egenrådigt med hensyn til fremtidige dispositioner - man tog borgerne med i planlægningen af kommunens fremtid. Dette manifesterede sig på den måde, at man i november indbød borgerne til en udstilling af plancher, hvorpå vistes Næstveds hidtidige byplanmæssige udvikling og det nuværende stade samt forslag til den fremtidige udvikling, målsætning og kommuneplanlægning.

Det var et oplæg udarbejdet af byplanlæggerne, og det opfordrede man borgerne til at sætte sig ind i for derefter at fremkomme med egne ønsker og ideer.

De kommunale myndigheder gav hermed borgerne mulighed for medbestemmelse og indflydelse vedrørende den kommunale planlægning. Der holdtes borgermøder, hvor kommunens teknikere gennemgik planlægningen med de fremmødte, og der etableredes en række studiekredse, som debatterede emnerne for så selv senere at udforme forslag.

På et afsluttende borgermøde drøftedes så Næstveds fremtidige udvikling og udseende, og på dette møde forekom en livlig meningsudveksling mellem kommunalpolitikere, byplanlæggere, teknikere og borgere.

Det blev stærkt fremhævet i borgmesterens nytårsudtalelse på tærsklen til 1974, at man fra byrådets side lagde vægt på at høre borgernes mening før løsning af store opgaver. Borgmesteren betegnede iøvrigt 1973 som »et stort kommunalt år« og nævnte blandt årets resultater, at Nøddeskovskolen og Kalbyrisskolen var færdiggjort samt at man havde igangsat 3. etape af Sct. Jørgens skole.

Rensningsanlægget var taget i brug, og man havde fået sikret Næstved vand for en lang årrække ved ny boringer ved Hjelmsøllille og udvidelse af vandvindingsretten ved Pindsobro og vandværket der.

Den 5. marts holdtes kommunevalg, og det gav nogle forskydninger: Konservativt gik ned fra 4 mandater til 2, radikale fra 2 til 1, Fremskridtspartiet og SF kom ind med hver 1, og Venstre gik frem fra 3 til 4,

Interiør fra Det røde Pakhus i Riddergade, hvis pommerske fyrrebjælker og andre værdier man ønskede at bevare. I begyndelsen håbede man, at det skulle blive et »Foreningernes hus«

medens Socialdemokratiet bevarede sit solide flertal med 12 mandater. Borgerne havde atter talt.

De blev også spurgt, om de ville være med til at bevare det røde pakhus i Riddergade. Det ejedes af Wilh. Smith A/S, som allerede i 1973 ville af med det. Museumsinspektør F. Michelsen så værdien i den gamle bygning, der var fredet i klasse B, og en aktietegning blev iværksat for at samle midler til at bevare huset; men den stoppede, da Sparekassen Bikuben, Næstved, købte huset med samme sigte.

Der var bred enighed om, at huset skulle bevares og blive til en slags »Foreningernes hus i Næstved«. 6. marts 1973 havde man holdt møde om sagen, og 25 organisationer og foreninger var repræsenterede. Der var stor velvilje - men næsten ingen penge. Kun Tømrermesterforeningen var klar til at lægge 50.000 kr. på bordet.

I marts 1974 blev så stiftet »Den selvejende Institution Det røde Pakhus« med denne bestyrelse: direktør P. Smith Petersen, formand, lrs. H. Juulsgaard, næstformand, men han overtog meget hurtigt formandsposten, arkitekt Aage Nielsen, kasserer, arkitekt Knud Toft-

Lrs. Hugo Juulsgaard, særdeles aktiv formand for Turistforeningen i mange år og i begyndelsen formand for den selvejende institution Det røde Pakhus

vad, bygnings sagkyndig, samt afdelingsformand H. C. Jensen, halinspektør K. Knudsen og amtserhvervschef Bent Cervin.

Bestyrelsens opgave var at samle penge, så institutionen kunne købe huset af sparekassen, og der udfoldedes mangeartede bestræbelser. Man var så heldige, at 1975 blev erklæret for »det europæiske bygningsfredningsår«, og således foranlediget bevilgede Finansudvalget til det røde pakhus i Næstved 200.000 kr. Næstved kommune erklærede sig villig til at betale det samme, som en indsamling blandt borgerne gav, og i februar kunne institutionen købe pakhuset. Nu skulle det så restaureres og indrettes, og indsamlingen blandt borgerne fortsattes.

Den 29. marts kunne Ford Næstved indvie sit ny, pompøse bilhus i Næstved Erhvervsområde Holsted Nord, og det var indledningen til et særligt kapitel i Næstveds erhvervshistorie. Holsted Nord var forberedt af Herlufsholm sogneråd, men det blev efter kommunesammenlægningen Næstved kommunes opgave at realisere og udbygge planen, og denne udviklede sig hurtigt; - snart flyttede tre andre bilfirmaer ud i det ny erhvervsområde, H. O. Birksteds store byggemarked etableredes, Falcks Redningskorps, Texaco Oil og flere andre virksomheder flyttede ud i Holsted Nord, der også afgav plads til Næstveds ny store handelskolebyggeri.

1974 blev året, hvor Næstved skiftede kommunaldirektør, idet Arne

Kommunaldirektør Arne Thomsen (tv.) forlod 1974 sin post efter 33 år i kommunens tjeneste, og han afløstes af Arne Engberg, der fra 1941 havde tjent sig op gennem graderne

Thomsen i juni bevilgedes afsked efter 33 års højest fortjenstfuldt virke i Næstved kommunes tjeneste; til hans efterfølger valgtes kontorchef Arne Engberg, som i 1941 var blevet ansat som kontorelev på Næstved rådhus, og som siden var avanceret op gennem graderne.

Kommunen køber Kähler

I sommeren 1974 blev det klart, at familieaktieselskabet Herman A. Kähler ikke kunne føre den gamle, historiske virksomhed videre. Nils J. Kähler havde forlængst forladt de keramiske værksteder for at begynde egen virksomhed andetsteds, og broderen Herman J. Kähler var flyttet til Viemose for ligeledes at begynde for sig selv.

Aktieselskabet averterede i juli det historiske foretagende til salg, og Næstved kommune købte for 140.000 kr. samtlige aktier. Kommunen overtog samtidig gælden.

Foruden den keramiske virksomhed omfattede overtagelsen en udlejningsejendom med 20 lejligheder, en villa og 10.000 kvadratmeter jord samt fabrikkens varelager og kunstgenstande.

Den keramiske virksomhed solgtes i november til et nyt aktieselskab »A/S Kähler« ved købmand Villy Ehlers og keramikere Palle Michael og Bøje Degener, der efter et par års drift solgte til direktør Bøje Nielsen, hvis konkursbo så i 1983 solgte hele virksomheden til fru Nina Jørgensen, Enø.

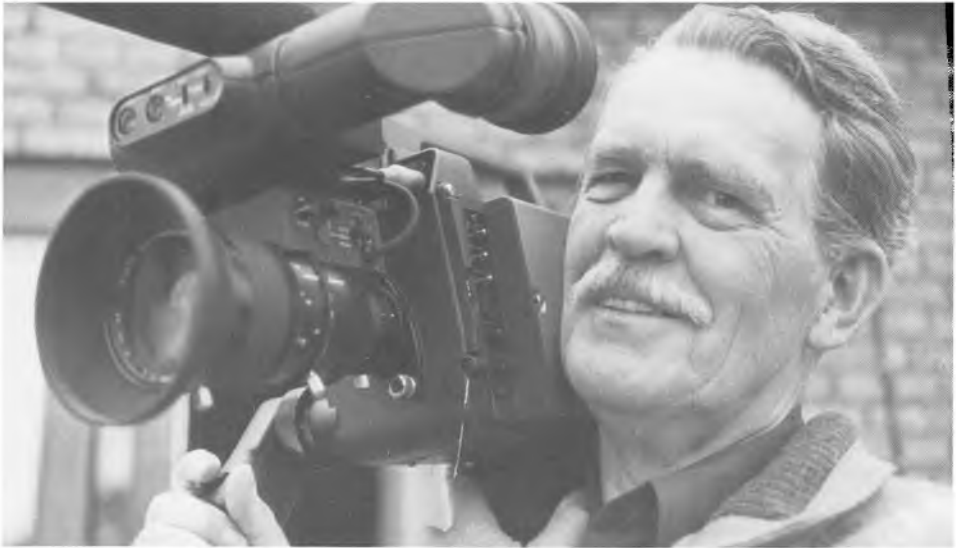
Den 1. april 1975 markerede Næstved, at borgmester Svend Hansen havde 25 års jubilæum som medlem af Næstved byråd. 33 år gammel indvalgte han i byrådet, og 11 år senere blev han valgt til borgmester uden modkandidat. I jubilæets anledning mindedes man hans første større opgave som borgmester: at sikre placeringen af Statens Åndssvageforsorgs ny store forsorgsinstitution i Næstved, og at sikre, at verdensfirmaet Nordisk Ventilator Co. forblev i Næstved. Den store virksomhed var på vej til at skabe sig hovedsæde et andet sted, da det ved personlig forhandling mellem Svend Hansen og S. T. Westenholz lykkedes at bevare NV's domicil i Næstved.

En tredje stor opgave for Svend Hansen som borgmester var gennemførelsen af kommunesammenlægningen i 1970.

I anledning af jubilæet afsløredes Næstvedkunstneren Harald Es-sendrops maleri af Svend Hansen, ophængt i byrådssalen, hvor i forvejen hængte malerier af borgmestrene A. M. Kristensen, Regnar Calum og Th. Tidemand.

Svend Hansen indvalgte i 1970 i Storstrøms amtsråd, men i sit

Filmproduceren Arne Rasmussen, skaberen af Næstveds filmkrønike - historie i levende billeder

jubilæumsår ansøgte han af helbredsmæssige grunde om tilladelse til at udtræde af amtsrådet, hvilket blev imødekommet.

Den 15. april 1975 indviedes plejehjemmet »Engparken«, som var sidste etape af et meget stort handicapprojekt. Dette var påbegyndt i 1964, da arkitekt Peter Karstensens tegnestue skitserede første etape: kollektivhusene. Det blev med årene til en stor handicap-institution, selvejende og drevet af Samfundet og Hjemmet for Vanføre og Vanførefonden i samarbejde med Næstved kommune.

Det var Svend Hansen, der i egenskab af lokalformand for De vanføres Boligselskab overdrog hjemmet til kommunen og socialudvalget, hvis formand, viceborgmester J. O. Hass, beklædte formandsposten i bestyrelsen for institutionen. Plejehjemmet, der var landets mest moderne i sin art, havde kostet 14 millioner.

Næstvedhistorie i levende billeder

23. maj 1975 viste filmproducenten Arne Rasmussen, Næstved, ved en forestilling i Scalateatret sin farve-tonefilm »Af Næstveds krønike«, hvori han viste optagelser fra betydningsfulde Næstvedbegivenheder i tiden 1973-74. Det var altså en film af byhistorisk betydning, og forevisningen fik da også til følge, at Arne Rasmussen fik en aftale med Næstved kommune om at fortsætte denne måde at skrive byhistorie på.

I Næstved by- og egnshistoriske arkiv forvares nu en film fra hvert år siden da - til disposition for foreninger og andre, der vil dyrke byhistorie ved at se denne filmiske Næstvedkrønike. Kapelmester Poul Birkum har komponeret og indspillet en del af musikken til Arne Rasmussens film.

Det var gået stærkt for Næstved i 1960'erne, men nu kunne man i følge planlæggerne forvente en stagnation. Storstrøms amt bad i slutningen af 1975 kommunerne om en rapport med hensyn til forventningerne til fremtiden. 26. november vedtog Næstved byråd en sådan rapport til amtet. Heri understregedes nødvendigheden af, at »der tages højde for stagnerende befolkningstilvækst i Næstved kommune i de prognoser, byens planlæggere arbejder efter«.

I 1970-72 havde Næstved den procentvis største tilvækst på Sjælland, nemlig 2,2 pct. mod landsgennemsnittet 0,8 pct. Nu i 1975 opererede man med en tilvækst på 1,5 til 2,0 pct.

- Det medfører, sagde planlæggerne, at der ikke er behov for yderligere arealudlæg til boligformål til år 1987 ud over dem, der allerede er udlagt eller foreslået udlagt, og heller ikke erhvervslivet vil få brug for mere plads før i 1987, hed det i rapporten.

Kæmpe-institution i Næstved

Den 16. juni 1975 forestod socialminister Eva Gredal den officielle indvielse af det kæmpemæssige åndssvage-forsorgscenter, som da var opført og igangsat i Næstved Syd. Tanken om denne centralinstitution opstod i 1961, og fire år senere købte Socialstyrelsen arealerne af Næstved kommune. Byggeriet begyndte i maj 1972.

Etagearealet udgjorde 30.000 kvadratmeter, hvoraf 14.500 var beregnet anvendt til boligformål for klienter. Institutionen havde plads til 500 klienter, og der var normeret job for 559 medarbejdere.

Allerede fra starten rejstes fra personalegruppens side en voldsom kritik af institutionen. Det hævdedes, at den aldrig burde være bygget.

- Den er for stor, den fungerer ikke efter hensigten og medvirker ikke til normalisering af forholdet mellem åndssvage medborgere og normale, hed det i læserbreve i avisen.

Det hævdedes endvidere, at »man havde skrabet bunden« for at kunne starte med 480 klienter, at man havde taget klienter ind, som ikke havde behov for at opholde sig på mammut-institutionen, og at man havde affolket og nedlagt små, velfungerende institutioner.

I månedsvis debatteredes den ny institution på læserbrevsbasis, og der tegnede sig to divergerende opfattelser af åndssvageproblemet: 1) i så vid udstrækning som muligt at få klienterne integreret i samfundet ved udflytning i miljøer mellem andre borgere, og 2) bl. a. fra lægelig side fremførtes, at klienterne ikke kunne få kontaktbehov og behandlingsbehov dækket ude i beskyttede miljøer, og at institutionen i Næstved derfor ikke var overflødig, men nødvendig.

Debatten var meget følelsesladet og langvarig, men omsider stilnede den af, og 4. juni holdt centrets personale deres egen indvielsesfest med 800 deltagere - og kom derved i caramboulage med Socialministeriet, der havde fastsat datoen for indvielsesfestligheden til 16. juni. Men ministeriets fest blev også holdt, så åndssvageinstitutionen i Næstved blev indviet ved to festligheder.

Den havde kostet 137 millioner, og dens drift var budgetteret til 24 millioner om året.

Andre og større arbejder i og ved Næstved var samtidig under forberedelse, og 2. marts 1976 holdt Næstved kommune licitation på

opførelsen af et nyt vandværk ved Hjelmsøllille samt etablering af en 17 km lang ledning, som skulle befordre vandet ind til byen. Arbejdet begyndte i april og var anslået til at vare i to år. Pris 40 millioner.

Ligeledes i begyndelsen af 1976 begyndtes opførelsen af specialarbejderskolen ved Vordingborgvej - en institution til 13 millioner.

Der var også hårdt brug for initiativer og igangsættelse af arbejder, thi i slutningen af 1975 og i vinteren 1976 øgedes antallet af arbejdsløse stærkt. Byrådet iværksatte adskillige beskæftigelsesarbejder, bl. a. en række sti-anlæg rundt om i kommunen og sikring af kanalbredderne med stensætninger.

En af de mere usædvanlige beskæftigelsesforanstaltninger var kommunens udbud af »lysthaver«. Næstved kommune havde med henblik på fremtidigt byggeri købt en række gårde i udkanten af byområdet, og da man erfarede, at mange gerne ville have en plet jord, hvorpå de kunne dyrke mindre afgrøder til husholdningen og samtidig have noget at beskæftige sig med, udlagde kommunen en del af sin landbrugsjord som kolonier af »Lyst- og fritidshaver«.

Der udlagdes sådanne kolonier ved Østre Ringvej, Kalbyrisvej, H. C. Andersensvej, Fodbygårdsvej og i Ladby. Haverne lejedes ud for et år af gangen, og det kostede 100 kr., men så var der også lagt vandledning ud til afbenyttelse ved vanding. Haverne blev »revet væk«.

1. juli indtraf en ændring af bybusdriften. Gennem 24 år havde vognmand Jens Andersen, og efter ham sønnen Aksel Andersen, klaret bybuskørslen på privat basis. Sidstnævnte havde, motiveret med urentabel drift og afslag på ønske om takstforhøjelse, meddelt at han 1. juli ophørte med driften.

På et lukket byrådsmøde overdrog byrådet derpå driften af Næstveds bybusser til DSB.

Den 2. juli indviedes Det røde Pakhus efter endt restaurering, og ved denne lejlighed præciserede borgmester Svend Hansen i sin tale, at den selvejende institution bag pakhuset ikke måtte regne med Næstved kommune som sikkerhedsnet for den fremtidige drift af pakhuset.

I juli 1976 gav »Cirkus Dania« forestillinger på Dyrskuepladsen, og det var et lille stykke Næstvedhistorie - om officerssønnen Claus Jespersen, der stak af fra gymnasiet for i stedet at kaste sig ud i cirkuslivet med Cirkus Benneweis, efter at han havde truffet cirkusprinsessen Diana Benneweis i Næstved, hvor hun fik rideundervisning.

Showbizz lå godt for Claus Jespersen fra Næstved, som sammen med Diana blev et cirkusnummer af international klasse, ligesom de to blev populære ledere af Cirkusbygningen i København i Benneweis-regi.

Næstved Kvægtorv og offentlige slagtehus midt i billedet fungerede fra 1923 til 1976, da aktieselskabet opløstes. Næstved kommune købte hele komplekset, hvoraf nu kun hovedbygningen længst til venstre bevaredes

Men i 1976 forlod Claus Jespersen Benneweifamilien for at starte sin egen cirkus, »Cirkus Dania«. Det gik ikke. Claus strandede med sin cirkus, som opløstes midt i sæsonen 1977, men han klarede sig på anden vis i showbranchen, indtil han i 1984 blev genoptaget i Cirkus Benneweis i Cirkusbygningen i København.

Næstved, der havde så rige ryttertraditioner i forbindelse med 4. Dragonregiment, senere med Gardehusarregimentet og med Sydsjællands Rideklub, havde i 1976 to ryttere med ved Olympiaden i Montreal: den 35-årige seniorsergent Tony Jensen på »Fox« og den ganske unge Nils Haagensen på »Løvenstern«. De var med til at sikre Danmark en 6. plads i dressurridning, og Tony Jensen blev nr. 12 individuelt, så de blev ved hjemkomsten hyldet af borgmesteren på rådhuset.

I august holdt »A/S Næstved Kvægtorv og offentlige Slagtehus« sin sidste generalforsamling. Selskabet var stiftet i 1923 med det formål at etablere et ugentligt kreaturmarked med dertil knyttet eksport og offentligt slagtehus i Næstved. Der var ved stiftelsen 500 aktionærer.

Virksomheden på »Kvægtorvet«, som institutionen hed i daglig tale, var et specielt indslag i købstadens liv, men efter 50 år var tiden løbet fra »Kvægtorvet«, og med advokat Erik Andersen som likvidator opløstes selskabet. Næstved kommune købte bygningerne.

I november udsendte det danske postvæsen en serie ny frimærker med motiver fra glasproduktionen. Det var den 23-årige Næstved-kunstner Helle Jessen, der havde tegnet frimærkerne på bestilling fra postvæsenet, hvis talentspejdere havde set hendes bidrag til en udstilling foranstaltet af Kunsthåndværkerskolen. Helle Jessen var fjerde-årselev på skolen, og den ærefulde bestilling var en stor opgave for den unge kunstner, men hun gik til sagen med frisk mod og tegnede motiverne efter forstudier på Holmegaards Glasværk.

Den sidste større begivenhed i Næstved i 1976 var indvielsen af Dansk Blindesamfunds plejehjem »Solgaven« ved Østre Ringvej, indeholdende 57 plejeboliger og en række fællesfaciliteter - en smuk tilføjelse til Næstveds i forvejen rige institutions-flora. Pris 18 millioner.

Med et lettelsens suk

Tirsdag den 13. januar 1977 vedtog byrådet efter en lang debat Næstved kommunes dispositionsplan. Debatten drejede sig hovedsageligt om, hvorvidt industribyggeriet på Ydernæs skulle stoppes eller fortsættes. I planen foresloges at udlægge yderligere 20 hektarer til industribyggeri, men et flertal i teknisk udvalg var stemt for i stedet at udlægge arealet til rekreative formål; herfor stemte i byrådet 10, medens 11 stemte for industriarealets udvidelse. Slutteligt tiltrådtes dispositionsplanen af et enigt byråd.

Formanden for teknisk udvalg, Per Andersen, sagde ved den lejlighed: »Det er med et lettelsens suk, vi nu fremlægger planen til godkendelse. At det har taget næsten 6 år at nå så vidt, skyldes bl. a., at vi har taget befolkningen med i planlægningen. Jeg beklager, at ikke mange flere har taget del i arbejdet, men nu kan ingen sige, at de ikke har haft lejlighed til at komme til orde i forbindelse med udarbejdelsen af Næstveds dispositionsplan«.

I januar 1977 kulminerede en heftig debat om nyt hotelbyggeri i Karrebæksminde. I 1970 havde direktør Bøje Nielsen, Næstved, med rette kaldet Danmarks største bygherre, forelagt kommunen en plan om opførelse af et feriehotel i Karrebæksminde - et feriecenter efter spansk mønster, »Apartementos«. Lignende feriecentre havde han tidligere opført andre steder i landet, bl. a. ved den jyske vestkyst.

Sommerhusejere og fiskere protesterede voldsomt, og tilladelsen til byggeriet blev først givet i begyndelsen af 1977 - efter at byrådet havde kasseret tre udkast til hotelbyggeriet. Men modstanden var ikke helt nedkæmpet, og efter at byggeriet var godt i gang, anrettedes i pinsen omfattende hærværk på byggematerialer og entreprenørmaskiner.

Dog kunne man indvie feriehotellet i Karrebæksminde 9. december 1977. Det var Bøje Niensens sjette i sin art, og der var investeret 360 millioner i dem. Hotellet i Karrebæksminde var det mindste af dem. Næstved kommune havde ved forhandling med bygherren sikret sig at dette feriecenter og hotel vederlagsfrit skulle overdrages til Næstved kommune 50 år efter indvielsen.

7. marts opdagede en morgenduelig Næstvedborger, at mini-statuen af Peder Bodilsøn på Hjultorv i nattens løb var fjernet fra sin snoede sokkel. Byrådet udsatte en dusør på 5000 kr. for mysteriets opklaring og statuettens tilvejebringelse. Statuetten var udført af billedhuggeren Mathilius Schack Elo og opsat på mindebrønden ved byjubilæet i 1935. Den form, figuren var støbt i, var forsvundet, så en rekonstruktion var ikke mulig.

Imidlertid blev Peder Bodilsøn fundet 12. maj af soldater på øvelse i Iselingskoven, og figuren var uskadet. Soldaterne fik dusøren, og statuettens indtog atter sin plads på Hjultorv.

Det borgerlige Fugleskydningsselskab af 1966 holdt 5. juni sin traditionelle skydning på Gardehusarkasernens skydebaner, og ved den lejlighed toges i brug en meget gammel salutkanon, som var fundet i defekt tilstand i museets have. Restauratør Carøe Ravn havde tidligere foranlediget stiftet en »kanonfond«, hvortil selskabets skydebrødre ydede så stor en skærv, at man kunne engagere tømrermester Bent Jørgensen og smedemester Sigvard Holm til at bringe kanonen i fordums herlig stand, så den atter kunne anvendes som i gamle dage, da tidligere tiders fugleskydningsselskaber benyttede den.

Kanonen overdroges museets samlinger på betingelse af, at skydebrødrene hvert år den 5. juni kunne hente kanonen og benytte den i sit ceremoniel med Carøe Ravn som kanonér.

På initiativ af redaktør Knud Rasch udkom 9. august 1977 bogen »Næstveds Borgmester« i anledning af, at Svend Hansen 13. august fyldte 60 år. I bogen skildredes borgmesterens indsats for sin by på den vis, at 25 Næstvedborgere hver havde skrevet sit kapitel om borgmesteren.

Fødselsdagen blev en stor festdag med megen hyldest til ham fra alle sider i bysamfundet. Blandt gratulanterne var en deputation fra Centerforeningen Sct. Jørgens Park, der mødte med dagens mest originale gave - en ged »til afgræsning af borgmesterens græsplæne«.

I august rettede byrådet en bebrejdende forespørgsel til Århus købstadsmuseum, »Den gamle By« - hvad det blev til med rejsning af den fløj af den middelalderlige Næstvedejendom »Gøyernes Gård«, som i 1956 blev nedrevet og pakket i kasser, der sendtes til »Den gamle By«?

Så fik Næstved løfte om, at arbejdet med genopførelsen skulle begynde i foråret 1978, såfremt Næstved kommune ville yde 800.000 kr. af den sum på 1,5 million, som byggeriet ville koste. Det svarede byrådet ja til, thi beløbet var forlængst afsat til formålet.

Svært at administrere

I 1970'erne vanskeliggjordes administrationen af Næstved kommune af Folketingets kriselovgivning, der gang på gang uden varsel kuldastede kommunernes planlægning og budgetlægning. Således beklagede man sig meget i byrådets møde 6. september 1977 over, at regeringens kriselovgivning atter greb voldsomt ind i det da færdiggjorte budget. Dette balancerede med 289.460.838 kr. - en forhøjelse i forhold til året forud på 34 millioner.

Kriselovgivningen pålagde nu kommunen nye byrder, og hvis Næstveds skatteprocent skulle holdes, så kunne man se, at der måtte tages 23 millioner af den opsparede kapital, og desuden måtte man påny til at gennemgå budgettet og foretage beskæringer og flere besparelser.

Ved 2. behandling tiltrådtes et budget, der var betydeligt ændret, men fortsat med uændret skatteprocent på 15,4.

Det var utilfredsstillende vilkår, som man nok kunne ærgre sig over; men der var da også noget at glæde sig over: 11. september fik Næstved uventet en verdensmester, idet den da 36-årige Næstved-skytte Benny Seiffert i Antibes i det sydlige Frankrig erobrede VM i skeetskydning med 196 træffere af 200 mulige. Et flot resultat opnået blandt verdens allerbedste skytter.

Ved en modtagelse på rådhuset hyldede borgmesteren den ny verdensmester og overrakte ham den meget sjældent uddelte »Næstved-Trold«, udført i stentøj af Arne Bang, samt 1000 kr. til anvendelse i skytteforeningens arbejde.

Op gennem den sidste halve snes år var tilgangen til Næstved Handelsskole taget stærkt til, ligesom undervisningsplanen gang på gang var udvidet i takt med tidens krav. Handelsskolens bygning på Farimagsvej havde i mange år ikke været i stand til at rumme alle aktiviteterne, og undervisningen foregik nu fordelt på en række lokaliteter i byen.

Sideløbende var planlagt en ny, stor handelsskole, tegnet af arkitekt Knud Toftvad og beregnet til opførelse i Holsted Nord området, men det gik meget trægt med at få byggetilladelse. Da denne endelig kom

for første etapes vedkommende i 1976, gik man straks i gang, og den stod færdig til indvielse i august 1977.

Dette første afsnit af det planlagte handelsskolebyggeri var på 2000 kvadratmeter og kostede 9 millioner, men kun godt halvdelen af de 1000 elever, der frekventerede Næstved Handelsskole, kunne undervises her.

Udvikling på kirkeligt område

Næstveds ekspansion på de hidtil skildrede områder måtte også få følger på det kirkelige gebet, og de kirkelige myndigheder havde da også længe lagt planer for at følge udviklingen op. Sct. Mortens menighedsråd, hvorunder Næstved Syd sorterede, havde forlængst registreret de krav, de nyopståede boligområder: Sct. Jørgens Park, Dyssegårdsparken, Ferskenparken m. v. stillede, og 7. februar 1978 nedlagdes tre grundstene til den ny Sct. Jørgens kirke - nabo til Nøddeskovskolen.

De tre grundstene var »Munkesten«, hentet fra den 600-årige Sct. Mortens kirke, og de blev nedlagt i kirkens fundament af kirkeminister Jørgen Peder Hansen, biskop Hans Kvist og formanden for Sct. Mortens menighedsråd, Annelise Thomsen.

Den ny kirkes præst, Dorthé Friis Hansen, læste ved grundstensnedlæggelsen det dokument, som blev muret ind i kirkens mur - et dokument, hvori var redegjort for kirkens tilblivelseshistorie. Det var da 8 år siden man tog beslutningen om opførelse af en ny kirke og udskrev en arkitektkonkurrence. I dokumentet er også opført navnene på medlemmerne af den meget energiske lokale kirkekomite, der sammen med menighedsrådet havde været virksom for kirkens rejsning.

Kirken indviedes første søndag i advent 1978 ved en festgudstjeneste. Blandt de mange gaver på indvielsesdagen var to særlig markante: en kirkebøsse udført af Næstved-kobbersmeden Aage Aarslöv Jensen, og en døbefont, der havde sin egen historie. Nationalmuseet havde dateret den tilbage til 1300-tallet. Den blev fundet i 1885 i Ringstedgade, da man udgravede grund til et hus, og den lå i mange år upåagtet hen på en tømmerplads.

Siden havnede den hos en tidligere Næstvedborger, forfatteren Poul Hoffmann, søn af Næstvedkøbmanden Chr. Hoffmann. Poul Hoffmann var i mellemtiden flyttet til Birkerød, men da han hørte om kirkebyggeriet, skænkede han omtalte døbefont til Sct. Jørgens kirke.

I november indviedes et andet bygningsværk med relation til det kirkelige: Næstved ny krematorium, rejst på Østre kirkegård, tegnet af arkitekt Knud Toftvad. Det kostede 6,5 millioner.

*Næstveds første stadsskoleinspektør,
Axel Surland, trak sig tilbage i 1978*

Omtrent samtidig tog kirkegårdsinspektør M. Stahlshmidt sin afsked efter gennem en lang årrække at have givet Næstveds kirkegårde et ualmindeligt smukt præg. Kirkegårdsstyrelser rundt om fra hele landet kom rejsende for at studere hans meget nænsomme modernisering af Næstveds gamle kirkegård og det skønne anlæg, som den ny Østre kirkegård var blevet til. Stahlshmidts efterfølger, Claes Foghmoes, fortsatte i samme gode spor.

Der foregik i 1978 et par andre markante personskifter i Næstved: kommunens første skoledirektør, Axel Surland, trak sig tilbage, og til ny skoledirektør udnævnte byrådet viceskoledirektør Mogens Knudsen, der siden 1971 havde været Surlands højre hånd; Mogens Knudsen havde lagt et stort arbejde i administrationen af kommunens mange skoler.

Og på museumsforeningens generalforsamling meddeltes det, at museumsinspektør F. Michelsen efter 29 års flittigt virke trådte tilbage, og han afløstes af Palle Birk Hansen. Michelsen havde dog lovet at fortsætte og fuldføre etableringen af samlingerne i Stenboderne, bl. a. Kählersamlingen på 5000 stk. keramik fra den berømte virksomhed. Højt vurderede kunstskatte, som var udlånt af Næstved kommune til museet.

Endelig fik Næstved gymnasium ny rektor, idet rektor E. Gjede pr. 1. januar tog sin afsked; byrådet udnævnte i stedet til ny rektor i Næstved adm. inspektør ved Ribe Kathedralskole Poul Hansen.

Fasan vedtages

I begyndelsen af 1979 trængte løsningen af Næstveds affaldsproblem sig på. Man kunne imødesee, at lossepladsen på Ydernæs i løbet af få år ville være fyldt op, og det ville blive vanskeligt at få godkendt en ny af samme art.

Tanken om et fælleskommunalt affalds-forbrændingsanlæg var tidligere bragt på bane i Storstrøms Amt Nord, og også kommuner i Vestsjællands Amt viste interesse for et sådant anlæg. I denne forbindelse var Næstved atter i centrum, og i byrådsmødet 13. februar 1979 besluttede byrådet sig til at gå med til etablering af et fælleskommunalt forbrændingsanlæg, som skulle placeres et centralt sted i området, og det skulle være på Ydernæs. Derved kunne Næstved også regne med, at overskudsvarme fra forbrændingsanlægget kunne leveres til byens fjernvarmenet.

Forhandlingerne resulterede i stiftelsen af »I/S FASAN« - et forbrændingsanlæg af en sådan kapacitet, at det kunne aftage affaldet fra de 11 kommuner, der var gået med i selskabet, repræsenterende 145.000 »leverandører« af affald. Selskabets formand blev byrådsmedlem Per Andersen, formand for byrådets tekniske udvalg.

Den 5. april 1979 holdtes i byrådsalen den traditionelle højtidelighed med de af Næstveds idrætsfolk, der i særlig grad havde bidraget til at kaste glans over Næstved - nemlig ved at vinde et DM, og der var dette år rekord med 45 Næstved-danmarksmestre. Og så kunne borgmesteren desuden hylde Per Gottfredsen som »Årets Idrætsmand i Næstved« - han havde for andet år i træk erobret Europamesterskabet i billard.

Der havde i flere år været talt om nødvendigheden af yderligere skolebyggeri i Næstved Syd, og nu i 1979 vedtoges det at bygge en ny skole i området. Behovet ansås for at være så akut, at man besluttede at begynde projektet med pavillonbyggeri i tæt forbindelse til Nødde-skovskolen. Dennes viceinspektør, Ulla Jensen, udnævntes som leder af den ny skole og blev herved kommunens første kvindelige skoleinspektør med tiltræden i august 1979.

Den ny skole i pavillonerne var for børn fra Dyssegårdsparken og bebyggelsen Birkehegnet, og den kom til at hedde »Skolen ved Birkehegnet«. Den skulle fungere, indtil en ny, »rigtig« skole var bygget.

Man arbejdede videre med projekteringen af en sådan, og det besluttedes, at den skulle hedde »Uglebroskolen«.

Men i 1980 viste nye prognoser, at behovet for »Uglebroskolen« var dalende, og man udsatte derfor afgørelsen om dette skolebyggeri til 1982. I stedet købte man for 1 million kroner de lejede pavilloner, hvori den midlertidige »Skolen ved Birkehegnet« var indrettet.

Den 23. maj indviedes Dansk Folkeferies ny ferieby på Enø. 85 huse indeholdende 105 sommerboliger samt diverse facilitetsbygninger. Byggeriet, der havde stået på siden 1977, havde kostet 35 millioner.

I juni 1979 fik Teknisk skole i Næstved en god nyhed - nemlig tilladelse fra direktoratet for erhvervsuddannelser til et planlagt byggeri på skolens areal ved Jagtvej til 20 millioner. Denne tilladelse havde man søgt om flere år tidligere i håb om, at man med tiden kunne samle alle Teknisk skoles aktiviteter på det 100.000 kvadratmeter store areal, som skolen rådede over ved Jagtvej. Hidtil var undervisningen spredt på forskellige lokaliteter i byen - ligesom handelsskolen.

Ved realisation af de foreliggende planer ville Teknisk skole i Næstved blive den tredje-største i landet, oplyste skolens formand, VVS-installatør Erik Christensen.

Omtrent samtidig kom der realiteter i udflytningen af Næstved politi til en helt ny politigård på 3288 etagemeter med plads til alle politiets funktioner, af hvilke flere var forlagt til lokaliteter »ude i byen«. Den ny politigård var projekteret til 13,2 millioner.

Fra gammel tid havde Næstved ry som »en god rytterby«, og den videreførte de stolte traditioner fra 4. Dragonregiments storhedsdage også op i nyere tid. Den lokale rideklub nød megen gæstfrihed på Gardehusarkasernen, og her holdtes hvert år store ridestævner med deltagelse af landets eliteryttere. Klubben havde selv adskillige gode ryttere og enkelte fremragende. Således vandt den nu 24-årige Nils Haagensen på sin 12-årige vallak »Monaco« Europamesterskabet i Military den 2. september 1979.

Nils Haagensen blev senere af Danmarks olympiske Komite udtaget til at repræsentere Danmark ved Olympiaden i Moskva, og han modtog fra Handelsbanken 25.000 kr. til finansiering af sine forberedelser.

Skoleproblemer tårner sig op

I efteråret 1979 var overbelægningen på Storstrøms amts gymnasium i Næstved så generende, at forholdene i »åbne breve« fra eleverne og udtalelser til pressen fra rektor betegnedes som »utålelige«. Der var seks klasser på gymnasiet flere end der var plads til.

Disse forhold havde ført til krav om bygning af et nyt gymnasium i Næstved - og indtil det kunne ske, krævedes etableret et »nødgymnasium«. Den voldsomme tilgang til gymnasiet i Næstved, som i andre byer, havde sin baggrund i den usikre situation på arbejdsmarkedet. 28,2 pct. af de elever, der forlod folkeskolen i 1979, valgte at fortsætte deres uddannelse på gymnasiet.

- Men det er amtets problem, understregede borgmester Svend Hansen i byrådsmødet 27. november, hvor skoleforholdene forhandles.

Folkeskolen var også hårdt trængt, og Næstved skolevæsen havde som tidligere omtalt måttet etablere en »nødscole« i pavilloner i kommunens sydlige del, mens man ventede på vedtagelse af igangsætning af »Ugleboskolen« - en ny og meget utraditionel skole til nogle og tyve millioner efter projekt udarbejdet af Rasmussen & Schiøtz, København, - et projekt valgt af skolebyggeudvalget og støttet af skolekommissionen, men iøvrigt hedt diskuteret og ikke endeligt vedtaget i byrådet.

Hvad angik amtets gymnasiesituation blev amtsrådet i januar 1980 gjort bekendt med, at det også ville knibe på Herlufsholm og Møns gymnasier at rumme den forventede øgede tilgang. Det fik amtets undervisnings- og kulturudvalg til på et møde 4. februar 1980 at beslutte etableringen af et nødgymnasium i de lokaliteter i Vordingborg, som ville blive ledige i Vordingborg gamle gymnasium, når byens ny gymnasium blev taget i brug, og året efter bevilgedes 3 millioner til modernisering og ombygning af Næstved gymnasium.

Med hensyn til Næstved kommunes egen planlægning, følte man sig meget generet af de begrænsninger, der flød af miljøministeriets »reservation« af areal til anlæg af et eventuelt atomkraftværk ved Klinteby. Ministeriet havde foretaget sådanne reservationer 4 steder i Storstrøms

*Stadsskoledirektør
Mogens Knudsen
overtog embedet i 1978*

amt, og så mange atomkraftværker ville næppe nogensinde blive rejst. Så Næstved byråd vedtog i sit møde 26. august 1980 en protestskrivelse til ministeriet, hvori byrådet krævede Klinteby-reservationen tilbagekaldt, idet man henviste til, at reservationen lagde hindringer i vejen for kommunens udbygning mod vest.

En særlig dag for Næstved

Søndag den 16. november 1980 blev »en særlig dag« for Næstved, idet byens 1. divisionshold (fodbold) i Danmarksturneringen havde spillet sig op til en kamp på hjemmebane mod Københavns Boldklub om DM-titlen. Det var aldrig sket før, at NIF var nået så langt. Og det var professionel fodbold, det drejede sig om, så der var »feber«. Carlsbergbryggerierne havde udsat en belønning på 95.000 kr. til det sejrende hold og 55.000 kr. til DMs nr. 2, og klubberne pacede selv spillerne fremad med løfte om en bonus på ekstra 4-5000 kr. pr. mand i tilfælde af sejr. Næstveds byggematador, Bøje Nielsen, ville yde 100.000 kr. til NIF, hvis hjemmeholdet vandt kampen.

Der var folkevandring til stadion på kampdagen. 20.030 tilskuere løste billet, og kampen blev da også uhyre spændende, eftersom NIF førte med 1-0 indtil fem minutter før tid, da KB's »baron Aabech« udlignede til 1-1, og det blev slutresultatet. Hermed havde KB sikret sig Danmarksmesterskabet, og NIF måtte »nøjes« med sølvmedaljerne.

Onsdag den 17. december præsenterede snedkermester Jens Schrøder, Åderup, den undrende offentlighed for »verdens største konferencebord«, som hans virksomhed, Schrøders Møbelfabrik, havde udført på bestilling fra Olie- og Mineral Universitetet i Daharan i Saudi Arabien. Det var et rundt konferencebord, 14 meter i diameter, beregnet for 48 personer. Det var udført i ibenholz, rodask og bronze, og det havde indbygget radiokommunikation og billedskærme. Pris 1 million danske kroner.

Bordet blev efter præsentationen skilt ad og pakket i kasser, som blev sejlet til arabisk havn, hvor kasserne meget dramatisk forsvandt. Heldigvis dukkede de efter nogle nervepirrende uger op, og Næstvedsnedkerne kunne rejse til Daharan for dér at samle og opstille bordet på universitetet.

1981 indledtes med en kedelig nyhed for Næstveds teaterinteresserede: bygningstilsynet kasserede i januar - midt i sæsonen - det store optræningsystem, der bar parkettet i Næstveds nye teater: Kalbyris-skolens boldhal. Det var vaklevornt og livsfarligt.

Næstved Teaterforening kom herved i en penibel situation, thi hvor skulle man så afvikle de bestilte forestillinger?

Man klarede sig med aftaler med Vordingborg Uddannelses Center, VUC, om at spille på teatret dér, og Næstved kommune ydede tilskud til bustransport af teatergængerne til og fra Vordingborg. Men det var en uholdbar situation. Næstved kommunes planer om opførelse af et teater- og koncerthus på Grønnegades kaserne var svævende og iøvrigt stillet i bero, og amatørscenens »Grønnegadeteater« var ikke af et format og en kvalitet, som kunne tilfredsstille de turnerende teaterselskaber.

Imidlertid var ejeren af Næstved Bio, Annelise Hovmand, i gang med at ombygge sit biografteater, så der blev fire mindre forevisnings-sale og én stor. Denne sidste blev nu tillige indrettet som teatersal med en rimelig stor scene, moderne sceneteknik og et luksuøst parket med plads til 297 tilskuere.

Næstved byråd vedtog at betale 1 million til denne sal, som så blev byens ny teater. Indvielsen fandt sted 6. november 1981 med en Strindbergaften - der spillede »Paria« og »Kreditorer« af skuespillere fra Det kgl. Teater.

Borgmester Svend Hansen sagde ved den lejlighed, at dette teater ikke var den endelige løsning på Næstveds teaterproblemer. Byrådet havde sat penge af til gennemførelse af en plan om teater- og koncerthus på Grønnegades kaserneområde.

Fra 26. marts til 15. juni udbrød en avisconflikt, der også ramte Næstved Tidende. I et af de første numre, der udkom efter konflikten, kunne bladet meddele, at undervisningsministeriet endelig havde givet tilladelse til at bygge 2. etape af Næstved Handelsskole. Den første etape dækkede 1800 kvadratmeter. Den ny etape skulle dække 1700 kvadratmeter og var anslået at ville koste 13 millioner. Byggeriet skulle fordeles over årene 1981 - 82 og 83.

Næstved ældre end 850 år

I sommeren 1981 foretoges arkæologiske udgravninger på kommunens grunde i Farvergade, hvor man tidligere havde fundet potteskår fra gamle pottemagerværksteder. Nu blev der gravet dybere, og der blev gjort fund, som i følge arkæologerne beviste, at Næstved var grundlagt i vikingetiden. Der blev fundet keramik, som de daterede tilbage til 900-tallet, og alt tydede på, sagde arkæologerne, at her havde været fortsat og uafbrudt bebyggelse fra 900-tallet og op til nu. Man fandt også rester af et smedeværksted fra vikingetiden.

I september afdækkede Næstved-arkæologen Anders Fischer, Nationalmuseet, Danmarks ældste nøjagtigt daterede boplads fra jægerstenalderen på Trollesgaves marker nær Holmegaardsmosen; her blev fundet oldtidsredskaber, knogler, rødde, frø og andre tegn på, at her levede mennesker for 1100 år siden.

26. august 1981 meddeltes, at A/S De danske Sukkerfabrikker havde overtaget aktiemajoriteten i Nordisk Ventilator Co. samt i en anden af Næstveds store industriforetagender - Magle Mølle Papirfabrik.

Overtagelsen af verdensfirmaet Nordisk Ventilator Co. blev aktuel, da virksomhedens skaber og direktør, civilingeniør S. T. Westenholz, i 1979 døde. Bestyrelsesformand efter ham blev hans enke, Margrethe Westenholz. Antallet af ansatte på virksomheden var da 461 timelønnede og 352 funktionærer.

Nordisk Ventilator Co. havde afdelinger i København, Langeskov, Århus, Aalborg og Haderslev, så antallet af danske ansatte var over 1000. Desuden havde NV flere datterselskaber i udlandet.

26. oktober 1981 indviede justitsminister Ole Espersen Næstved ny politistation beliggende ved Parkvej/Ringvejen, og ved et senere holdt åbent-hus-arrangement, hvor politimester J. P. Clausen indbød befolkningen til at se den ny politigårds faciliteter, mødte 6572 borgere op. De fik syn for sagn: Næstvedpolitiets aktiviteter var nu samlet under ét tag.

I december solgte direktør Bøje Nielsen sit luksuøse hovedkvarter i Næstved, »Vadestedet«, til Danmarks Radio for 13 millioner. Regio-

Verdensfirmaet Nordisk Ventilator's hovedsæde, administrationsbygningen på Ydernæs. Herfra ledede direktør S. T. Westenholz det store foretagende til sin død i 1979

nalradioen havde været lejer i huset i flere år. Bøje Nielsen havde besluttet, at BN-koncernens hovedkvarter fremtidigt skulle være i koncernens Avedørecenter.

Der havde været byrådsvalg i november 1981, og der holdtes konstituerende møde på rådhuset i december. Ved denne lejlighed oplevede man for første gang i kommunens historie, at det ved lodtrækning skulle afgøres, om Venstre eller Konservative skulle besætte en vigtig post i byrådets økonomiudvalg.

Det blev Venstres Vagn Hansen, der op af urnen trak det heldige lod, som skaffede ham den eftertragtede plads i økonomiudvalget. Til gengæld blev den konservative Frank Martens 2. viceborgmester.

Socialdemokraterne havde forud indvalgt lærer Henning Jensen på 1. viceborgmesterposten.

Uenighed om Uglebroskolen

I februar 1982 vedtog et flertal i Næstved byråd - efter en heftig debat - at nu skulle »Uglebroskolen« i Næstved Syd bygges, og flertallet vedtog at frigive 20 millioner hertil. Venstre og Konservative ønskede fortsat byggeriet udsat og foreslog, med henvisning til prognosernes bebudelse af faldende børnetal, indledt forhandling med entreprenørfirmaet om annullering af kontrakten.

Få dage efter vedtagelsen igangsattes arbejdet, og det gik stærkt. 18. juni nedlagdes grundstenen, 19. august var der rejsegilde, og 21. december overdrog borgmesteren på byrådets vegne den nu færdige skole til skoleinspektør Ulla Jensen og hendes 300 elever, som fra »nødskolen« i pavillonerne nu kunne rykke ind i en ny skole, hvor hver klasse havde sin egen indgang, entré, toilet og let adgang til fællesrum. Skolen havde kostet 25 millioner.

Næstved kommune indførte i begyndelsen af 1982 som den fjerde kommune i landet en døgnplejeordning, hvortil var hensat 5,5 million kroner det første år. Døgnplejens bemanning var fra starten 34 sygeplejersker og 250 hjemmehjælpere, som kunne hidkaldes døgnet rundt via brandstationens telefon- og radiotjeneste.

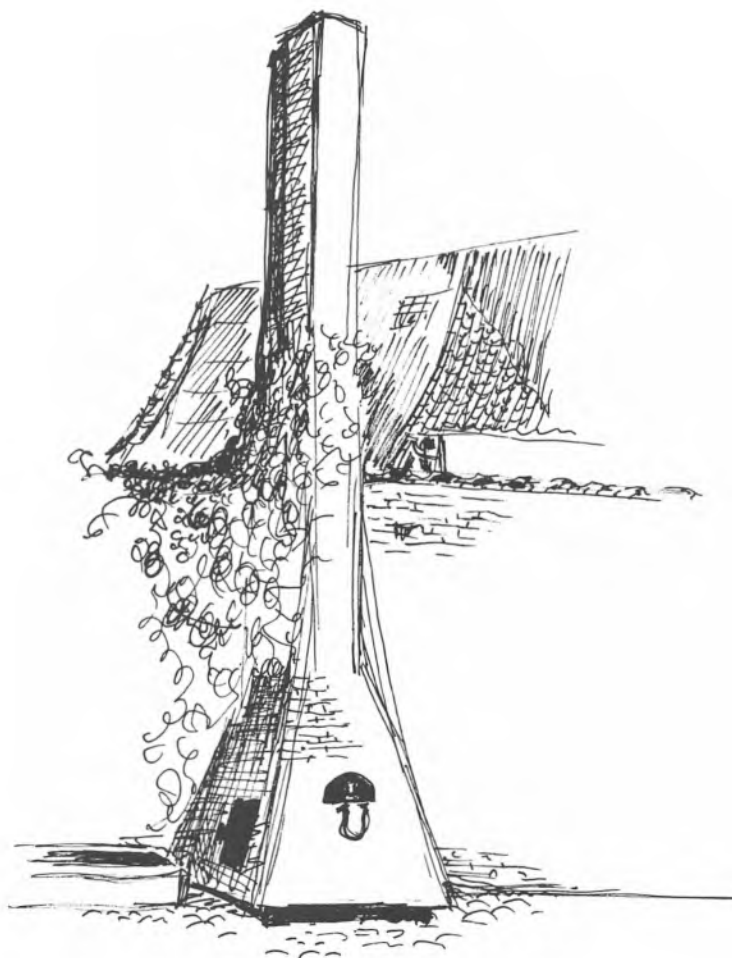
Amtskommunernes forskningsråd betragtede dette Næstved-initiativ som et interessant studieobjekt og fulgte nøje ordningens funktion fra starten.

I marts 1982, da ansøgningerne om optagelse i Næstved gymnasium forelå, konstaterede rektor Poul Hansen, at der nu ikke var brug for et nyt gymnasium i Næstved, ligesom der ikke var behov for at leje lokaler til gymnasieundervisning ude i byen, og Herlufsholms pladsmangel klaredes ved at overføre 50 elever til Næstved gymnasium.

I begyndelsen af 1982 overdrog Næstved Diskontobank »Kompagnihuset« i Kompagnistræde til »Næstved nostalgiske Selskab«, der var stiftet på initiativ fra direktør Flemming Holst. Selskabet havde det ene formål at få restaureret og bevaret det gamle hus.

Kompagnihuset var herefter en selvejende institution med en handlingsplan, der sigtede på, at huset skulle stå færdigrestaureret til byjubilæet i 1985.

Selskabet gik meget energisk i gang med at rejse penge til formålet ved at søge tilskud fra allehånde fonds og kommuner, ved medlems-tegning, bortlodning m. v. Det første tilskud til Kompagnihusets restau-rering kom fra Dronning Margrethes og Prins Henriks Bryllupsfond.

Byrådet indkaldt i utide

Den 8. juni 1982 blev Næstved byråd indkaldt til ekstraordinært møde midt i »sommerferien«. Normalt fungerede rådets økonomiudvalg i sommerperioden som byråd med bemyndigelse til at afgøre »løbende sager«; men to sager, som krævede hele byrådets stillingtagen, var dukket op.

Næstveds ældste og fornemste hotel, »Vinhuset«, stod foran lukning. Ejeren, lrs. Jørgen H. Nielsen, der i 1981 havde købt hotellet og derefter drevet det ved forpagter, havde efter forpagterens konkurs forgæves søgt at sælge hotellet og ville nu lukke.

Fra hotelejer Bent Olsen, Mogenstrup Kro og Hotel, var i denne situation til Næstved kommune kommet forslag om, at kommunen for at redde det gamle hotel skulle gå med i et aktieselskab, som skulle købe »Vinhuset«.

En motivering for lukning af hotellet var konkurrencen fra »Det røde Pakhus«, som kommunen havde ydet tilskud til i flere år - sidst med 200.000 kr. i 1982.

Og her var så den anden sag:

Bestyrelsen for »Det røde Pakhus« havde just henvendt sig til Næstved kommune med »tilbud« om at overtage pakhuset og dets gældsforpligtelser, som nu var så tyngende, at bestyrelsen var ved at køre fast. Det blev så at sige byrådets ansvar, om pakhuset skulle på tvangsauktion.

Pakhusbestyrelsen havde givet Storstrøms amtsråd samme »tilbud«, men amtsrådet havde betakket sig.

Byrådets svar fra det lukkede ekstraordinære møde var i begge tilfælde henholdende. Rådet bad pakhusbestyrelsen om at vente 8 uger, medens kommunen søgte at få gennemført en gældssanering, så den selvejende institution »Det røde Pakhus« kunne køre videre for egen kraft.

Til forslaget vedrørende »Vinhuset« svarede byrådet, at man først hos indenrigsministeriet og tilsynsmyndigheden måtte erfare, om kommunen overhovedet kunne engagere sig på den foreslåede måde.

Næstveds førende hotel, »Vinhuset«, blev i 1981 købt af lrs. Jørgen H. Nielsen og grundigt istandsat - siden solgt til direktørerne Henrik Cederholm og Willy Voss i juli 1984

Siden klaredes problemerne således: 22. juli meddelte »Vinhuset«s ejer, at han havde besluttet at fortsætte hotellets drift ved et bestyrerpar, og hvad angik pakhuset, så kunne byrådets økonomiudvalg melde, at pakhusets kreditorer havde sagt farvel til 900.000 kr., svarende til knapt halvdelen af gælden, og at der nu kun tilbage var Kreditforeningen Danmarks 1. prioritet på 916.000 kr.

Byrådet godkendte gældssaneringsordningen, som indebar, at Næstved kommune og Statens Bygningsfredningsfond gik med til, at lån først skulle afdrages og forrentes fra 1996.

Et af de kommunale problemer i disse år var fremtidens forsyning med energi og varme, og Næstved kommune havde i nogle år sammen med Korsør, Slagelse og Skelskør kommuner syslet med planer om et fælles energiprojekt baseret på levering af kraft/varme fra Stigsnæsværket.

Dette projekt skulle finansieres med 1,5 milliard kroner, og da kommunerne skulle klare en selvfinansiering på 20 pct., blev disse planer opgivet.

Forøvrigt var de fire kommuner med i den oprindelige naturgasplan, da de indledte samarbejdet om den alternative planlægning. Så gik man tilbage til naturgassen, hvis indførelse imidlertid nu var sinket af »afstikkeren«. For Næstveds vedkommende blev beslutningen truffet på byrådsmødet 9. november 1982, og det oplystes da, at naturgasen forventedes til Næstved i 1986.

Gennem en årrække havde Næstved kommune ofret meget betydelige summer på restaureringen af middelalderbebyggelsen »Mogens Tuesøns Stenboder« ved Sct. Peders Kirkeplads. Også gennem hele 1982 arbejdedes der på at føre bebyggelsen tilbage til dens oprindelige skikkelse, og i december lykkedes det at nå så vidt, at huset kunne lukkes - taget var færdigt.

Restaureringen af Stenboderne var et arbejde, som gennem årene var fulgt med interesse af mange af byens borgere. Til løsningen af denne specielle opgave var hidtil medgået 11.000 håndstrøgne mursten, som blev fremstillet på Bygholm Teglværk ved Horsens for 17 kroner pr. styk.

Teglene til taget havde man været så heldige at finde på en gammel bygning i Klinteby.

Blusset skrues ned

Ved indgangen til 1980'erne havde man fra regerende hold forsøgt at indstille befolkningen på, at nu skulle der spares - og der skulle spares meget! Man talte om »Fattigfirserne«, og det blev mere og mere klart for borgerne, at »Krisen kradsede«.

Firkløverregeringen, bestående af Konservative, Venstre, Centrumdemokraterne og Kristeligt Folkeparti, havde overtaget styret efter Anker Jørgensen-regeringen (S), og i efteråret 1982 appellerede regeringen atter til kommunerne at spare »mere endnu«. Regeringen beskar bloktilskuddene til kommunerne, og det betød for Næstveds vedkommende, at man - selv efter vedtagelsen af et meget skrabet budget - nu skulle finde yderligere besparelser på adskillige millioner.

Byrådets økonomiudvalg svang sparekniven over diverse udvalg, og avisens læserbrevspalter bugnede af indlæg med jammer og klage fra spareramte områder.

Næstved kommune gik så vidt, at man besluttede at skru ned for gadebelysningen ved at benytte færre og svagere lyslegemer.

Et af lyspunkterne i en ellers sort og trist december i Næstved var, at kommunens verdensfirma, Nordisk Ventilator Co., i konkurrence med andre verdensfirmaer sikrede sig en ordre fra et kraftværk i Pennsylvania på levering af 4 kæmpestore Variax-ventilatorer til en pris af ialt 60 millioner.

Nordisk Ventilator Co. havde i 1982 satset hårdt på at arbejde sig ind på det amerikanske marked via sit datterselskab »Novenco« i Illinois, og NV havde også forud for den ny storordre leveret for adskillige millioner til amerikanske kunder.

I marts 1983 offentliggjordes resultatet af en undersøgelse af befolkningstilvæksten, og i den ny prognose oplystes, at antallet af skolebørn i Næstved kommune ville falde med 17 pct. frem til 1990, og frem til 1995 takseredes faldet til 26 pct. Det var på denne baggrund, skolemyndighederne i årets løb skulle udarbejde forslag til ny skolestruktur.

Elevtallet på Næstved Handelsskole steg derimod stadig, og det var med megen tilfredshed, handelsskolens bestyrelse og skoledirektør P. Frost 17. maj 1983 kunne indvie handelsskolebyggeriets etape II.

Fra venstre Næstvedryttersken Anne Grethe Jensen, europamester i dressurridning i 1983 og sølvvinder ved Olympiaden i 1984. - Benny Seiffert vandt VM i skeetskydning i 1977. - Per Gottfredsen blev europamester i billard i 1978 og 1979. - Rytteren Nils Haagensen blev europamester i 1979 og siden olympiadedeltager

Den bragte det samlede handelsskoleareal i Øverup op på 3500 kvadratmeter, men allerede på indvielsesdagen opsendtes indtrængende bønner til rette myndigheder om snarest at bevilge igangsættelse til skolens etape III; thi trods den nu ibrugtagne udvidelse måtte handelsskolen stadig benytte undervisningssteder »ude i byen«.

Den 26. juni blev sportsligt en stor dag for Næstved: Anne Grethe Jensen, til daglig ansat i Næstved kommunes skatteforvaltning, deltog med sin 10-årige hest »Marzog« i Europamesterskabsstævnet for dressurryttere i den vesttyske by Aachen. Hun var her i konkurrence med hele den europæiske elite, heriblandt to tidligere verdensmestre og to europamestre - og hun slog dem alle. Hun vendte hjem til Næstved som europamester 1983.

Det var det foreløbige højdepunkt på en karriere, der tidligere havde vakt opmærksomhed og beundring, og Anne Grethe Jensen blev da også omgående udpeget til at repræsentere Danmark ved Olympiaden i Los Angeles i 1984.

Her vandt Anne Grethe Jensen og »Marzog« sølvmedalje og blev kun overgået af den vesttyske verdensmester Reiner Klimke, som de året forud havde besejret ved EM. Han blev olympiadevinder, men udtalte med guldmedaljen dinglende på brystet sin fulde anerkendelse af Anne Grethes og »Marzog«s indsats.

Der var stor modtagelse, da pigen og hesten vendte hjem sammen med deres træner, Tony Jensen, selv tidligere Olympiade-rytter og gift med Anne Grethe. Glastrompetere fra Holmegaards Glasværk trompeterede, beredne gardehusarer var mødt op, repræsentanter for rideklubben ligeså, og der var naturligvis efterfølgende modtagelse på rådhuset.

Et andet »verdenspust« blæste ind over Næstved 26. juni 1983, da Kodaks danske direktør, Jess Lauesen, indfandt sig på Næstved Tidende for at overrække en præmie på 10.000 kr. og hylde bladets trykkere, der i en trykkonkurrence med deltagelse af 392 dagbladstrykkerier rundt om i hele verden havde vundet først europamesterskabet og derefter verdensmesterskabet i farvetryk.

- Det er ingen hemmelighed, sagde kodakdirektøren, at Næstved Tidendes resultat har imponeret os meget, og at vi betragter præstationen som bevis på, at man kan forene dagbladsvirksomhedens krav om døgnaktualitet med høj teknisk kvalitet.

De 10.000 kr. indlemmedes i NT's uddannelsesfond.

I juli afsluttede apoteker Rejnhold Jørgensen ombygning og restaurering af Løveapotekets gamle apotekergård, anlæg af den specielle apotekervej med helsebringende urter og vækster, og etableringen af »Apotekerstræde«. Herved var tilvejebragt en ny turistattraktion og en forskønnelse af det centrale Næstved - betalt med 7 millioner af apotekerens egne midler - der forøvrigt et år tidligere havde finansieret Løveapotekets medicinalfabrik i Holsted Erhvervsområde med andre millioner.

20. september fejredes overflytningen af »By- og egnshistorisk Arkiv« til den tidligere amtsgård, og arkivar A. Strange Nielsen, arkivets chef fra dets start, gav ved denne lejlighed en redegørelse for arkivets tilblivelse og historie. En kreds af historisk interesserede besluttede i 1963 at oprette et lokalhistorisk arkiv for by og egn, og en arbejdsgruppe på 10 startede opbygningen af arkivet i biblioteket i Gøernes Gård.

I 1974 flyttedes arkivet til lokaliteter i biblioteksafdelingen i Sct. Jørgens Park, hvor man fik bedre pladsforhold.

Her havde Strange Nielsen og hans hjælpere udført et stort og påskønnelsesværdigt arbejde for at registrere og arkivere Næstveds historie. Arkivet voksede og voksede, og det er forståeligt, at arkivaren og hans hjælpere var lykkelige over nu at få 400 kvadratmeter til rådighed i amtsgården.

23. september 1983 foregik den officielle indvielse af det store fælleskommunale forbrændingsanlæg FASAN på Ydernæs. Anlægget havde da været prøvekørt et par måneder, og det virkede tilfredsstillende. 11 kommuner i Storstrøms amt og Vestsjællands amt, forenet i affaldsselskabet, havde ofret 75 millioner i anlægsomkostninger. Anlægget skulle modtage affald fra 154.000 personer samt fra industri- og erhvervsvirksomheder.

9 tons affald kunne forbrændes i timen, og anlæggets overskuds-

varme skulle aftages af Næstved Varmeværk. FASAN budgetterede med en årlig indtægt på denne konto på 14,5 millioner. Varmen leveredes gennem en 1,8 km lang ledning.

Næstvedborgerne blev inviteret til at se anlægget i funktion, ligesom de var inviteret med, da kommunen indviede en ny institution på Manøvej: ny brandstation samt hovedkvarter for Civilforsvaret og vejvæsenet - indrettet i et fælleshus opført for 22 millioner. For brandvæsenet var det i høj grad nødvendigt at få bedre råderum og forhold, end man havde på den gamle brandstation i Teatergade, hvorfra udrykningerne måtte foretages i tæt bytrafik.

I byrådsmødet 8. november dukkede en gammel sag frem: forslag om navneændring af Amtmandsgade og Ny Østergade til henholdsvis »Krumport« og »Kattebjerg«. Tidligere havde det daværende byråd afvist forslag om navneændringen, men nu blev den vedtaget. »Krumport« og »Kattebjerg« havde gaderne heddet fra 1600-tallet til begyndelsen af 1900-tallet.

Men nu havde Næstved ingen amtmand mere, og Ny Østergade var ikke ny længere; det var et par af argumenterne for at gå tilbage til de gamle navne.

Det sidste byrådsmøde i 1983 blev dramatisk. Det holdtes 20. december, og på dagsordenen var forslag om lukning af to børneinstitutioner. Interesserede forældre og andre var mødt op på rådhuset, og under sagens behandling begyndte demonstranter fra DKP/ML at blande sig i byrådets forhandlinger og styrkede støjende rundt i byrådsalen.

Borgmesteren rejste sig fra sin plads og meddelte roligt:

- Vi suspenderer mødet! Hvorpå han, fulgt af de fleste byrådsmedlemmer, forlod byrådsalen.

Byrådet holdt kaffepause i en timestid, og da mødet genoptoges, havde ballademagerne forladt rådhuset.

- Vi vil have arbejdsro, og da vi ikke ønskede at smide uskyldige tilhørere ud, valgte jeg at suspendere mødet, sagde borgmester Svend Hansen.

Skoledebat i byrådet

Til det første møde i Næstved byråd i det nye år var der mødt mange tilhørere op - flere end der kunne skaffes siddeplads til - og årsagen var atter behandling af sager vedrørende kommunens yngre borgere og deres forældre. Det var den fremtidige skolestruktur, der skulle tilrettelægges på basis af prognoser, der spåede stærkt faldende børnetal i kommunen.

I henhold til undervisningsministeriets bestemmelse skulle kommunernes folkeskolestruktur tages op til revision hvert 4. år, og den tid var nu inde for Næstveds vedkommende. Gennem hele perioden havde Næstveds skolevæsen været debatteret voldsomt i avisens læserbrevspalter, i skolenævn, lærerråd, i fælleslærerrådet, skolekommissionen, skoledirektionen og på forældremøder.

Debatten var blevet hedere og hedere og meget følelsesbetonet, efterhånden som prognoserne talte om faldende børnetal. Man var begyndt at tale om at lukke skoler - og hvilke skoler skulle så lukkes?

I december overdrog skolekommissionen til byrådet et forslag til fremtidig skolestruktur i Næstved kommune - udarbejdet på grundlag af et omfattende materiale tilvejebragt af skoleforvaltningen.

Dette forslag opererede med mulighed for nedlæggelse af skolerne i Marvede, Vallensved og Rislev samt i selve byen skolen på Jernbanegade.

Men det var byrådet, der skulle træffe afgørelsen. I byrådsmødet 3. januar 1984 kom forslaget så til debat i rådet, og det blev en langvarig debat, hvor standpunkterne divergerede også indenfor enkelte partiers egne rammer. Resultatet blev vedtagelse af ikke at nedlægge Marvede og Vallensved skoler. Derimod vedtoges det at nedlægge Rislev skole.

Med hensyn til skoledistriktet i indre by diskuteredes, hvorvidt man skulle nedlægge skolen på Jernbanegade eller skolen på Kirkepladsen. Et flertal vedtog at nedlægge den godt 100 år gamle skole på Kirkepladsen i 1988 og bevare den nyligt istandsatte skole på Jernbanegade.

Onsdag den 22. februar overdrog borgmester Svend Hansen ved en højtidelighed i de nu færdigrestaurerede stenboder ved Sct. Peders

Skolen på Sct. Peders Kirkeplads, der er dømt til nedlæggelse i 1988

Kirkeplads brugsretten af lokaliteterne til Næstved museum, der forlængst havde overtaget den først restaurerede del af boderne.

Det blev ved denne lejlighed konstateret, at just for 500 år siden: 22. februar 1484, skænkede borgmester Mogens Tuesøn sit i rækken af stenboder nyopførte stenhus til Sct. Peders kirke, der i 1700-tallet gav afkald på huset, som så et par hundrede år senere erhvervedes af Næstved kommune. Kommunen købte hele rækken af stenboder i den hensigt at bevare dette landets ældste rækkehusbyggeri.

Nu var bebyggelsen ført tilbage til sin oprindelige skikkelse og stillet til rådighed for museets samlinger som en speciel afdeling af Næstved museum.

Status undervejs

I marts 1984 satte Næstved Tidende »Focus på Næstved« i et 28 siders tillæg til avisen, og heri fremsatte borgmester Svend Hansen en udtalelse, hvori han trak linierne for Næstveds situation op til det år, hvori byens 850 års købstadsjubilæum skulle fejres.

- Prioritering er nøgleordet i dag, sagde borgmesteren. Hvor vi tidligere red afsted på velstandsbølgen, må vi nu i langt højere grad vurdere, hvad vi har mulighed for at føre igennem. Tidligere var der fremgang overalt; befolkningstallet voksede, indtægterne steg og der kom masser af penge i kommunekassen.

Nu oplever vi arbejdsløshed, stagnerende indtægter og et befolkningstal, der i en periode oven i købet faldt.

Det er meget vanskeligere at planlægge i krisetider, og vi skal passe på ikke at lægge os for fast. Forudsætninger ændrer sig meget hurtigt. Det er ikke mange år siden vi byggede skoler og institutioner til de såkaldt »store årgange«. Nu er fødselstallet faldet drastisk, og følgen er ubehagelige nedskæringer.

Også i krisetider planlægger Næstved kommune for fremtiden, og kommuneplanlægningen skal række en halv snes år frem. Et utal af møder er holdt, og borgerne er inviteret til at deltage i planlægningen.

Kommuneplanen skal vise udviklingsmuligheder, men vi skal være meget forsigtige med at lægge os fast, og der bliver ikke tale om at sætte årstal på noget. Det nuværende byråd skal ikke binde kommende byråd til aktiviteter, som der til den tid måske ikke er råd til at gennemføre.

Næstveds kulturcenter

Det gamle, lidt spøgefulde spørgsmål »Hva' mæ' kulturen?« er i Næstved blevet besvaret på Næstveds egen måde. Kommunen og kulturinteresserede borgere har i fællesskab igangsat skabelsen af et kulturcenter, hvis skabelsesproces endnu ikke er afsluttet, og med den gamle »Grønnegades kaserne« i bymidten som centrum.

Den gamle statskaserne i Grønnegade, hvor 4. Dragonregiment i fordums tider var garnisoneret, anvendtes i 1970'erne af forsvaret til skolemæssige formål. Således havde Panservåbnets Befalingsmandsskoler i adskillige år haft til huse på kasernen, men de gamle bygninger modsvarede ikke længere de krav, der bl. a. fra brandmyndighederne stilledes. Opfyldelse af disse og andre krav ville blive meget kostbare, og ved udvidelse af Gardehusarkasernen var der i 1977 skaffet plads til skolevirksomheden dér.

Forsvaret ville derefter sælge Grønnegades kaserne, og Næstved kommune var meget interesseret i at købe kasernen, hvis hele område midt i byen var særdeles attraktivt. Kommunens interesse resulterede i, at der 14. juni 1977 kom et møde i stand mellem repræsentanter for Forsvarets Bygningstjeneste og byrådet. Hermed indledtes langvarige forhandlinger om købet.

På et tidspunkt meddelte forsvaret, at ville Næstved kommune ikke købe kasernen, så ville den blive afhændet til anden side, og 13. juni 1978 vedtog byrådet at købe Grønnegades kaserne af forsvaret for 4,5 million.

Allerede før forhandlingerne med forsvaret indledtes, havde byrådet besluttet, at brugen af kasernen - hvis man altså købte den - skulle have noget med kultur at gøre.

Der blev nedsat et udvalg, »Styringsgruppen for Grønnegades kaserne«; dens opgave var at studere de mangeartede forslag til bygnings og arealers udnyttelse, som var begyndt at strømme ind, for så på dette grundlag at fremkomme med et forslag til plan for Grønnegades kaserne.

I september åbnedes området for offentligheden med det første store arrangement: »Kulturdagene på Grønnegades kaserne«, hvor 64 af

byens og egnens foreninger viste, hvad de stod for. Kulturdagene var arrangeret af »Kulturelt Samråd«, som var blevet til på foranledning af fritidskommissionen i 1976, og det bestod af repræsentanter for byens kultur- og foreningsliv med Amatørscenens formand, Preben Droob, som rådsformand.

Kulturdagene i Næstved bød på udstillinger, teater, koncerter, foredrag m. m., og hermed tegnede med tydelige streger en linie, som siden er fulgt.

Styringsgruppen fik efterhånden adskillige forslag at studere, og imens begyndte Næstved kommune restaureringen af området gamle bygninger, som skulle sættes i tidssvarende stand - med al respekt for eksisterende fredninger - for så derefter at blive stillet til rådighed for kulturlivet i Næstved.

Efter byrådets beslutning om at købe kasernen, var debatten om, hvordan en kulturel udnyttelse af Grønnegades kaserne med tilhørende arealer skulle forme sig, stærkt intensiveret.

Projekt Grønnegade til 100 millioner

Det mest pompøse forslag kom fra filminstruktør Erik Frohn Nielsen, Glumsø, der sammen med kapelmester Ole Schmidt, sceneinstruktør Lizzi Rode m. fl. havde udformet et forslag til projekt for et teater- og kulturhus til 80-100 millioner kroner. Dette projekt havde gruppen drøftet med kulturminister Niels Mathiasen samt med repræsentanter for Storstrøms amt, Vestsjællands amt, Statens teater- og musikråd og for Næstved kommune.

I oktober 1978 arrangerede Næstved Erhvervsråd på Axelhus et offentligt møde, på hvilket gruppen forelagde sit projekt, der under forhandlingen fra røster i forsamlingen betegnede som urealistisk.

Imidlertid kom det i 1979 atter på byrådets bord med anmodning om en bevilling på 150.000 kr., som skulle bruges til at udarbejde et detaljeret skitseprojekt, samt et udførligt økonomisk overslag for »Projekt Grønnegade«.

Pengene bevilgedes, og imens fortsatte arbejdet med for kommunens regning at brandsikre og restaurere de gamle, fredede bygninger. Det kostede foreløbig 12 millioner. Administrationsbygningen og kommandantboligen indrettedes til mødelokaler, »Nye Ridehus« omdannedes til idræts- og udstillingshal, i dragonernes gamle gymnastikhus etableredes teater til Næstved Amatørscene og det gamle ridehus ud mod Grønnegade - kasernens ældste bygning - blev en velegnet ramme om udstillinger og større møder, opvisninger m. v.

I byrådsmødet 7. september 1979 gav byrådet styringsgruppen for Grønnegades kaserne to måneder til at afslutte arbejdet med vurderingen af »Projekt Grønnegade«.

Imidlertid var på landsplan indtrådt forhold, der fik regeringen til at indskærpe kommunerne, at nu skulle der spares yderligere. I forlængelse heraf ændrede kulturministeren holdning til »Projekt Grønnegade« fra positiv velvilje til nu at betragte projektet som »overdimensioneret«.

17. december besluttede Næstved byråd at droppe Frohn-gruppens »Projekt Grønnegade«. Styringsgruppen havde endevendt projektet og vurderede, at det ville koste over 100 millioner at realisere, og det ville

koste 20 millioner om året i drift. Tilmed havde kulturministeren samt Storstrøms amt og Vestsjællands amt nægtet at yde støtte til projektets realisation.

En ambitiøs, men urealistisk plan - et luftkastel, som nu blev skrinlagt.

I løbet af de første måneder i 1980 rykkede foreløbig 13 foreninger ind i deres lokaler i de ny-restaurerede bygninger på Grønnegadeområdet, hvorpå der nu var ofret 13 millioner, og 11. maj indviedes Næstveds ny teater, »Grønnegadeteatret«, med Amatørscenens opførelse af Ken Anderssons skuespil »Sandkassen«, hvori mevirkede 11 aktører og 3 musikere.

Amatørscenens medlemmer havde ved indretningen af teatret ydet en stor indsats, men det var immervæk kun et »mini-teater«, og byrådet havde ikke droppet tanken om et rigtigt teater- og musikhus i større stil. Kommunen indbød fem arkitektfirmaer til at deltage i en konkurrence om det bedste forslag til et sådant hus - placeret øverst oppe på kaserneområdet.

Konkurrencens resultat forelå 5. maj 1982, og vinder blev Århusfirmaet W. Kjær og Johan Richter, som var specialister i kulturhuse. Vinderprojektet indeholdt to sale - én til 800 tilskuere/tilhørere, og en anden til 300. Bygningen var smukt tilpasset miljøet. Pris 22 millioner eksklusive moms og »diverse«. En nøjere efterregning viste, at prisen for den påtænkte teater- og musikbygning ville blive 55 millioner. Så besluttede byrådet at droppe også dette projekt, »indtil bedre tider indtræder«.

I ventetiden udfoldede sig en særdeles livlig aktivitet på Næstveds kulturcenter i Grønnegade med Kulturelt Samråd som en midtsamlende og ledende faktor samt igangsætter af mangeartede aktiviteter som »Sæsonstart« for foreningslivet - alle foreninger indbydes til at præsentere vinterhalvårets program - »Spil sammen uger«, »Nordiske kulturdage« og meget andet.

Grønnegades kaserne var blevet et Næstveds kulturcenter med fast bopæl for 30 foreninger og lejlighedsvis vært for talrige andre foreningers aktiviteter. En opgørelse i 1982 viste, at 146 foreninger og organisationer i året havde benyttet lokaler på kasernen, og 37 pct. af dem var med i Kulturelt Samråd.

Kasernens driftsregnskab var på godt 1,3 million, som var gået til rengøring, lys, varme, lønninger, vedligeholdelse og lignende. Lokalteter på kasernen var benyttet i 15.800 timer, fordelt på 2040 møder og undervisningsaktiviteter.

Tanken om et »Medborgerhus« på Grønnegades kaserneområde

Øverst Grønnegades kasernes gamle ridehus og administrationsbygningen, i midten Næstved Amatørscenes »Grønnegadeteater« og nederst de gamle stalde, som er indrettet til bl. a. musikhus

blev luftet i slutningen af 1970'erne, men der opstod politiske divergencer med hensyn til driftsformen, og fredningsmyndighederne, der nøje overvågede, at de gamle bygningers fredningsbestemmelser overholdes, havde indvendinger mod tegningerne til indretning af medborgerhus i den gamle staldbygning, opført 1804.

Arkitekt Flemming Mejneche, der havde stået for restaureringsarbejdet på kasernen, udarbejdede et ændret skitseprojekt, som fredningsmyndighederne kunne godkende, hvorpå byrådet på det kommunale anlægsbudget afsatte 750.000 kr. til indretning af lokaliteterne i den tidligere staldbygning, så de kan anvendes til kulturelle formål.

Nyt rådhus - en lang historie

Næstveds rådhus og administrationsbygning i Teatergade, opført i 1940'erne, var dengang et avanceret projekt og beregnet til at dække administrationens behov mange år frem i tiden. Men Næstveds udvikling tog mere fart end den gang forudset, og især efter etableringen af Næstved storkommune gik det stærkt.

Rådhuset i Teatergade kunne slet ikke rumme alle administrationens afdelinger, og disse spredtes ud på adskillige steder i byen. Udfra ønsket om at få noget mere samling på kommunens administration nedsattes i begyndelsen af 1970'erne et rådhusudvalg, der skulle studere problemerne og komme med forslag til deres løsning.

Ganske naturligt meldte sig tanken om en udvidelse af det eksisterende rådhus, men et flertal i byrådet mente ikke, at denne løsning var tilfredsstillende. Man måtte bygge et helt nyt rådhus et andet sted - det var flertallets opfattelse.

Rådhusudvalget fik assistance af et rådgivende ingeniørfirma, der foretog en dybtgående undersøgelse af den kommunale administrations lokalebehov.

I maj 1978 forelagde rådhusudvalget resultatet af de foretagne studier i problemerne, og det fremgik heraf, at Næstved kommunes administration i 1982 ville have behov for 15.156 kvadratmeter plads. Det var dobbelt så megen plads som administrationen da disponerede over.

Udvalget arbejdede med fem muligheder: 1) udvidelse af eksisterende rådhus med udbygning bagud mod Ny Østergade, 2) nyt rådhus opført på arealerne ved havnen, hvor forhen kommunens gasværk lå, 3) nyt rådhus rejst på arealerne, som kommunen havde købt af papirfabrikkerne - et areal som fabrikken Gamle Magle Mølle lå på, 4) nyt rådhus på Grønnegades kaserneområde, og endelig 5) nyt rådhus i plejehjemmet »Munkebo« på Farimagsvej.

Ingeniørfirmaet Bigum & Stenfors arbejdede videre på dette grundlag og konstaterede i juni 1978, at Magle Mølle løsningen var at foretrække. Det fik byrådet til 4. juli 1978 at vedtage, at nyt rådhus skulle bygges på det af papirfabrikkerne købte areal. Samtidig besluttedes det at udskrive en arkitektkonkurrence om udformningen af det ny Næstved rådhus på nævnte plads.

Der indkom 57 forslag, som vurderedes af en dommerkomite be-

stående af byrådsmedlemmer, kommunale teknikere og af repræsentanter for arkitekternes landsforbund. Denne komite udpegede et forslag fra arkitekt Knud Munk, København, som det bedste, og det fik førsteprisen på 90.000 kr. Næstbedst var et forslag fra Ebbe Bjørn Andersen og Bo Jonassen, Helsingør, der fik 60.000 kr.

Samtlige indkomne forslag udstilledes til offentlig beskuelse i det gamle ridehus i Grønnegade - 517 interesserede borgere mødte op for at se på forslagene til nyt rådhus, og 205 deltog i en publikumsafstemning. For det af dommerkomiteen udpegede vinderforslag stemte kun 6.

Planerne om nyt rådhus og de mange penge et sådant ville koste, rejste en storm af læserbreve i avisen, og i juni 1979 iværksatte Ingelise Lund, Fodby, en underskriftindsamling. Hun og en del med hende var meget imod det ny rådhusbyggeri.

- Et rådhusbyggeri til 100 millioner er ikke noget borger-ønske, skrev hun i avisen.

På de lister, som blev fremlagt til underskrift, kunne man stemme »Nej til nyt rådhus«, og man kunne stemme »Ja til nyt rådhus«. I alt 4302 borgere gav på denne måde udtryk for deres mening - 3875 stemte nej og 427 stemte ja.

Socialdemokratisk Forening, der støttede byrådsgruppens stilling i sagen, fremlagde sin egen liste for at samle underskrifter »for« et nyt rådhus, men den stoppede hurtigt igen.

På byrådsmødet 27. juni 1979 vedtoges det endegyldigt at bygge et nyt rådhus på Magle Mølle-arealerne med konkurrencens vinder som arkitekt og efter hans tegninger. Vedtagelsen var ikke enstemmig. Den skete med de socialdemokratiske og konservative stemmer, efter at man havde forkastet oppositionens forslag om at udskyde byggeriet et år og i mellemtiden holde en række borgermøder om sagen.

Og så kom i december 1979 et helt nyt perspektiv ind i rådhusagen: Byggematadoren, direktør Bøje Nielsen, der havde domicil i sin paladsagtige administrationsbygning i Næstved »Ved Vadestedet« og privat bopæl på Fodbygård, fremsatte til Næstved kommune tilbud om at forære sin by et nyt rådhus. Tilbudet var afhængigt af, at han fik tilladelse til på Magle Mølle-arealerne at opføre to højhuse på 30 etager.

I højhusbebyggelsen ville Bøje Nielsen stille 12.000 kvadratmeter plads til fri rådighed for den kommunale administration. Resten skulle udlejes som kontorer, butikker og beboelseslejligheder.

Der forelå et færdigt projekt, tegnet af arkitektfirmaet B. Nordsted-Jørgensen og Helge Jørgensen.

Nej tak til gratis rådhus

Bøje Niensens tilbud blev drøftet i byrådets tekniske udvalg, og man gjorde opmærksom på, at 30 etager stred imod de regler, man byggede efter i Næstved, men at man ville forhandle med Bøje Nielsen, hvis han ville gå ned til 15 etager.

Et nyt projekt udarbejdedes, og ny overvejelser fulgte. Det var meget fristende med denne mulighed for at få et gratis rådhus og spare mellem 80 og 100 millioner.

Der fulgte en ny læserbrevstorm, hvor borgere ivrigt og temperamentsfuldt gav meninger til kende - for og imod. Der viste sig at være mange aspekter i sagen, også andre end rent saglige.

Men forhandlingerne endte med et kommunalt nej tak til Bøje Nielsen. I byrådsmødet 26. marts stemte 13 byrådsmedlemmer for at afslå tilbudet, medens 7 stemte for at sige ja tak.

Og så arbejdedes der videre med det projekt til nyt rådhus, som man nu i 1980 havde hensat 83 millioner til.

Men som tiden gik, steg lønninger og priser, og just da man måtte erkende, at under 100 millioner kunne man ikke bygge det ny rådhus, medførte et nyt kriseforlig i Folketinget, at regeringen pålagde kommunerne at spare yderligere og at indskrænke anlægsvirksomheden.

På byrådsmødet 24. juni 1980 drøftede man påny rådhusbyggeriet, og nu sprang den konservative byrådsgruppe fra. Den havde hidtil stemt sammen med socialdemokraterne for nyt rådhus - op til 83 millioner. I den ny situation undlod de konservative at stemme. Øvrige partier stemte imod - kun socialdemokraterne stemte for, og de var tilstrækkeligt talrige til at vedtage det ny rådhusbyggeri.

Men 20. november kunne Næstved Tidende meddele, at »Næstved stopper rådhusprojektet«. Beslutning herom var foreløbig truffet i rådhusudvalget, hvis formand var borgmesteren.

- Regeringens sparekrav til kommunerne er en afgørende grund til, at projektet droppes, sagde borgmesteren. Hvis byrådet fastholder det store projekt, vil kommunen allerede i 1982 være kommet i en økonomisk klemme.

Prisen for nyt rådhus efter planen var siden 20. juni steget med 20 millioner, og den samlede pris var nu oppe på 155 millioner.

Den egentlige afgørelse blev truffet på byrådsmødet 25. november 1980: Det planlagte rådhusbyggeri droppes!

Derefter arbejdede rådhusudvalget videre med et »reduceret rådhus« - en administrationsbygning på Magle Møllens arealer til 36 millioner. Det skulle på sine 5160 kvadratmeter i to etager rumme social-, skatte- og skoleforvaltningerne.

Dette ny projekt blev vedtaget af et enigt byråd i mødet 27. januar 1981. Oveni de 36 millioner ville så komme udgifter til nedrivning af fabriksbygningerne på grunden samt byggemodning af denne.

En licitation holdtes, og den resulterede i, at Birkerødfirmaet Larsen & Nielsen skulle bygge Næstveds ny administrationsbygning efter et forslag udarbejdet af arkitekt Knud Holscher og Svend Axelsson.

Den 14. august stak man efter 10 års diskussioner spaden i jorden på Magle Mølle-grunden. Alt eksisterende opretstående på grunden med undtagelse af enkelte dekorative trægrupper blev nedrevet og fjernet, og 18. marts 1981 foretoges grundstensnedlæggelsen til Næstveds ny »administrationsbygning«, som projektet nu hed. I folkemunde blev det kaldt »Minirådhuset« eller »Det halve rådhus«.

Samtidig med grundstensnedlæggelsen indemuredes en kasse indeholdende tidens frimærker, mønter, manuskriptet til borgmesterens tale samt en liste med navnene på byrådets medlemmer, som havde vedtaget dette byggeri.

Ved rejsegildet i maj konstaterede man med stolthed, at 40 pct. af den ny administrationsbygning i »Rådmandshaven«, som området nu kaldtes, blev udført af lokale håndværkere og lokal arbejdskraft. Ved samme lejlighed fik samtlige deltagere overrakt et træsnit udført af Næstvedkunstneren Helle Jessen med motiv fra den aktuelle arbejdsplads.

I løbet af januar 1983 flyttede skatteforvaltningen, arbejdsgiverkontrollen, folkeregistret, skoleforvaltningen, skolepsykologisk rådgivning, kulturel forvaltning og socialforvaltningen ind i det ny hus, hvor nu 300 kommunalt ansatte fik deres virke.

Huset havde kostet 37 millioner, og der var nu til nævnte administrationsgrenes rådighed 7600 kvadratmeter plads.

Men det gamle rådhus i Teatergade var stadig »Næstveds rådhus«, og dele af den kommunale administration var fortsat placeret »ude i byen«; dette gjaldt således stads- og havneingeniøren og alt hans væsen, bygningsinspektoratet, de kommunale værkers administration med flere.

Næstveds ny administrationsbygning i »Rådmandshaven«, opført 1981-83 på tomten efter Gamle Magle Mølle papirfabrik

Ibrugtagningen af det nye hus markeredes i stilfærdighed 17. januar, og da alt var på plads, holdt man åbent hus for kommunens borgere 19. og 20. februar. Der var stor tilstrømning - borgerne ville nok se, hvad man havde fået for millionerne.

Men den officielle indvielse af byens ny administrationsbygning fandt først sted 16. april 1983 under udfoldelse af meget ceremoniel. Dagen var tillige start på »Plant-et-træ«-kampagnen - en landsomfattende begivenhed og propaganda for at gøre Danmark kønnere og grønnere. Næstved kommune modtog i dagens anledning træer som gave - blandt mange andre fik man rønnebærtræer fra Rønnebæk - og træerne plantedes i Rådmandshaven med kommunalrådsmedlemmer ved spaderne.

Iøvrigt var det forlængst besluttet, at anlægget omkring administrationsbygningen skulle bidrage til Næstveds forskønnelse, og til at give forslag til dette anlæg valgte byrådet efter tilskyndelse fra Statens Kunstfond professor ved Kunstakademiet, billedhuggeren Willy Ørskov.

Statens Kunstfond havde erklæret sig villig til at yde 10.000 kr. til

kunstnerens arbejde med et skitseforslag, og siden 75 pct. af udgiften til dets realisation. Næstved kommunes udgift vurderedes derefter til kun 150.000 kr. Willy Ørskov udarbejdede et interessant forslag til Rådmandshavens anlæg og kunstneriske udsmykning, men samtidig steg omkostningerne væsentligt, og betænkeligheder i en sparetid sinkede projektet. Nødvendigheden af en pilotering konstateredes, men beløbet hertil, 200.000, bevilgedes af byrådet i oktober 1984.

Næstved foran jubilæet

Næstved kommune gik ind i jubilæumsåret med 45.071 indbyggere, og det er 17 pct. af Storstrøms amts befolkningstal. I følge den sidst foretagne opgørelse over den erhvervsmæssige fordeling var der 22.059 beskæftigede i en række erhverv i det kommunale område; heraf kom 5309 rejsende hertil fra andre kommuner for at udføre deres arbejde på arbejdspladser i Næstved. Til gengæld var 4902 Næstvedborgere ansat i andre kommuner. Således rejser hver dag 1900 personer fra Næstved til København for at arbejde dér - de såkaldte »pendlere«, som DSB har megen »fornøjelse« af - navnlig når togene er forsinkede, så pendlerne kommer for sent på arbejde.

Vedrørende Næstveds sociale forhold: 5399 personer modtager folkepension og 2066 personer modtager førtidspension. Kommunen har til rådighed for ældre medborgere 9 plejehjem med 343 pladser og et daghjem med 15 pladser. Det skal i denne forbindelse oplyses, at Næstved kommune i jubilæumsåret igangsætter løsningen af en af de senere års største opgaver: opførelsen af et dag- og træningscenter for pensionister. Dette center skal opføres i nær kontakt til plejehjemmet »Munkebo« ved Farimagsvej; det skal tillige rumme 24 beskyttede boliger, og det er budgetteret til 24 millioner.

Ved overgangen til 1985 havde Næstved kommune 3 vuggestuer, 25 børnehaver, 5 fritidshjem og 1 fritids- og ungdomsklub til gavn for 2213 af kommunens yngre medborgere.

Kommunen har ansat 27 hjemmesygeplejersker, 338 hjemmehjælpere og 11 sundhedsplejersker. Til at udøve børnetandpleje er til rådighed 35 tandlægestole på 21 klinikker med tilhørende personel.

Næstved kommune har 5862 folkeskoleelever fordelt på 18 skolers 349 klasser med 525 lærere. Dertil kommer så Næstved gymnasium og HF med 741 elever. Private skoler frekventeres af 387 elever i 19 klasser.

Næstveds fritidsaktiviteter udfolder sig på mangfoldig vis: 1675 søgte i 1984 ungdomsskolen, 6425 aftenskolerne, 435 musikskolen; der var under Næstved Idræts Union 15.000 medlemmer, spejdernes samråd 1250 og Næstved Firmsport 1420. Og så virkedes der iøvrigt på

fritidsfronten flittigt i et stort antal foreninger, hvoraf 123 var tilmeldt »Kulturelt Samråd« som den samlede faktor.

I henhold til årsbudgettet for 1985 er udskrivningsprocenten for indkomstskat til kommunen sat til 18,5, grundskyldspromillen til 10,0 og kirkeskatten til 1,0 - alle tal uændrede fra året forud og iøvrigt svarende til landsgennemsnittet.

Budgettet for 1985 viser samlede udgifter på 1380 millioner, hvilket er ca. 30.600 kr. pr. indbygger. Driftsudgifterne er beregnet til godt 1300 millioner i jubilæumsåret, og det er 94 pct. af kommunens samlede udgifter. Der er i 1985 afsat 62,5 millioner til anlægsarbejder - heraf godt halvdelen til byudvikling, 6,2 million til vejvæsen, 3,5 million til undervisning og kultur, heraf 1,7 million til renovering af skolebygninger, 850.000 kr. til musiklokale på Grønnegades kaserne, hvor indretningen af ridestalden er i gang, 17 millioner til det planlagte dag- og træningscenter ved Farimagsvej for pensionister og 24 beskyttede boliger.

Det var noget om kommunen i tørre tal. Mange flere talmæssige fakta om Næstved kommune kunne borgerne se af tryksagen »Tal om Næstved kommune og budget 1985-88«, som kommunen sendte til samtlige husstande i november 1984. På samme vis var borgerne blevet underrettet om kommunens økonomi og standard gennem en årrække.

I tryksagen var også orientering om, hvor borgerne kunne finde den kommunale administrations mange forgreninger; thi selv om man med den nye administrationsbygning i Rådmandshaven havde fået samlet en hel del af forvaltningen, så havde man stadig meget »ude i byen«: stads- og havneingeniørkontorerne på Slagelsevej, bygnings- og brandinspektoratet i Brogade, ejendomssekretariatet i Købmagergade, el- og vandforsyningsadministrationen i Kompagnistræde, miljø- og levnedsmiddellaboratoriet Ved Åsen, og på selve rådhuset i Teatergade stadig borgmester, kommunaldirektør, økonomiafdeling m. m.

Ved begyndelsen af jubilæumsåret bestod Næstved byråd af følgende: Borgmester Svend Hansen, viceborgmester, lærer Henning Jensen, ekspeditionssekretær Per Andersen, maskinarbejder Poul Nielsen, snedker J. O. Hass, landpostbud Poul Sørensen, Hyllinge, halinspektør Jørgen Nilsson, rengøringsassistent Emmy Andersen, kasserer Jan Pathuel, inspektør Gunnar Bagh, bogholder Birgit Jørgensen, alle valgt af Socialdemokratiet. Valgt af konservative: fabrikant Frank Martens, fru Elisabeth Scharling og major Helge Adam Møller. Valgt af Venstre: købmand Vagn Hansen, gdr. Knud Kjærgaard Hansen, Kyse, og redaktør Henning Jessen. Valgt af radikale: overværk-

fører Torben Ourø Jensen. Valgt af Socialistisk Folkeparti: biblioteksmedhjælper Johnnie Funder og lærer Knud O. Frandsen. Valgt af Fremskridtspartiet: bademester Hilmar Østergaard Larsen.

De øverste poster i kommunens administration er besat med kommunaldirektør Arne Engberg, økonomichef Orla Schou, skatteinspektør Vagn B. Sørensen, socialinspektør Kai Groth, stads- og havneingeniør Vagn Andersen, bygnings- og brandinspektør Jens Chr. Jørgensen, skoledirektør Mogens Knudsen, stadsdyrlæge P. R. Voigt, chef for de kommunale værker A. Rock Petersen, stadsbibliotekar Erik Møller og havnemester Erik Andersen.

Med disse navngivne personer på deres poster og med talrige unævnte hver på sin plads, går Næstved sin 850 års jubilæumsdag i møde, - en milepæl på vejen skal passeres og markeres, men det er ingen »slutsten«, der skal sættes. Måske en og anden person stopper i 1985, men storkommunen Næstved og dens udvikling fortsætter - ind i en ukendt fremtid.

Men det er en fremtid, man har forberedt sig på, så godt det nu har kunnet lade sig gøre. Penge er sparet op, planer er lagt og projekter venter på deres realisation, medens andre er igangsat.

Ordet »Tornerosesøvn« nævnes ikke mere i forbindelse med Næstved. Det slogan, der blev skabt i forbindelse med 800-års jubilæet: »Gammel af år, men ung af sind« gælder stadig; Næstved har en fremtid og den har en fortid. Denne sidste vil blive mindet i jubilæumsåret, hvilket tydeligt fremgår af forberedelserne.

Fortid vil man møde på flere fronter: forfatteren Henning Nielsen, Fensmark, har skrevet et Næstved-historisk friluftsspil til opførelse på Grønnegade kaserne ved hjælp af 250 medvirkende. Kaserneområdet bliver også basis for en håndværkerudstilling, der skal vise Næstved-håndværk i gammel tid.

En sammenligning mellem Næstved i 1600-tallet og i 1985 kan man drage ved at betragte to modeller: den ene er over 300 år gammel og viser Næstved by i 1682. Den anden er udført af modelbygger Flemming Frederiksen i samarbejde med unge Næstvedere som jobskabelsesprojekt. Denne model skal vise vore dages Næstved.

Men vil man se Næstved årgang 1985 in natura med nutidigt pulserende liv, så bestig Munkebakkens udsigtstårn eller Sjølundstårnet på Mogenstrup Ås. Fra disse høje punkter er Næstved et betagende syn såvel i dagslys, når trafikken iler gennem gaderne, som ved aftenstide, når gadelys i tusindtal funkler i snorlige rækker langs gade og vej, og med Næstvedborgernes private lamper ligesom »strøet« mellem færdselsåreerne.

Næstved byråd, valgt 1981, i byrådsalen umiddelbart foran et ordinært byrådsmøde med byrådssekretær Britta Knudsen og kommunaldirektør Arne Engberg flankerende borgmester Svend Hansen.

Lad blikket glide ud langs kanalens lige linie mod den blånende fjord og videre ud til Karrebæk kirke og mølle, bag hvilke Smålandshavets bølger ruller. Som man står heroppe og drejer sig horisonten rundt for at få det hele med, standser blikket ved markante bygværker, der rager op over den almindelige bebyggelses niveau: Byens vartegn mod syd, Næstveds første 10-etagers »skyskraber«, og mod nord tårner Central-sygehusets 14 etager sig op, længere ude TV- og radiomasten, som tager æterens budskaber ned til bysamfundet. Og nede på havnen knejser blandt andet Wilh. Smiths markante siloer, som var det første bygværk opført med »glidende forskalning«, vi så i Næstved.

Sjølundstårnet, hvorfra vi skuer ud over by og egn, har forlængst ophørt sit virke som vandtårn, og det nye, ejendommelige ved Østre Ringvej med sin omvendte paraply blev taget i brug for adskillige år siden, uden nogensinde at blive rigtigt »indviet«.

Mange andre opragende og ikke opragende bygninger i Næstved er med til at markere udviklingen i bysamfundet siden 800-års jubilæet og rummer hver sine minder for den, der har haft mulighed for at opleve de 50 år her. Og den, der har det, kan vel næppe have undgået at få et forhold til sin by - er formentlig kommet til at holde af den.

Og Næstvedborgerens kærlighed til sin by er forståelig, thi omend Næstved blev »storkommune«, så blev den aldrig »storagtig«; byen har fremdeles bevaret de bedste af provinsbyens egenskaber, og som det antydes i en sanglig hyldest til Næstved, så har man i denne by i nutid bygget på dens fremtid med kontakt til den fortid.

Her minder er fra fordums tid
i røde munkesten.
Apostelgården står der med
apostlene - én for én,
og stadig Suså glider
omend det er - til tider -
jo i et andet leje end i Peder Bodils tid
med pramdrag'rens sure slid.

I 30'erne kom havet ind
til borgerens gadedør,
og siden da er hændt af ting
en hob som aldrig før.
En ny epoke fødtes
- den gamle ej forstødtes,
men nytids tænkning voldte med denne nye start
at Næstved »fik mere fart«.

